

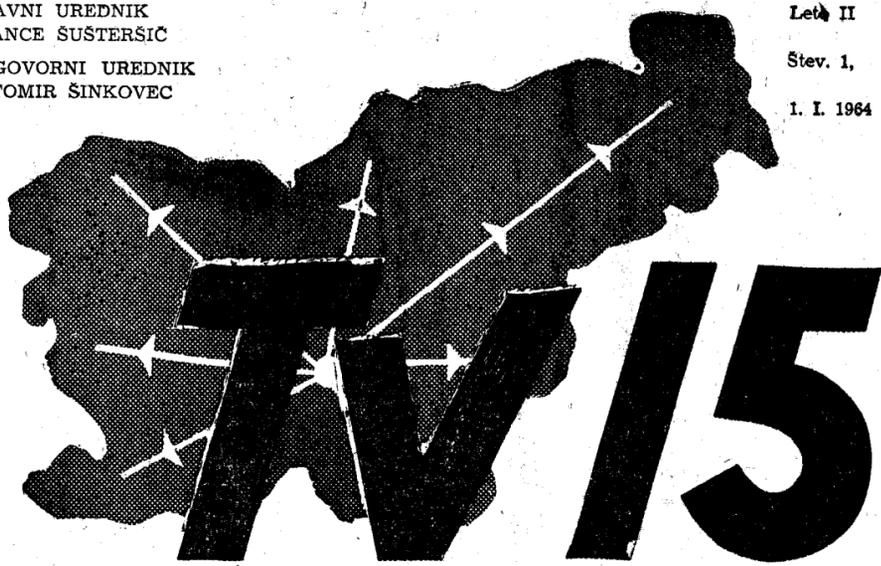
Šest republik za pionirje

V okviru praznovanja dneva JLA je bil v Mariboru od 15. do 21. decembra pod pokroviteljstvom komandanta mariborske garnizije generalnega podpolkovnika Staneta Potačarja festival mladinske revije »Kurirček« z geslom: »Šest republik za pionirje«.

Festival se je začel s slovesno premiero filma »Srečno, Kekec!« in z nastopom šestih književnikov v mariborski unionski dvorani, kjer so brali svoja dela: France Bevč, Desanka Maksimović, Mihajlo Lalić, Andjelka Martić, Vidoje Podgorac in Aleksa Mikšić. Naslednje dni se je festival preselil na šole mariborskega okraja, kamor so prenesli festivalsko razpoloženje z literarnimi nastopi književniki iz vseh šestih republik. K slovesnosti in slikovitosti festivala so pripomogle tudi številne druge prireditve, od razstave mariborskih likovnih umetnikov do razstave fotografij iz dela in življenja pripadnikov JLA, od folklornih, pevskih, dramskih nastopov mladine in sekcij vojaških klubov, do raznih športnih prireditev. Tudi mariborsko SNG je priredilo poseben program.

Svoj vrh pa je festival dosegel s plenumom, na katerem so sodelovali številni mladinski pisarji, vzgojitelji, založniki, uredniki in drugi, ki se ukvarjajo z mladinsko književnostjo. Festival je bil zaključen s slovesnostjo, na kateri so podelili nagrade udeležencem natečaja za pesniške in prozne prispevke. Plenum je sprejel tudi statut festivala »Kurirček«, tako da je postal ta, letos prvi pripravljene festival, stalna jugoslovanska prireditev.

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRATOMIR SINKOVEC

Leto II
Štev. 1,
1. I. 1964

**Prvi teden v januarju:
prva tedenska številka TV-15**

POSVETOVANJE PREDSEDNIKOV ZB, ZROP
IN ZVVI

Skupni programi naj zagotovijo uspešno delo združenj v občinah

Dne 11. decembra so se zbrali na posvetovanju vsi predsedniki združenj borcev NOV, rezervnih oficirjev in podoficirjev ter VVI Na tem posvetovanju, ki ga je vodil predsednik ZZB NOV Slovenije, Janko Rudolf, je dnevni red obsegal kar osem točk, kajti nabralo se je res precej organizacijskih zadev, ki jih je treba reševati skupno s predstavniki združenj.

(NADALJEVANJE NA 8. STRANI)

Ob zatonu starega leta, ko je za nami toliko in toliko sončnih vzhodov in zahodov, zornih jutrov, delovnih dni in zvezdnatih noči, toliko svetlih in senčnih osebnih in občnih poglavij dogodkov v letu 1963, si na pragu novega leta 1964, ob tovariškem stisku rok, s toplo dobrohotnostjo v srcu, besedi in očeh, iskreno želimo: naj vam vsem bo zdravje zvest spremljevalec, naj bo s srečo, uspehi in zadovoljstvom povezano in kronano naše skupno delo!

PREDSEDSTVO ZZB NOV SLOVENIJE,
UREDNIŠTVO IN UPRAVA »TV 15«

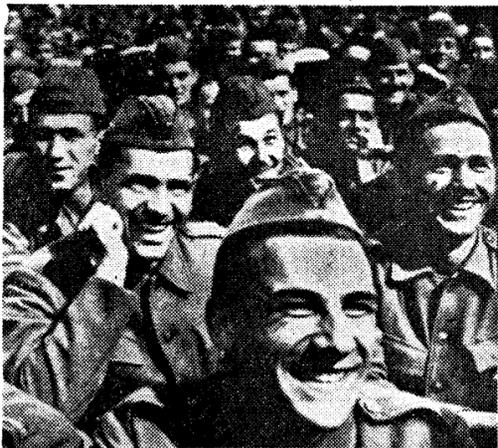
Zahtevamo kazen za zločince

Generalni sekretar Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije Ivan Božičević je 18. decembra poslal generalnemu sekretarju Svetovne federacije bivših borcev (FMAC) Normanu Actonu pismo zaradi odložitve procesa proti organizatorjem in izvršilcem zločina, ki so ga povzročili 29. novembra lani v Bad Godesbergu, predmestju Bonna, in zaradi sedanje protijugoslovanske dejavnosti v Zvezni republiki Nemčiji.

Ni še dolgo tega, ko so v Beogradu polagali predstavniki ZZB NOV vence na grob narodnega heroja Momčila Popovića, ki je 11. decembra lani umrl za posledicami ran in poškodb, prizadejanih po ustaških fašističnih teroristih. Nekako v istem času smo zvedeli, da so v ZR Nemčiji odložili proces proti nasilnim zločincem — ustaškim emigrantom, morilcem Momčila Popovića. Čeprav so fašistične skupine ustaških emigrantov ostale ne-kaznovane za vrsto hudodelstev, je jugoslovanska javnost vseeno verjela, da bodo tokrat okoreli zločinci, ostanki Paveličevih koljačev, vendarle prešli zasluženo kazen. Toda proces je odložen...

(Nadaljevanje na 7. strani)

**Pismo
Ivana
Božičevića
svetovni
federaciji
bivših
borcev**

Naša armada - naša varnost

Iz ognja in pepela, iz krvi in solz se je rodila nova Jugoslavija. V tem brezprimernem, okrutnem boju na življenje in smrt se je rodila tudi nova armada naših narodov, armada, ki ji naši narodi niso mogli dati nič drugega kakor svoje goloroke sinove in brezmejno ljubezen. Res, ta armada se je rodila in rasla v edinstvenih razmerah; takih primerov je malo v zgodovini vojn.

(NADALJEVANJE NA 15. STRANI)

Nova rubrika
na 7. strani:

OB DVAJSETLETNICI

Slavni pohod na Štajersko

Ob koncu leta 1943 je bilo dobro znano političnemu in vojaškemu vodstvu Osvobodilne fronte, da je treba na Štajerskem pospešiti partizansko aktivnost, za vselej zbrisati Hitlerjeve besede: »Napravite mi Štajersko nemško!«, zanetiti

splošno ljudsko vstajo ter pretrgati sovražnikove pomembne prometne zveze na Balkan in v Italijo. Ta pomembna naloga je bila poverjena slavni XIV. diviziji, ki je krenila s 1200 borci na svoj veliki pohod 6. januarja 1944 s Suhorja

pri Metliki preko Vivodine in Hrvaškega Zagorja. Po enomesečnem napornem potovanju je Stirinajsta v noči med 6. in 7. februarjem prešla Sotlo pri Sedlarjevem in zopet stopila na slovenska tla.

(NADALJEVANJE NA 7. STR.)

OBČANOVA BELEŽNICA

Se dan ali dva, le še nekaj dni, in nastopili bodo dnevi, ko bosta najpogosteje izgovarjani besedici: »Novo leto«.

Melanholično se bomo zazrli v zadnji list na koledarju in nemo, ogolj s pritaženim vzdihljajem ugotavljali:

— Pa je še leto dni mimo! Spet smo za leto dni starejši...

1964!

Za leto dni utrjenejši...

Za leto dni izkušenejši...

Za leto dni bogatejši, smejejši...

S kuhinjskih zidov, z omar in omaric, s pisalnih miz bodo izginili stari, orumeneli koledarji, ki jih bodo zamenjali novi, beli in sveži...

In vse je tako v življenju: staro se mora umakniti novemu, slabo mora biti premagano od dobrega in utrjenost bo zamenjala nova energija!

1964. leto!

Kot vsako drugo poprejšnje — leto želja, zastavljenih ciljev, nedoseženih nalog... Pa kaj bi s slednjimi! Novo leto je pred durmi in oprileti se ga bomo prav s tistim kot zmeraj: z željami!

In kaj bi si želeli, dragi občani?

Bodiva si povsem iskrena!

— Veliko. Precej! — boš dejal.

Pa ne nekaj nedosegljivega! Ne nekaj takega, kar se z večjo ali manjšo mero zavzetosti in vneme ne bi dalo doseči! Kaj ne, da je tako?

Vem, dragi Ljubljčan, da bi prav rad doživel v naslednjem letu, da bi bila preskrba delovnega človeka tako urejena, da ne bi bilo več govrnanja in nepotrebnih kritik na rovaš naše trgovine, ki včasih kaj rada pozabla, da je pravzaprav ona zaradi tebe in ne obratno! Da ne bi več v gumbnici nosil značke »najdražjega mesta v državi!... Sicer pa ta želja ni samo tvoja! Lahko bi bila prav tako od mariborskega, koprškega, jesiškega ali novomeškega občana.

Pa ti, koprski občani? Gotovo te preseneča razvoj pristanišča, ki bo uvrstil tvoje mesto med pomembne luke na Jadranu. In potem, če je tako, si gotovo želiš, da bi v prihodnjem letu resnično dočakal zgraditve nove železniške proge, ki bo dala tvojim gospodarskim pljučem še mnogo več kisika... In vidva, Slovenizadčan in Gorenjec, bi gotovo prav rada videla novo cesto in gorenjsko magistralo; dragi Dolenjec, vem kaj si želiš: da bi se tvoje področje čimhitreje razvilo, pa če ni mogoče drugače kot s tovarniškimi dimniki, pa s turizmom, za kar imate pri vas vse pogoje... In še skok do tebe — Belokranjec! Vem, da se ti zdi, da si ostal kljub tradiciji, pred dvajsetimi leti, pozabljen. Morda je v teh tvojih mislih tudi precej resnice! Toda na boljše pa vendarle gre! Nova cesta čez Gorjance ti je zdaj odprla »pot v svet« in zaželi si v prihodnjem letu še njen podaljšek do Vinice, do Kolpe...

In ti občanka iz Maribora si prav gotovo želiš, da bi bilo v mestu več otroških cenenih vrtcev, kamor bi lahko pred odhodom na delo dala svoje otroke in bila brez skrbi zanje... Pa ti, prekmurski občani, kajne da si želiš boljših zvez z drugimi kraji, da ne bi bil tako »odrezan od sveta«?

In zdaj, ko smo se pogovorili o takih, bo kdo rekel »splošnih« rešen, se pomemo še ob kozarčku, tik preden bomo zaklical opolnoč že tako znani: »Srečno novo leto ti želimo!«, kaj bi radi vse še imeli...

Vem, želimo si televizor, radijski sprejemnik, hladilnik in boiler in, kajpada, čimveč stanovanj. Saj jih še vsi nimamo! Pa to, da bi morda kdaj kramlu stal ob hiši »fličko« in morebiti še marsikaj drugega... Pa da osebni dohodek ne bi bili manjši, pač pa realno višji. Da ne bi bilo zaslužili toliko, kolikor smo skupnosti prispevali... Da ne bi bilo VOJNE, da bi v miru lahko živeli in ustvarjali sebi in bodočim rodovom lepše življenje, svobodno življenje, brez mržnje in nevoščljivosti; življenje, ki naj bi ga po svojih možnostih kar najširše preživljali... Da bi vse zlo zavrgli, da bi bili med seboj odkriti in prijazni, da bi se vsaj pozdravili in pozdravljali med seboj. Da bi... Oh, koliko je še teh »da bi...«

In zdaj dovolite še, pod tem sestavkom podpisanimu, da izrazi eno svojo željo: »Da bi naj, dragi bralce, tih mojih sestavkov, tako ali drugače, ne ocenjeval prestrogo...«

IZTOK AUSEC

Novoletno kramljanje:
ŽELJE

S partizansko pesmijo po severovzhodni Sloveniji

Komaj pol leta je od tega, kar so bivši borci v Slovenskem narodnem gledališču v Mariboru ustanovili svoj aktiv ZZZ. Ta aktiv si je poleg obujanja borbenih tradicij in skrbi za borce zadal predvsem nalogo, da bo s partizansko pesmijo poteval po severovzhodni Sloveniji in tako ljudstvo spominjal na slavne dni naše revolucije.

Sestav kulturne skupine aktiv je izvirno partizanski. Med pevci nastopajo Oskar Zornik, nekdanji bataljonski komandant s Primorskega, zdaj operni tenorist, dalje Konrad Orožnik, bivši partizan iz Ljubljanske brigade in solist Invalidskega pevskega zbora, zdaj operni baritonist, Peter Kloc, ki je šel zelo mlad k partizanom na Hrvaškem, kurir, zdaj operni baritonist, Marjan Kristančič, eden izmed prvih slovenskih kulturnih delavcev, ki so odšli k partizanom, bivši solist zbora »Srečko Kosovel«, zdaj upokojeni operni tenorist...

Med recitatorji: Pavla Kovič-Brunčkova, ki je partizanka na Gorenjskem, nato je bila članica partizanskega gledališča v Crnomlju, zdaj je dramska igralka, Milena Godinova, aktivna sodelavka NOB v Makedoniji, zdaj dramska igralka, Dušan Mevlja, bivši partizan Cankarjeve brigade, nato član partizanskega gledališča v Crnomlju, zdaj dramski igralec in književnik, Franjo Vičar, izseljenec, nato srbski partizan, zdaj dramski igralec, Arnold Tovornik, vojni ujetnik in nato aktivist, zdaj pa dramski igralec, Jože Samec, izseljenec, zdaj dramski igralec...

Pevce bosta spremljala s klavirjem in harmoniko Vlado Golob, bivši borcev Ljubljanske brigade, ter Vinko Drčar, ki je partizani in njihovi člani ne bodo torej samo peli ali recitali dela partizanskih umetnikov, ampak se bodo v dela tudi zlahka živeli.

Doslej je aktiv pripravil že več nastopov. Najprej interno proslavo dneva borca v gledališču, nato pa je s svojim nastopom izpopolnil centralno proslavo v Mariboru, ki je bila priravnana v počastitev kočevskega zbora odposlancev. Na enaki prireditvi je nastopil tudi v Ptuj. Ob 20-letnici AVNOJ je nastopil v Misljini. Na gostovanje je aktiv povabil tudi občinski odbor ZZZ v Slovenski Bistrici. V kratkem bo gostoval še v Sentilju v Slovenskih goricah in po mnogih drugih krajih.

Seveda pa taki nastopi niso edino delovno področje aktiv. Odbor aktiv si je prizadeval na svojih sejah, da bi s svojimi razpravami in analizami aktivno posegal v delo ustanove, zlasti v vprašanja okoli upravljanja in samoupravljanja, in da bi ta dva pojma usklajal z načeli nove ustave. Pri tem je včasih naletel na nerazumevanje pri nekaterih vodilnih tovarših, ki so mislili, da so kritike članov aktivne osebnosti in da se za njimi morda skrivajo nezdrave ambicije. Člani aktiv so namreč z neizprosno, odkrito besedo opozarjali na pomanjkljivosti, ki so jih opazili. To pa ni ved-

no naletelo na ugoden odziv. Bilo je tudi nekaj poskusov diskreditiranja aktiv, seveda brez uspeha, kajti nekdanji borci so vajeni borbe mnenj in jih take metode niso vznemirile. Aktiv je ostal trden in enoten. S svojo prisotnostjo in aktivnim delom je vnesel v gledališki kolektiv živahnost razpravljavanja, kar gledališču pri delu in razvoju lahko le koristi.

Potrdil pa je aktiv še nekaj: aktiv ZZZ v ustanovi je lahko pomemben družbenopolitični činitelj ter kot tak lahko mnogo prispeva k razvoju in uspehu katerekoli organizacije ali ustanove.

Dušan Mevlja

Občina Cerkljica praznuje svoj občinski praznik vsako leto 19. oktobra v spomin na partizanski napad na Lož leta 1941. Letos so za občinski praznik odkrili na pokopališču v Danah spomenik petindvajsetim tam pokopanim borcem. Isti dan so odkrili tudi spomenik na pokopališču v Podcerkvi. Kjer je pokopanih 43 padlih borcev. Na sliki: spomenik padlim borcem na pokopališču v Danah.

Zahvalno pismo

V imenu Zdrženja borcev NOV občine Idrija se toplo zahvaljujemo vsem, ki ste kakorkoli sodelovali in pomagali pri izvedbi naše velike naloge - ob postavitvi grobnice in spomenika padlim borcem na Cerkljanskem med NOB.

Partizansko srečanje in odkritje grobnice in spomenika 8. septembra letos sta bila veličasna manifestacija in moralno zadoščenje vsem, ki so v tej velikodušni akciji doprinesli svoj delež.

Vsem, ki ste se izkazali, tudi požrtvovalnim domačinom, velja naša posebna hvala!

Grobnica in spomenik bosta pričela poznim rodovom o junakih, ki so žrtvovali najdragocenejšo - svoje življenje - za lepšo in pravičnejšo prihodnost.

Ob tej priliki vam tudi za novo leto 1964 čestitamo in želimo še mnogo delovnih zmag in zadovoljstva.

Predsedstvo združenja borcev NOV občine IDRILJA

Tovariša Leona radi poslušamo

Ob dvajsetletnici II. zasedanja AVNOJ sta krajevni odbor Zveze združenj borcev in krajevni odbor Socialistične zveze v Lovrencu na Pohorju priredila predavanje o štajerskem partizanstvu. Pripovedoval je preživelih partizanov 1. pohorskega bataljona Franc Zalaznik-Leon, in sicer dvakrat za učence višjih razredov osemletke, enkrat pa za ostale prebivalce.

Tovariš Leon je povezal svoje spomine na partizanjenje na Pohorju, v Misljinski in Dravski dolini ter na Koroškem. Pripovedoval je po domače in preprosto, za boljše razumevanje pa je pokazal poslušalcem še mnogo fotografij. Pri tem se je posluževal diapozitivov. Med drugim je pokazal fotografije padlih in preživelih partizanov 1. pohorskega bataljona.

Pripovedoval je tudi o bojih okoli Klopnege vrha in o napadu na planinsko kočjo, ki so ga izvedli partizani pod poveljstvom narodnega heroja Mihe Pintarja-Toleda, španskega borca. Govoril je tudi o bojih okoli Ribnice na Pohorju, Slovenj Gradca, Rogle in Peska.

Takšno predavanje znanega partizana o bojih v neposredni okolici domačih krajev je med prebivalci vzbudilo veliko zanimanje, posebno med mladino.

Ob pomembnih obletnicah naj organizacije Zveze združenj organizirajo taka predavanja in s tem oživljajo spomine na partizanske leta ter tako vzgajajo zlasti mladi rod, ki vojne na srečo še ne pozna iz lastnih izkušenj.

Franc Pačnik

Po petih letih se je dosti nabralo

Zbor internirancev, deportirancev in vojni ujetnikov logaške občine je bil 25. novembra. Zbralo se je okoli 150 članov. Po krajšem nagovoru predsednika se je razvila živahna razprava.

Člani so predvsem kritizirali delo dosedanjega vodstva sekcije, saj se je iz poročila lahko razbralo, da zbor niso sklicali že pet let. V tem času so tudi drugače malo napravili. Diskutantji so zahtevali, naj vodstvo napravi popis vseh internirancev, deportirancev in vojni ujetnikov. Prav tako bo treba napraviti popis članov po posameznih taboriščih. Član naj opiše tudi svoje doživljanje po posameznih taboriščih in zaporih. Na zboru so tudi sklenili, da je potrebno bolj skrbeti za člane in jim omogočiti, da bodo lahko deležni ugodnosti, ki jim pripadajo po zakonu.

Razpravljali so tudi o težavah članov v odročnih krajih, kakršni so Medvedje brdo, Zibrše, Ravnik, Rovte, Žirovski vrh in Goropje. Tam živijo na manjših kmetijah, kar je ovira, da ne morejo dobiti pomoči, ki bi jim pripadala, če bi bili kje zaposleni. Zbor je sklenil priporočiti občinski ljudski skupščini, naj tem ljudem po možnosti zniža davke.

Člani so zahtevali bolj pogoste zbornice ter obiske nekdanjih taborišč kakor so Rab, Reniči, Padova, Ravensbrück in drugi.

Franc Jerina

POPRAVEK

V prejšnji številki našega lista smo priobčili dopis »Zakaj me ni hotel poznati«, ki je povezan s pismom Marije Stropnik. V tej zvezi nam je pisal Tone Ulrih, direktor tovarne Zlatorog v Mariboru in svojemu pismu priložil tudi overljen prepis izjave, ki jo je v zadevi Marije Stropnik dal na ObLO Maribor-Center že 19. junija 1963. Iz te izjave je videti, da se imenovane tovarišice zelo dobro spominja, saj je podrobno opisal vsa sodelovanja z njo.

S tem popravljamo netočnosti priobčenega pisma. Uredništvo

3. decembra je bila v Beogradu pod vodstvom generalnega tajnika CK ZTK seja izvršnega komiteja CK ZTK, na kateri so razpravljali o nekaterih načelnih vprašanjih družbenega plana za leto 1964 in o sklicanju plenuma CK ZTK, ki bo v februarju 1964 in ki bo sprejel sklep o dnevnem redu in o datumu 8. kongresa ZTK.

Skupno sporočilo ob obisku iranskega zunanjega ministra Abasa Arama v Jugoslaviji navaja, da so Abas Aram in naš državni tajnik za zunanje zadeve Koča Popović ter njuni sodelavci izmenjali gledišča o perečih mednarodnih problemih kakor tudi o vprašanjih, tisočih se dvostranskih odnosov.

Indonezijski obrambni minister Nasution je obiskal Jugoslavijo. Nasution in naš državni tajnik za narodno obrambo general Gošnjak sta podpisala dodatni sporazum k sporazumu iz leta 1961 o tehničnem sodelovanju oboroženih sil obeh držav.

Predsednik ZDA Johnson bo imel diskrecijsko pravico glede uveljavljanja klavzule največjih ugodnosti v trgovinskih odnosih med ZDA in Jugoslavijo oziroma Poljsko. Tako so sklenili predstavniki obeh domov Kongresa ZDA.

V Beogradu so objavili dokumente o teroristični dejavnosti ustaških organizacij v ZRN (Zahodni Nemčiji) in obtožili vlado ZRN, ker sta dva glavna organizatorja organizacije »Hrvatskega križarskega bratstva« še vedno na svobodi. »To je zelo hud očitek nemškimi oblastem.« ugotavlja socialdemokratsko uradno glasilo »SDP-Pressedienst«.

V Beogradu so izmenjali ratifikacijske instrumente jugoslovansko-poljskega sporazuma o vzajemni odpravi vizuma za potovanje v Jugoslavijo oziroma na Poljsko.

Jugoslovanska vlada je predlagala nordijskim državam recipročno odpravo vizumov. Vlade teh držav — Danske, Finske, Islanda, Norveške in Švedske — so sprejele jugoslovanski predlog in nedavno sporočile, da so pripravljene skleniti ustrezen sporazum.

Nova italijanska vlada levega centra, v kateri je 16 krščanskodemokratskih, 6 socialističnih, troje socialdemokratskih ministrov in en republikanski minister, je bila že zaprisežena. Program te koalicijske vlade ne more biti nič drugega »kot

Dogodki tedna

kompromis med različnimi smericami, prizadevanji in interesi«, ugotavlja socialistično glasilo »Avanti«.

Ce ne bodo do 31. decembra v Evropski gospodarski skupnosti (EGS) sprejeli zahteve o uskladih agrarne politike, bo to pomenilo konec EGS — je izjavil francoski minister za kmetijstvo. S sprejemom francoske zahteve bi zahodnonemški kmetovalci izgubili okrog 50 mark pri toni pšenice, kar bi pomenilo, da bi morala država plačati kmetovalcem okrog milijardo mark regresa na leto.

Varnostni svet OZN je sprejel norveški predlog resolucije o politiki rasne diskriminacije v Južnoafriški republiki, ki zahteva od vseh članic OZN, naj ustavijo v to državo izvoz materiala za vojno industrijo. VS je, razen tega, soglasno sklenil zahtevati od generalnega tajnika OZN, naj določi skupino strokovnjakov za proučevanje razmer v Južni Afriki.

»ZSSR poziva k tekmovalstvu, toda ne v pripravah za vojno, pač pa v utrjevanju miru«, je izjavil Hruščov v zaključnem govoru na nedavnem plenumu CK KP ZSSR in pripomnil, da ZSSR ne bo varčevala z naporom v borbi za uresničenje tega cilja, opozoril pa je, da bo ZSSR sklenila Kubo, če jo bo kdo napadel.

Sprememba politike ZDA nasproti LR Kitajski? Pomočnik državnega tajnika za Daljni vzhod Hillsman je izjavil, da ostajajo vrata za pogovore med ZDA in LR Kitajsko odprta, če se Peking »odreče mržnji«. »New York Times« pa pravi: »Washington terja od Pekinga, naj bo vsaj toliko strpen, kolikor so druge države...« Washington kuje železo, dokler je vroče, dokler se kitajsko-sovjetski spor poglablja.

10. decembra se je pred sodiščem v Milanu začela obravnava proti 107 Tirolec. Obtožnica jih dolži številnih kaznivih dejanj: napadov na državno integriteto, tajnega političnega delovanja, ubojev, rušenja komunikacij in vojaških objektov itd.

12. decembra je bila, po koncu 68-letne britanske kolonialne oblasti, razglašena neodvisnost Kenije, 34. neodvisne afriške države. Njen premier Jomo Kenyatta je izjavil, da bo Kenija zastopala nevtralnno zunanjo politiko in da se bo pridružila Organizaciji afriške enotnosti. — 10. decembra je bila razglašena tudi neodvisnost britanskega protektorata Zanzibara. Sultanat Zanzibar je sestavljen iz dveh otokov. — Obe novi neodvisni državi so sprejeli v OZN, ki ima zdaj 113 članic.

Moskovska »Pravda« je objavila članek »Za enotnost in moralnost mednarodnega komunističnega gibanja«, v katerem se je CK KP ZSSR zavzel za opustitev javne polemike v gibanju, za razpravljanje o spornih problemih v normalnih okvirih medpartijskih odnosov in za krepitev gospodarske in politične moči svetovnega socialističnega sistema ter za krepitev boja proti imperializmu.

Ob dnevu ustave, ki so ga 6. decembra slovesno praznovali v vsej ZSSR, so poudarili v uvodnih člankih, objavljenih v sovjetskem tisku, da je treba v spremembah ustave, ki jih pripravljajo, izraziti, da je bila, je in bo glavna smer sovjetske zunanje politike: miroljubna koeksistenca med državami z različnimi družbenimi sistemi.

Organizacija ameriških držav (OAD) je v načelu sklenila ustrezni zahtevi Venezuele in storiti ukrepe za proučitev obtožb proti Kubi. Venezuelska zahteva, naj latinskoameriške dežele prekinjejo diplomatske odnose in druge zveze s Kubo in naj izvajajo pomorsko in zračno blokado Kube.

Kamboški princ Sihanuk je predlagal ustanovitev nevtralne kamboško-južnovietnamske federacije. ZDA (!) so zavrnile Sihanukovo predlog, prav tako so ZDA proti kamboškemu predlogu, naj bi Velika Britanija in ZSSR sklicale mednarodno konferenco, na kateri bi zagotovili kamboško nevtralnost.

Šef Kambožde princ Sihanuk je napovedal morebitno prekinitve diplomatskih odnosov z ZDA, kamboška vlada pa je pozvala vse misije ZDA v Kambožji, ki delujejo v okviru sporazuma o pomoči, naj se do 15. januarja 1964 umaknejo iz dežele.

14. decembra je umrl Erich Ollenhauer, predsednik zahodnonemške Socialdemokratske stranke in predsednik Socialistične internacionale.

Skozi strop jim teče

Na področju krajevnega organizacije ZZZ Bežigrad v občini Ljubljana-Bežigrad imajo trenutno 43 posebno prečitih stanovaniških problemov članov ZZZ. Na področju celotne bežigradske občine pa je prečitih stanovaniških vprašanih bivših borcev čez 240...

Med 43 najbolj prečitimi stanovaniškimi vprašanji bivših borcev za Bežigradom v Ljubljani pa je spet nekaj še posebno kritičnih. Tako živi bivša borka, nosilka Spomenice 1941 in vojni invalid s hčerko, njenim možem in njenim otrokom v slabem podstrešnem stanovanju. Fani Godec živi v provizoričnem stanovanju, kjer vsako jesen teče skozi strop voda...

Tajnik krajevnega odbora ZZZ Bežigrad, tovarš Nace Možina, ki je dal te podatke, je izjavil, da ima odbor največ dela s člani, ki prihajajo na svojo organizacijo spraševati, kdaj bodo dobili stanovanje. Občinski ljudski odbor je do zdaj kazal razumevanje za stanovaniške težave bivših borcev in se je lotil reševanja tega vprašanja že pred dvema letoma. Tako računajo, da bodo prihodnje leto z zamenjavami in novogradnjami rešili stanovaniško vprašanje 40-50 bivšim borcem s področja celotne občine. Na občinskem ljudskem odboru pa leži kar 900 prošelj za stanovanja, ki so jih vložili drugi državljani.

»Pri podeljevanju stanovanj gledamo preveč na komercialno plat«, je izjavil tovarš Možina. »Boj bi morali zaščititi tiste kategorije prostolcev, ki niso sami sposobni prispevati večje vsote za gradnjo in opremo stanovanj. Takih je med našimi člani dosti.«

Pa perspektive za prihodnja leta? Nič kaj rožnate... Občinski ljudski odbor nima zadostnih sredstev, da bi se vnaprej zidal večje stavbe in tako reševal stanovaniško vprašanje oseb, ki niso v delovnem odnosu in državljanov iz podjetij ter ustanov, kjer nimajo lastnega stanovaniškega sklada, bodisi da so proračunska ali manjša, oziroma finančno nezmožna.

»Kozara« v Rimu

V začetku prihodnjega leta bo v rimski kino dvorani »Arhimed« slovesna premiera »Kozare«, filma, ki ga je Veljko Bulajić režiral za »Bosna film«. Ta kino dvorana sodi med najuglednejše v Rimu, na premiero pa so povabili številne ugledne italijanske kulturne in javne delavce.

Pobudo za premiero tega ju-

goslovanskega filma v Rimu so dali italijanski kulturni delavci po uspehu filma v Parizu in San Franciscu. Predložena je tudi kandidatura, da bi film uvrstili v konkurenco za letošnjega Oscarja.

Muzej revolucije v Celju

Za 22. obletnico ustanovitve JLA so v Celju odprli nov Muzej

revolucije. Otvoritev je bila v avli muzeja v bivšem magistratu. Po svezani otvoritvi je bil skupni sprejem za udeležence, ki so ga priredili predsednik okrajne skupščine Peter Sprajce, komandant celjske garnizije general major Franc Rojšek in predsednik Zveze združenj borcev NOV okraja Celje Jože Jošt.

Ob tabornem ognju

Spominjam se izložb z igračkami, ko sem bil še otrok. Med njimi so bili tudi svinčeni vojniki, majhni tanki, topovi in letala. S kakšnim navdušenjem smo se igrali vojake! Kako smo s topovi na vzmet metali kamenčke v vrste svinčnih vojakov in jih podirali na desetine, kako smo hodili z modeli letal nad njimi in jih bombardirali z izrabljenimi električnimi varovalkami! Potem pa smo doživeli pravo, krvavo vojno, ki je iz naših razredov pobrala polovico ali še več sošolcev. Spoznali smo, da je vojna zelo resna in kruta zadeva, da tudi tista stran, ki se bojuje za pravico in napredek, doživi marsikaj hudega in da tudi zanj ni vojna prijeteh sprehod. Zato se nam je vojna zagnusila in vsi smo zaželeli, da niti nam niti našim potomcem ne bi bilo treba nikoli več prijeti za orožje. To pa seveda ne pomeni, da smo sklenili, da se ne bomo branili, če bo kdaj potrebno.

Kupujete vojne igrače?

Pa so se po vojni spet pojavile v naših trgovinah igrače. Tanki s tujimi oznakami, letala, topovi, vojaki. Za dragocene devize kupljene igrače... Kdo ve, kateri kratekovidnež, ki je so celo prisegli. Rezultate take vzgoje smo videli in tudi čutili med vojno, ko so ti mladi ljudje, tedaj že vojaki, naravnost z odšel nakupovat v trgovino, jih je kupil. Sicer pa pri nas, kot sem slišal, te igrače ne gredo kaj prida v promet, saj naši ljudje, ki so več ali manj vsi prizadeti od vojne, nagonsko sovražijo morilno orožje. Govoril sem o tem z nekaterimi znanci, ki imajo otroke. Mnogi med njimi so mi dejali, da takih igrač ne bodo kupili svojim otrokom. Če bo treba, ga bom tudi brez takšnih igrač naučil, kako se je treba bojevati, mi je zadnjič povedal oče desetletnega sina.

Da v nesocialističnih deželah proizvajajo na kupe »vojaških« igrač, je še nekako razumljivo. Spominimo se, kakšen kult vojne

so znali v mladini zbuditi hitlerjevci in italijanski fašisti. Spominimo se njihovih mladinskih organizacij, uniform, bobnov in predsem kratkih bodal, ki so jih nosili za pasom. Na ta bodala užitek ubijali, ne da bi sploh točno vedeli, zakaj naj bi bilo to ubijanje koristno.

Pomislimo na kult »kavbojščine«, ki vdira k nam preko filmov, otroških pištol in »literature«. Pa še na kriminalne filme, stripe in vse drugo, kjer je podlež sicer označen kot tak, pa kljub temu včasih nastane iz njega junak. Hudo pa je to, da proti kavbojkam, kriminalkam in stripom včasih le kdo kaj ukrene in vsaj zakriči, proti vojnim igračam, ki so enakega pomena (negativnega, mislim) za vzgojo, pa skoraj nikoli.

V Slovenskem vestniku« ki izhaja v Celovcu, so v številki 48, ki je izšla 29. novembra, natisnili članek z naslovom »Vojne igrače niso za otroke«. Tam piše med drugim, da bodo starši, ki čutijo odgovornost za vzgojo otrok, vojne igrače odklanjali. Vojna se nikdar ne sme poveljčevati, orožje ni igrača. Pod geslom »Boj vojnimi igračam« apelirajo tri avstrijske organizacije na starše, naj svojim otrokom ne kupujejo takih igrač. Prav bi bilo, če bi se zganili tudi pri nas in nekaj ukrenili... Mile Pavlin

Miha Klinar Prvi zahodnokoroški bataljon

(Nadaljevanje)

DEZERTERJA

Odkar je moral Stric prepustiti svoj položaj Tomu na ukaz višjega štaba, je postal čudaški in samovoljen. Ze pred tem sta se s komisarjem večkrat prepirala in se pri odločitvah le redkokdaj strinjala. Ti prepiri pa so seveda zavirali razvoj »bataljona«, slabili njegovo borbeno sposobnost in ga napravljali defenzivnega. Zato je do sprememb v vodstvu moral priti. To pa je Strica, ki je bil osebo prizadet, najbrž preveč užalo. Njegovo samoljublje je reagiralo s preziranjem discipline. Obnašati se je začel samovoljno. Začel se je družiti z Barbom ali pa odhajati na teren k aktivistom, kadar je pač sam hotel. To pa ni bilo vse. Koval je še bolj temne naklepe.

Nekje v potoku Belci, ki je skozi vse leto ledeno mrzla in so jo uporabljali za ledenico, so imeli shranjeno meso zaklane junice. Ko so nekoga dne šli ponj, so opazili, da manjka stegno. Stric je zvrnil sum na civiliste, s tem pa je pravzaprav obrnil sum drugih nase in na Barba. Videti je bilo, da je bil ta sum upravičen. Stric je začutil, da bodo odkrili resnico, obenem pa se je zavedal, da se je pregrešil proti partizanskemu kolektivu. To je bil hud prekršek, ki so ga kaznovali najstrože. Sebičnost je bila partizanstvu tuja in so jo kaznovali prav tako kakor tatvino in umor. Zavedali so se, da je egoizem zlo, ki ga družba, za katero so se partizani borili, ne bo smela poznati in ga bo morala obsojiti na enak način kakor partizani ter si z vsemi sredstvi prizadevati, da ga bo odpravila, če bo hotela postati zares socialistična, zakaj pojem egoizma je šam po sebi zanika pojem socializem.

Stric je vedel, kaj bi sledilo, ko bi ostal v enoti in počakal, da bi ga razkrili. Zato je pregovoril Barba in brez vednosti drugih odšel čez dolino na Mežakljo. S tem pa je že zagrešil nov težek prekršek: dezerterstvo in nagovarjanje k derzerterstvu.

Za dezerterja pa ju ni proglasil samo »bataljon«, marveč tudi štab Gorenjskega odreda. Brž, ko je zvedel za njuno dejanje, ju je pozval, da se morata javiti brezpogojno na štabu GO, ki je bil menda takrat nekje nad Selško dolino. Barbo se je pozivu odzval. Stric pa je kljuboval in se ni hotel umakniti s terenskega taborišča na Mežaklji. Ker ni izpolnil povelja, so ga aretirali in obsodili na smrt; po trditvi nekaterih borec pa se je pred tem celo pogreznil v izdajstvo in navezal stike z gestapom. Tudi Barbo je bil obsojen zaradi nediscipline, vendar ga niso obsodili na najhujšo kazen. Svoj prekršek je kasneje opral s svojim življenjem, ki ga je žrtvoval za svobodo. Strica in Barba so v bataljonu pogrešili tik pred premikom na Mlince.

POD KEPO

Hajke še ni bilo konec. Manevrsko so se ji izmikali na Mlince, z Mlinca pa so ponoči krenili pod Kepo in se začasno ustavili v ovčjih stajah, da bi se prespali. Ne bi se zatekli tja, ko bi ne deževalo. Toda že zjutraj jih je prebudilo nemško izvidniško letalo, ki je zakrožilo nad njimi. Zato so se nameravali premakniti višje v ruševje in se tam zamaskirati. Toda še pred premikom je prišel kurir Bobi še z nekom, menda je bil Pero Stražisar (nečak znanih partizanov Poldeita in Viktorija Stražisarja). Rekla sta, da so Nemci vso noč držali močno zaporno zasedo le kakih dvesto metrov od staj, kjer so oni prenočevali. Imeli so

ZGODOVINSKO-REPORTAZNA KRONIKA OB 20-LETNICI USTANOVITVE

srečo, da jih niso zapazili in jih napadli, saj je bila v zasedi polovica nemškega bataljona, torej okrog dvesto mož.

»Zdaj je pot prosta,« sta rekla in povedala, da se je zaseda na znak z raketo, ki so jo izstrelili z izvidniškega letala, umaknila v dolino.

Vzlic temu da je bil deževen dan, se jim je zdelo, da ni več tako siv, kakor je bil pred Bobijevim prihodom.

NA SLOVENSKE KMETIJE V RUTAH

Ker je nemška nevarnost vsaj trenutno minila, so proti večeru krenili v bližino Bertahütte, od tam pa v Rute. Ustavili so se na neki kajži in vprašali po kaki večji kmetiji, ki bi lahko utrpela nekaj najnujnejše hrane. Lahko bi sicer šli k Nembkama, a tam so že bili. Zato jim je dekle omenilo neko večjo slovensko kmetijo.

Krenili so in z zadovoljstvom občutili, da se jih domači niso tako hudo prestrašili, kakor so pričakovali. Pozdravili so jih po slovensko in jim dali nekaj hrane. Domače je skrbelo samo to, da bi medtem ne prišla v vas kaka nemška patrolja in jih zalotila pri njih. Toda tokrat patrolje, ki so bile po teh vaseh zadnje čase vsakdanje, ni bilo.

Poslovlili so se in si zapomnili to kmetijo. Bila je Kranjčeva. Na tej kmetiji so bili tudi kasneje, ko je tu operirala Ziljska četa, partizanom vrata vselej odprta. Le enkrat samkrat ne. Toda to ne spada v okvir te kronike.

NEMCI SE VEDNO HAJKAJO

Iz Rut so se vračali ponoči. Tomi, ki je vodil akcijo, je bil še mlad in neizkušen. Mimo tega so mu bile Karavanke tuje. Prej je bil v partizanih nekje na Dolenjskem in menda so ga poslali od tam na Gorenjsko na odred, ki ga je poslal v Zahodnokoroški bataljon, da bi zamenjal Strica. Tudi komisarja takrat ni bilo v bataljonu, ker je odšel na štab Gorenjskega odreda in se še ni vrnil. Tomi se je prav dobro zavedal, da so v enoti nekateri tovariši sposobnejši od njega, saj so bili že leta 1942 na podobnih položajih. Na primer Albin Zemva-Nande, da omenimo samo njega. Zato je njegova opozorila in navsete prav rad poslušal. Tudi tokrat, ko so krenili s steze in zašli na strmo, skoro neprehodno ozemlje, je poslušal nasvet drugih.

Zgodilo se je takole: ko so prišli v to strmino, v temi niso mogli ne naprej ne nazaj. Borci so bili utrujeni in so zaradi tega že godrnjali. Tomi je zato kolono ustavil in ukazal, naj si pripravijo ležišča, da bodo prenočili. Le Nande in Gabrijel sta se temu uprila.

»Če nas Nemci najdejo na tem terenu, marsikdo med nami jutri ne bo več dihal,« je rekel Nande.

»Premagati moramo utrujenost in takoj kreniti proti Bertahütte,« se je z Nandetom strinjal tudi Gabrijel.

»A kako naj v temi pridemo s tega ozemlja?« je Tomi izrazil svoj pomislek.

»Tako kakor smo prišli. Naposted pa imamo vendar še toliko moči, da lahko premagamo to strmino,« je rekel Nande.

Tomi ga je poslušal in ukazal pohod.

Borci se niso radi dvignili. Po mrmranju so deč je bilo videti, da jim Tomijevo povelje prav nič ne ugaja. Toda kmalu po svitu, ko so prišli do Bertahütte, so bili hvaležni. Ko se je zdaniilo, so zagledali dolgo nepregledno nemško kolono, ki se je pomikala proti gozdovom pod Kepo in zavila prav proti strmini, ki jo so prej svitom s takim naporom premagali.

»Vidiš, ko bi ostali tam, bi nas Nemci brez težav obkolili,« je rekel Nande.

Tudi drugi so tako čutili.

Partizani so doživljali v bojih, pohodih, patroljah in na straži vse mogoče, nenavadne in skoraj neverjetne zgodbe. To so dogodivščine in naključja, ob katerih se dvigajo lasje, a se navadno srečno iztečejo. Eno od takih zgodb objavljamo na tem mestu in jih bomo ob-

javljali skozi vse leto. Da pa bi spodbudili k pisanju takih doživetij, resničnih zgodb, razpisujemo nagradni natečaj. Prva nagrada je 50.000, druga 30.000, tretja 20.000 dinarjev. Nenavadne partizanske zgodbe, ki bodo ustrezale zahtevam in jih bo ocenjevala posebna ko-

misija, bomo objavljali sproti, komisija pa bo vsakih šest mesecev razdelila prvem trem najboljšim nagrade v zgoraj navedenem znesku. Torej, pero v roke, UREDNIŠTVO »TV-15« PRIČAKUJE OBILO PRI-SPEVKOV.

Bilo je 20. julija 1944. Na Cerkljanskem je spet divjala sovražnikova ofenziva. Nemci so z močnimi kolonami pritisnili iz Idrije, Poljanske doline, Selške doline in Baške grape ter čedalje bolj zoževali obroč okrog brigade.

Položaj je postajal čedalje nevarnejši. Zato me ni presenetilo povelje, ki sem ga proti večeru prejel iz štaba divizije, čes naj zberemo brigado in čez Novake krenemo proti Labnju, kjer nas bo počakal namestnik divizijskega komandanta Svarun z nadaljnjimi navodili. Da bi pridobil na času, sem poklical kurirja in se z njim napotil proti Labinu, medtem ko so borci še večerjali.

Bilo je temno ko v rogu, kajti oblaki so se spustili nizko nad vrhove in rosilo je. Jaz sem bil na konju, kurir pa jo je za menoj ubiral peš. Čez dobre pol ure prispela v Poljano, kjer se je štab divizije prav tako pripravil na odhod. Do Labnja sva imela le še deset minut.

Sprva mi ni bilo razumljivo, zakaj se v tej temni noči lovimo po kucjih, ko pa je vendar glavna cesta Novači—Cerkno—Zelin—Čepovan še prosta. Ko pa so se začeli oglašati posamični rafali tudi iz doline na moji levi strani, mi je postalo jasno, da so medtem Nemci prodrli tudi že v Cerkno.

Presentilo me je, da Svarun pred vas ni postavil straže, čeprav so bili Nemci komaj pol ure daleč. Morda pa stražarja nisva opazila? Ko sva prišla do prvih hiš, sem naročil kurirju, naj povpraša, kje je Svarun. Kurir je trkal in trkal, odprl pa ni nihče. Postajal sem že nestrpen, ko je le nekdo prišel ven, vendar skozi zadnja vrata, in naju vprašal: »Kdo je?«

Povedala sva, hkrati pa ga vprašala, kje lahko najdeva Svaruna, namestnika divizijskega komandanta. Odgovora ni bilo, kajti človek se

vprašal za Svaruna, me je presenetil njegov ukaz:

»Stopi sem!«

Kaj naj pa to pomeni? Ve, kdo sem, prav tako ve, koga iščem in naenkrat takšna zahteva. Saj nisem dvomil vanj in vendar sem mu odgovoril enako ostro:

»Povej razpoznavne znake!« Ker ni takoj odgovoril, sem vnovič ponovil:

»Povej razpoznavne znake!«

Namesto odgovora pa se je zadržal nad menoj:

»Tako stoji sem, sicer bom streljal!«

Zadeva je postajala čedalje bolj resna. Kdo naj bi bil pred menoj? Nemci so bili šele v

Skoraj srečanje s smrtjo

Cerknem. Sicer pa neznajo slovensko. Četnikov takrat še ni bilo na Primorskem, pač pa je bilo nekaj slovenskih domobrancev v Grahovem in Tolminu, vendar dotlej še nisem slišal, da bi odhajali na teren. Končno pa bi me naši še pred desetimi minutami zadržali v Poljani, če bi bilo v Labnjah kaj narobe. Torej so to le partizani. Kje pa je potem Svarun?

Bliskovito sem razmišljal. Čeprav sem bil prestrašen, da imam pred seboj partizane, sem le stopil korak ali dva nazaj, da bi bili bliže hišnemu vogalu, razen tega pa sem za vsak primer izvlekel še pištolo in jo stiskal v desni roki, ki sem jo zaenkrat še skrival pod pisanim angleškim dežnim plaščem. Kurir je medtem stal nekje za menoj.

Kaže, da je moj nasprotnik nekaj zasumil. Ko pa je zašklepetal zaklep njegove puške ali brzostrleke, sem že zvedel, kaj bo sledilo. Sunkovito sem potegnil roko izpod dežnega plašča. Takrat nisem več razmišljal, koga imam pred seboj. Izbiere ni bilo: jaz ali on!

Ustrelila sva oba hkrati. Vendar je bil moj nasprotnik boljši strellec od mene. Njegov rafal mi je posmidil lase ob desnih sencih, ena izmed krogel pa se mi je zarila pod kožo, se odvila od kosti in mi pokončila vrh ušesa. Udarec me je vrgel po tleh, oči pa so se mi napolnile s krvjo.

Lazar pa je za vsak primer le poslal v Labnjah močnejšo bojno patroljo. Ko se je vrnila, je poročala, da v Labnjah ni nikogar več, toda od domačinov je zvedela, da pred pol ure v vasi sicer ni bilo nobenih partizanov, pač pa — močnejši oddelek domobrancev iz Grahovega v Baški grapi.

Sele tedaj mi je bilo povsem jasno, iz kakšne nevarnosti sem se rešil, hkrati pa sem se globoko oddahnil, saj mi ni bilo treba streljati po svojih.

V. P.

NE PRIZNAMO...

NEMŠKI NAČRTI O BALKANSKI FEDERACIJI — KAKO REŠITI KRALJA PETRA? — AVNOJ: »NE PRIZNAMO...« — KAJ SO O JUGOSLAVIJI RAZPRAVLJALI NA MOSKOVSKI IN TEHERANSKI KONFERENCI? — CHURCHILLOV SESTANEK S PETROM KARADJORDJEVIČEM — POSLANSTVO RANDOLPHA CHURCHILLA — ODPOKLIC BRITANSKE VOJAŠKE MISIJE IZ MIHAJLOVIČEVEGA ŠTABA

Jeseni 1943 so se z nepopisno naglico vrstili dogodki na Balkanu. Narodnoosvobodilna vojska, ki je takrat štela z 8 korpusi in 26 divizijami že približno 300.000 borec, je po ocenah Hitlerjevega vrhovnega poveljstva »predstavljala izkrcano zavezniško armado«, ki je s svojo odločno ofenzivo resno ogrožala nemški obrambni sistem v južni Evropi. Bojišča Rdeče armade na Dnjepru je povezovala z bojno črto britansko-ameriški enot v Italiji v splošno zavezniško fronto. Izredni uspehi Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije in njeno preraščanje v najmočnejšo oboroženo silo protihitlerjevske koalicije na Balkanu so bili veliko presenečenje ne samo za nacistične generale, temveč tudi za vodilne britanske in ameriške državnike.

SESTANEK V HITLERJEVEM ŠTABU

Nemško vrhovno poveljstvo je prišlo do sklepa, da uspešno delovanje narodnoosvobodilne vojske postaja zelo nevarno za njen obrambni sistem. Na jugoslovanskem bojišču je nastala velika praznina, ki bi jo lahko izkoristili zahodni zaveznički, če bi se odločili za izkrcanje v tem delu nacistične evropske trdnjave, prav tako pa bi utegnili povzročiti tudi nepričakovan prodor Rdeče armade prek Romunije v donavsko nižino.

Zato je Hitler 29. oktobra 1943 sklical s svojimi vojaškimi sodelavci poseben sestane, na katerem so sprejeli sklep »o enotnem izvajanju operacij na jugovzhodu«, da bi v osrednjem delu Jugoslavije razbili glavne sile narodnoosvobodilne vojske. To novo nemško ofenzivo pa je, v razliko od prejšnjih, spremljala vrsta obsevalnih in političnih kombinacij. Tako npr. se je admiral Canaris, vodja Abwehra, navduševal nad mislijo, da bi po uničenju narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije s pomočjo nekdanjih meščanskih strank sestavili iz Jugoslavije, Bolgarije, Albanije in Grčije nekakšno balkansko federacijo, ki naj bi bila pod nemškimi pokroviteljstvom. Ker se je s takšnimi idejami strinjal tudi Ribbentrop, se je na tej osnovi jeseni 1943 razvijala celotna dejavnost nemških organov v Jugoslaviji.

Toda uspehi narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije so preprečili vse načrte nemških državnikov, hkrati pa prisilili nemško poveljstvo, da je moralo okrepitev jugoslovanske bojišče še s 1. gorsko divizijo iz Grčije, 371. pehotno divizijo iz Italije in 392. legionsko divizijo iz Avstrije.

DOWNING STREET: REŠEVANJE MONARHIJE

Čeprav je narodnoosvobodilno gibanje nudilo neposredno pomoč protihitlerjevske koaliciji — zlasti

sti nad vso državo«. To so bili hkrati tudi pravi razlogi, zakaj zahodni zaveznički niso priznavali narodnoosvobodilnega gibanja, saj so skušali reševati jugoslovanski problem s stališča lastnih koristi.

Dva tedna po italijanski kapitulaciji — 21. septembra 1943 — se je na osvobojeno ozemlje Bosanske Krajine spustilo letalo, ki je iz Afrike pripeljal anglo-ameriško vojaško odposlanstvo. Neposredni stiki z Veliko Britanijo in Združenimi državami Amerike prek te zavezniške vojaške misij

nških sil Draže Mihajlovića, so britanski voditelji uvideli, da je poraz ravnogorskega gibanja nujen in da je moč rešiti monarhijo le še s koncesijami, ki naj bi jih v korist jugoslovanske monarhije izborila britanska vlada.

KOMISIJA STROKOVNJAKOV: STIKI I S TITOM I Z MIHAJLOVIČEM

Churchill je na podlagi smernic Downing Streeta že 7. oktobra 1943 naročil, naj sestavi posebno »komisijo strokovnjakov za jugoslovanske vprašanje«, ki pa je zaman iskala Ahilovo peto v narodnoosvobodilnem gibanju. Iz zapiskov Božidarja Purića, ki mu je o sklepih komisije pripovedoval Ralf Stevenson, britanski poslanik na jugoslovanskem dvoru in prijatelj Petra Karadjordje-

blem naj bi namreč dokončno razvozlali šele po končani vojni, ko bi pri urejanju razmer v Jugoslaviji lahko igrala odločilno vlogo politika zahodnih zaveznikov in njihova materialna pomoč spriču okupatorjevega divjanja obubožanemu ljudstvu. Prav zato je komisija menila, da se ne bi bilo treba odpovedati Draži Mihajloviću, ki bi ga bilo še moč koristno uporabiti pri urejanju razmer v Srbiji.

TITOVA BRZOJAVKA MINISTROM ZA ZUNANJE ZADEVE

Izredno pomembne vojaške in politične zmage so omogočile jugoslovanskim narodom, da so se jeseni 1943 pojavili tudi v mednarodnih odnosih kot samostojen politični subjekt. Vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja je čedalje pogosteje samostojno nastopalo na mednarodnem področju in se brlo za enakopravnost v družini protihitlerjevske koalicije, da bi tako preprečilo vmešavanje vodilnih zavezniških držav v notranje zadeve naših narodov. Da bi bilo zavezniškim državnikom že od samega začetka jasno, kako AVNOJ in Vrhovni štab ne nameravata dovoliti nobenega tujega vmešavanja v notranje jugoslovanske zadeve, je Tito 2. 10. 1943 poslal v Moskvo naslednjo brzojavko: »V zvezi s pripravami na konferenco predstavnikov ZSSR, Anglije in Amerike bo verjetno postavljeno tudi vprašanje Jugoslavije. Zato vas prosim, če sovijski vladi sporočite naslednje:

Najnovejši podatki o pravem ozadju nekterih najvažnejših dogodkov iz druge svetovne vojne

to velja za italijansko fronto, kjer so se borili in umirali britanski in ameriški vojniki — ga anglo-ameriški državniki le niso hoteli priznati za politično gibanje, ki naj bi postopoma zgradilo novo jugoslovansko državo. Po Churchillovih besedah je bilo še vedno upanja »za kraljevo vrnitev v svojo državo, čeprav s pomočjo našega britanskega posredovanja pri sklenitvi nekakšnega začasnega sporazuma s Titom, to pa še pred razširitvijo partizanske obla-

je, kasneje pa tudi prek drugih oblik medsebojnega sodelovanja, so sicer pripomogli k postopni afirmaciji narodnoosvobodilnega gibanja, vendar pa ne k njegovemu uradnemu mednarodnemu priznanju.

Jeseni 1943 je Downing Street ponovno proučeval podatke, ki jih je prejel od Jugoslavije. Kd so primerjali številne podatke o bojni vrednosti narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije s podatki o razpadanju in demoralizaciji čet-

vića, nam je znano, da je komisija v odnosu na narodnoosvobodilno gibanje zagovarjala elastično politiko.

Komisija je v tem smislu 12. novembra 1943 predlagala Churchill, naj bi zahodni zaveznički še nadalje sodelovali v vojaških vprašanjih s silami maršala Tita, vendar ne bi smeli vodstvu tega gibanja dati nobenih takšnih političnih zagotovil, ki bi ga utegnili spodbujati pri izgradnji nove države. Jugoslovanski pro-

OSEMNAJST BRIGAD
V JUŽNI SRBIJI

Po umiku glavnih partizanskih sil iz zahodne Srbije v Bosno, se je težišče osvobodilnega boja v Srbiji premaknilo proti jugu, kjer so partizani že od prvih dni splošne ljudske vstaje ogrozili nemške prometne zveze v moravski dolini.

Zo jeseni 1941 so južnosrbski partizanski odredi — bilo jih je osem — osvobodili Prokuplje, Lebane, Medvedje, Vlasotince, Svrlijig in druge kraje ter pogrnali Nemce v Leskovac, Niš in Kruševac.

Konec leta 1941 in v začetku 1942. leta je okupator prešel v protiofenzivo in partizanskim enotam prizadejal nekaj hudih udarcev. Po kratkotrajnem zastoju se je poleti 1943 narodnoosvobodilno gibanje spet začelo naglo razvijati. Najprej so ustanovili tri močnejše odrede, 11. oktobra pa je že nastala I. južnomoravska brigada, ki ji je kmalu sledilo še pet drugih. Prva južnomoravska brigada je že nekaj tednov po ustanovitvi krenila čez Sumadijo v Bosno, kjer se je preimenovala v S. srbsko brigado, ki je kasneje dobila naziv »proletarska«.

Príhod novih borcev v južni Srbiji je bil tolikšen, da so v prvi polovici 1944. leta ustanovili še dvanajst novih bri-

gad, ki so oktobra 1944 osvobodile Niš, zadnje nemško oporišče v južni Srbiji.

POLJSKA VOJSKA V DRUGI SVETOVNI VOJNI

Nova poljska vojska se je začela zbirati v Sovjetski zvezi že spomladi 1943. Njen zamelek — 1. divizija, ki je štela 12.000 mož — se je prvokrat spopadla z nemškimi enotami 12. oktobra 1943 pri vasi Lenino, od koder je poljska vojska nadaljevala svojo bojno pot prek Visle in Varšave do Berlina. Število poljskih borcev je naraščalo z vsakim prehojenim kilometrom: iz 1. divizije je nastala 1. armada, tej pa se je kmalu pridružila še 2. armada.

Razen teh dveh armad pa so v okupirani Poljski že od leta 1942 delovali številni partizanski odredi in udarne skupine. Dve leti kasneje, ko je partizanski boj na Poljskem dosegel višek, jih je bilo že več sto, ki so samo v tem letu izvedli čez 900 diverzij. V bojih, ki se jih je bila v drugi svetovni vojni udeležila poljska armada, so Nemci imeli približno 200.000 mrtvih vojakov.

Ob koncu druge svetovne vojne je bilo pod orožjem 600.000 poljskih vojakov, od tega 400.000 v domovini, 200 tisoč pa na zahodnoevropski fronti.

Poljaki so v drugi svetovni vojni izgubili približno 6 milijonov ljudi, kar pomeni, da v primerjavi s številom prebivalstva ni imel noben drugi narod na svetu toliko žrtev. To pa je hkrati tudi dokaz velikih zaslug poljskega ljudstva za zmago nad fašističnimi osvajalci.

DESETKILOGRAMSKI RADAR

V neki ameriški tovarni so izdelali radarski sistem »Steltraec«, ki se odlikuje predvsem po neznatni teži: vsa aparatura tehta komaj deset kilogramov in je tako majhna, da jo lahko montirajo v katerokoli vesoljsko ladjo. S pomočjo tega radarja lahko med drugim merijo tudi razdalje, hitrosti in višine ter ugotavljajo koordinate.

STEKLENI PROPELERJI

Prototip letala na navpično vzletanju »X-19« se od drugih letal razlikuje tudi po tem, da so njegovi propelerji napravljeni iz steklenih vlaken. Zanimivo je, da so stekleni propelerji za 40% lažji od običajnih, a tudi po trdoti presega gajno norme, ki jih je določilo ameriško letalstvo.

PRVI BOJ PRVE
PROLETARSKÉ
BRIGADE

Medtem ko so se naše enote zbirale v Rudem, so italijanski okupatorji s četniki vred pripravljali napad na to mesto. Ker niso vedeli, koliko nas je, so bili prepričani, da bodo z nami hitro opravili... Toda s prvimi napadi ni bilo uspeha. Zato je sovražnik 22. decembra krenil v napad iz treh smeri. Komaj ustanovljena Prva proletarska brigada pa je po štiriindvajseturnem boju razbila in zavrnila dva koloni, tretjo, ki je skupno s četniki prodirala iz Višegrada, pa je v vasi Gaočić obkolila in uničila.

Tretjo kolono je napadel četrti kraljevski bataljon v sodelovanju s 3. kragujevskim bataljonom. Ko je prispel do vasi Sokolovič, ki je bila požgana in prazna, je štab bataljona počasi organtziral ogledovanje sovražnika. Medtem so si borci iskali zavetja pred snegom in vetrom med zidovi in v kletih požgane vasi. Ognje, ki so si jih bili že zakurili, so morali spričo bližnje sovražnika spet pogasiti. Ponoči se je zjasnilo in pritisnil je hud mraz. Zavrana zjutraj smo krenili v napad.

Bataljonska predhodnica je presenetila prednje sovražnikove skupine na pobočjih nad Gaočićem. Odra skočarji ni bilo in sovražnik, ki je za seboj puščal opremo, je pobežnil. Nato nas je poskušal obstreljevati z mitraljezi in minometalci. Ker pa ni vedel za naše položaje, je nabijal v prazno. Bataljon se je nato razpodelil po četah in začel pritiskati proti vasi. Prva in Kruševska četa sta se spuščali proti smeri, desno od njiju pa je bil Kragujevski bataljon. Levo od Kruševske čete je napadala dru-

ga četa, še bolj v levo pa Rudarska četa, ki je pritiskala proti vasi iz jugozahodne in zahodne smeri.

Italijani so se umaknili v vaško šolo, ki je bila solidno zgrajena in iz katere so imeli odličan pregled nad okoliškim terenom. Čeprav so se krčevito upirali, jih je naš obroč čedalje tesneje stiskal. Opoldne so se poskušali prebiti proti Limu. Skozi okna in vrata pa jih je skočilo na plano le kakih petnajst in še od teh jih je bilo nekaj mrtvih in ranjenih, druge pa so polovili borci Rudarske čete.

Kmalu nato se je skupina naših borcev prebila prav do šole. Med približevanjem so Italijani s strehe šolskega poslopja ranili dva borca: Miločajca v glavo, Nega Boškoviča pa v rame. Dalje je šlo laže, ker so borci prišli v neposredni bližini šole v mrtvi kot. Odtod so vrgli v šolo prvo bombo, ki sicer ni eksplodirala, je pa navzlic temu povzročila med Italijani veliko strahu in zmede.

Prav tedaj, ko so borci nameravali skozi okno vreči še eno bombo, so na oknu zagledali bajonet, na katerem je bila privezana bela cunjica. Borci so nemudoma poskakali skozi okno v učilnico, kjer se jim je vdalo kakšnih deset Italijanov. Vsi ujetniki so imeli polne žepce cigarete, konzerv, kruha in drugih dobrot, ki so jih nam pričeli s strahom ponujati. Nekateri izmed njih so se oglašali: »Kamerato, jaz komunista,« zraven pa so preklinjali Mussolinija. Drugi so s prsti in na fotografijah kazali, koliko otrok imajo, ali pa pripovedovali, da so njihove družine v Italiji nepreskrbljene. Kar naprej bi nas objemali in poljubo-

Ob dnevu
jugoslo-
vanske
ljudske
armade

Boji na obali Jadrana

Obisk iz
Azerbejdžana

V vrstah NOV IN POJ so se razen pripadnikov jugoslovanskih narodov zlasti zadnja leta vojne bojevali tudi pripadniki drugih narodov. Jugoslavniki smo s tem, da smo borci drugih narodnosti sprejeli, dokazali svoja internacionalistična čustva. Poleg tega pa smo lahko pomorni tudi nato, da mnogi izmed teh borcev-tujcev doma niso imeli priložnosti, da bi sodelovali v protifašističnem boju z orožjem v rokah.

Eden izmed številnih tujcev, ki je bil pri nas partizan, je bil tudi sovjetski državljani MIRDAMAT SEIDOV iz Bakuja. Leta 1942 so ga Nemci v Sevastopolu ranjenega ujeli. Bil je tedaj bataljonski bolničar, zdravniški pomočnik. Kot pripadnik delovne enote nemške vojske je leta 1943 prispel v Trst in se povezal z OF. Naslednje leto je pobežnil k partizanom. Skupaj s herojem Sovjetske zveze Mehtijem Huseinom Zadejem sta minirala nemški kino na Opčinah in menzo v Trstu. Jeseni 1944 so Nemci Seidova znova ujeli kot Maria Miliča. Nemško je znal, italijansko pa ne... Zato je odklonil pomoč tolmača pri zaslišanju ter izjavil, da sam zna nemško. Ko se je Neme-

Partizansko
zaledje

verzant, ki je skupaj z Mehtijem Huseinom Zadejem uničil toliko nemških vojakov. V Dachauu je živel Mirdamat med Slovenci in mnogi med njimi so vedeli, da ni Maria Milič. Toda nihče ga ni izdal in Mirdamat je doživel svobodo ter se vrnil v Slovenijo, od tu pa domov v Baku, glavno mesto Azerbejdžanske sovjetske socialistične republike.

Mirdamat si je vedno želel obiskati kraje, kjer se je bojeval skupaj s slovenskimi partizani proti fašistom. Pravil,

da se je vedno spominjal gostoljubnih in zavednih ljudi po Krasu in v Vipavski dolini. Dolgo je čakal na ugodno priložnost, da bi spet obiskal te kraje. To se mu je posrečilo šele letos.

Odveč je zapisati, da potovanja v Slovenijo z obal Kaspijskega morja, skoraj s perzijske meje, pomeni velike napore in velike stroške. Toda Mirdamat je odšel, da bi obiskal tovariše in kraje, kjer se je bojeval.

Mirdamat, Seidov je po vrnitvi v domovino študiral in je zdaj učitelj zgodovine na eni izmed bakujskih šol. Poleg tega je izredni slušatelj pravne fakultete. O svojih doživljajih v Sloveniji je napisal v azerbejdžanskem jeziku knjižico »Partizanovi zapiski« ter sestavek »Na obalah Jadranskega morja«, ki so ga natisnili v zborniku »Tisto, o čemer niso poročali v vojnih poročilih« (Zbornik s prispevki o udeležbi sovjetskih državljancev, prisilnega dela ali kot prisilni mobiliziranci iz nemške vojske ter se priključili gibanjem odpora v raznih evropskih državah, med temi tudi NOV v Jugoslaviji).

Obiskal je številne družine in vasi po Krasu in Vipavski dolini, kjer se ga ljudje spo-

K fotografiji z vprašajem, objavljeni v 24. številki »TV-15«, nam je poslal potrebne podatke Ivan Zeleznikar iz Ljubljane. Takole pravi:

Izvirnik fotografije hranim tudi sam, in sicer imam na zadnji strani zapisan datum: 5. maj 1944. Po tem sklepam, da je posnetek nastal nekaj pred tem datumom. Fotografija je nastala na Maverlenu, pri glavni cesti, ki vodi v Kočevski Rog. Imen vseh tovarišev, ki so na sliki, se ne spominjam več. Harmonikarja

smo klicali za Franca in je bil doma nekje z Dolenjskega. Pri partizanih je bil kuhar. Drugi z desne na levo je Jože Bajc iz Rake na Dolenjskem. Tretji od desne proti levi v zadnji vrsti je Anton Suklej iz Vinice. Prvi v drugi vrsti desno pa je Ivan Zeleznikar. Za tretjega od desne proti levi vem le, da je bil doma s Primorskega. Skrbel je za konje. Leta 1944 je bil to začetni vod ekonomata pri glavnem štabu. — Tovarišu Zeleznikarju se za

podatke najlepše zahvaljujemo!

Današnja fotografija z vprašajem kaže osem partizanov, pa še domači terence je med njimi. Slika je brez podatkov, zato si jo natančno ogledajte — morda boste spoznali na njej kakega znanega partizana. Kdor bi kaj vedel ali ugotovil o nastanku tega posnetka, ga prosimo, naj bi to posredoval našemu uredništvu ali naravnost Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

bombo v učilnico. Bomba je sicer eksplodirala, vendar se Italijani niso hoteli vdati. Še naprej se je ogorčeno borili iz dveh prostorov, v katerih so se zbrali oficirji, podoficirji in fašisti. Skupno s Kragujevcami smo jih ponovno napadli z bombami in jih stisnili v eno samo učilnico. Po polurnem boju se nam je naposled vdala še zadnja italijanska skupina s svojim poveljstvom na čelu. Njihov kapetan se ni hotel vdati borcem, temveč le našemu komandantu Pavletu Jakšiču. Ob tej priložnosti je izrazil upanje, da ga bomo pustili pri življenju glede na to, ker se je viteško boril do zadnjih možnosti.

Medtem ko smo mi napadali šolo, se je del kragujevskega bataljona spoprijel s četniki Kamerata Božiča, ki so sprva bili skupaj z Italijani v koloni. Ko pa so videli, da njihovim zaveznikom slaba prede, so prenehali napadati in so zbežali. Da pa bi pridobili na času in da jih ne bi

uničili, so nam celo predlagali »pogajanja« o nekakšnem sodelovanju v boju proti okupatorju. Eden izmed naših poveljnikov je zares nasledel njihovi ukani in tako — namesto da bi jih uničil — so mu ušli in se rešili.

V teh bojih so Italijani imeli 27 mrtvih vojakov, podoficirjev in oficirjev, 124 smo jih pa ujeli. Razen tega pa smo zaplenili še 2 težka in 3 lahke minometalce, 210 minami, 3 težke mitraljeze, 9 puškomitraljezov in 75 pušk s 7000 naboji, 600 ročnih bomb, 25 pištol, 2 radijski postaji, 14 konj, 70.000 din v gotovini in opreme za najmanj 200 borcev.

Kraljevski bataljon je imel 7 mrtvih in 11 ranjenih, kragujevski bataljon pa 2 mrtva in 2 ranjena borca. Ta dva bataljona sta v boju odlično sodelovala. To je bil začetek bojnega tovarišva naših dveh bataljonov, ki se je nadaljevalo tudi še v številnih kasnejših bojih.

Momčilo Dugalčić

minjajo kot »Ivana Ruskega«, kot človeka, ki se je hrabro bojeval in se udeleževal tudi kulturnega življenja na osvobojenem ozemlju (med drugim je še med vojno napisal skeč »Hitlerjeve sanje«, ki so ga igrali po kraških vaseh). Prav tako je obiskal grob svojega bojnega tovariša Mehtija Huseina Zadeja v Čepovanu ter Vitovlje, kjer je ta padel. Obljubil je, da bo se prišel

in da bo o slovenskih partizanih, o gostoljubnosti naših ljudi pripovedoval po šolah in tovarnah pa tudi, da bo napisal o svojih doživljajih obširnejšo knjigo.

Iz knjige »Tisto, o čemer niso poročala vojna poročila«, bomo na tem mestu objavili nekaj odlomkov, ki se nanašajo na sodelovanje sovjetskih junakov v narodnoosvobodilnem boju na Primorskem.

PRIHODNIČ: ZA ZAČETEK HUDO TRPLJENJE

»Lezi — diži se« v zahodnonemški verziji

S smrtjo zahodnonemškega padalca Gerda Trimborna — umrl je spriču prehudih naporov na pohodu — se je pričela afera, ki je po nekaj mesecih prerasla v največji skandal v vsej zgodovini zahodnonemške vojske. Prišlo je celo tako daleč, da je komandant 2. korpusa razpustil četo 6/9, kateri je pripadal tudi umrli Trimbora, z obrazložitvijo, da je to, kar se je dogajalo v tej četi, »sramota za vso armado«. Razen tega bodo postavili pred sodišče enajst starešin iz te čete, njeno moštvo pa bodo razpodelili po drugih enotah.

O četi 6/9 so razpravljali v nemškem parlamentu že precej pred Trimborno smrtjo: neki poslanec je namreč postavil vprašanje, zakaj ima ta četa v svoji kasarni razobešene slike zloglasnih Hitlerjevih oficirjev.

Komisija, ki so jo poslali v to padalsko četo po Trimborno smrti, je odkrila neverjetne stvari. Tako so oficirji vsakokrat nagnali mlade rekrute v nekaj dneh po njihovem prihodu na 25-kilometrski nočni pohod. Če bi se kdo zgrudil zaradi preutrujenosti, ga je podoficir Ingo Fischer tolkel s palico, zmerjal in vlekel za ovratnik. Če tudi to ni pomagalo, ga je pustil na tleh do prihoda bolničarjev.

Proces proti pruskim oficirjem, ki so trpinčili vojake po starem pruskem običaju...

Desetar Hans Raub si je privoščil drugačno zabavo: vojak Weidemann, ki je bil sicer brez poslušnosti, je moral prepevati ob najraznovrstnejših pri-

ložnostih — v vrsti, med čiščenjem orožja in celo takrat, ko so mu dajali vojaško plačo. Razen tega se je moral plaziti po smetišču in pod stoli ter se postavljati na glavo, kajti po Raubovih besedah »bo postal pametnejši, ker mu bo kri prišla v možgane.«

Za podoficirje te čete pa je bila vsekakor najbolj priljubljena vaja »lezi — diži se«. Da pa vojaki pri tem ne bi »zabušavali« in se spuščali prav do tal, so po tleh polili olje, vojakom pa grozili: »Če si boste zamazali uniforme, vam bomo razbili glave!« Nekateri podoficirji pa so bili še iznajdljivejši: v tla so zabili nože in nad temi so vojaki vadili. Gorje, da bi komu spodrsnilo: nož bi se mu zapelil v trebuh.

Ko je preiskovalec povpraševal krivce, kje so se naučili takšnih metod, so skoraj vsi brez izjeme enako odgovarjali: »Vojake sem vadil tako, kot so tudi mene nekdanj vadili.« Tudi komandir čete nikakor ni hotel priznati, da je bilo v njegovi enoti kaj napak, hkrati pa ni niti najmanj

NAJVEČJI SKANDAL V ZGODOVINI BUNDESWEHRA — ZAKAJ SO MORALI RAZPUSTITI PADALSKO ČETO 6/9?

skrival, da so njegov ideal padalec Hitlerjeve vojske in francoski padalec, ki jih ves svet pozna po njihovem brutalnem ravnanju v Alžiriji.

Dokaz, da je tudi tokrat prišel do izraza stari pruski in hitlerjevski duh, ki suvereno vlada v zahodnonemški vojski, je dejstvo, da se noben vojak iz te čete ni upal pritožiti višjim starešinam, kajti padalcem so neprestano govorili, kako so padalec svet zase in da ne smejo nikomur pripovedovati o svojih skrivnostih.

Značilno za razmere v zahodnonemški vojski je tudi to, da se je jezila njenih vrhov ne obrača toliko proti neposrednim izvajalcem nečloveških metod, temveč proti komandantu 2. korpusa, ki se je bil drznil razpustiti četo 6/9, kar je edinstven primer v vsej nemški vojaški zgodovini. Friedrich Fertsch, nekdanji član Hitlerjevega generalštaba in sedanj generalni inšpektor Bundeswehra, je celo izjavil, da komandant 2. korpusa »sploh ni imel pravice, da razpusti enoto, ki spada pod obrambno ministrstvo.«

Izjave te vrste zadostno pričajo o tem, da podoficirji niso edini krivci za mučenje pripadnikov čete 6/9...

ČE ODPOVE APARAT ZA KISIK

ZAKAJ SO BELE MIŠI ODPORNEJŠE OD CLOVEKA? — KAJ SE DOGAJA NA VIŠINI 15.000 METROV? — VSAKA MINUTA VELIKO POMENI — POMEN LETALČEVE PSIHOLOGIČNE KONDICIJE PRI POLETIH NA VELIKIH VIŠINAH

Povprečno letalci občutijo pomanjkanje kisika v zraku, brž ko se njihova letala dvignejo 5000 metrov visoko, kar je odvis-

Prav zato so naši letalsko-medicinski strokovnjaki želeli ugotoviti, kaj se dogaja z adrenalinom in noradrenalinom — z dvema substancama, ki sta bistvenega pomena za človekov organizem. Te substance namreč avtomatično uravnavajo — zlasti ob povečanih naporih — krvni pritisk, delovanje srca in še marsikaj drugega.

BELE MIŠI NA »VIŠINI« 11.500 METROV

Zato je bilo treba preizkusiti na živih bitjih delovanje teh dveh snovi. Za poizkuse pa so izbrali bele miši, ki so zelo odporne tudi takrat, če jim primanjkuje kisika.

Bele živalice so zaprli v barokomoro, nato pa so počasi zmanjševali pritisk, dokler niso v barokomori nastale razmere, ki vladajo na višini 11.500 metrov. Človek bi v teh razmerah živel le še nekaj minut, medtem ko so bele miši vzdržale trideset minut. Nato so barokomoro spet odprli, mrtvim živalim pa odvzeli možgane, da bi jih podrobneje proučili.

Dokaj hitro so ugotovili, da je v njihovih možganih toliko manj adrenalina in noradrenalina, kolikor redkejši je bil zrak in koli-

INDIJSKA PROIZVODNJA LETAL »MIG-21«

Indijska vlada je objavila ustanovitev državnega podjetja »Aeronautics India Ltd.« z začetnim kapitalom 50 milijonov dolarjev, ki bo razen drugih letal proizvajalo tudi sovjetske reaktivne lovice »MIG-21«. Podjetje bo imelo dve tovarni: v prvi bodo izdelovali ogrodje in letalsko opremo, v drugi pa reaktivne motorje. Tovarni bodo dogradili v dveh letih.

Položaj francoske in nemške armade v odločilnem trenutku. Prevod legende (od zgoraj navzdol): meje, nemška armada, Maginotova linija, francoska armada, francoska armada v Belgiji, francosko napredovanje v Belgiji, nemško napredovanje v Belgiji, nemški pritisk na Sedan (v belem okviru). — S klice je lepo razvidno, kako nekoristna je bila slavna Maginotova linija, ki naj bi ščitila Francijo pred nemškim napadom: napad je prišel od drugega.

Inženirske enote naše armade uporabljajo najsoodobnejšo mehanizacijo, s katero so opremljene tudi za gradnjo modernih cest. Na sliki vidimo pripadnike JLA na bodoči magistrali Beograd—Dubrovnik.

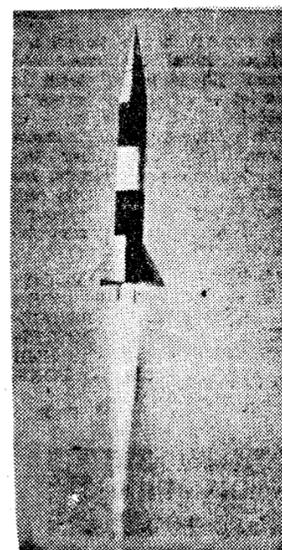

Češkoslovaški oficir uči novega vojaka, kako je treba uporabljati optične naprave.

V BESEDI IN PODOBI

Egipčanske rakete so že nekajkrat, ko so jih izstrelili proti ciljem v Sahari, uspešno prestale preskušnje. Pred kratkim pa so sporočili, da bodo rakete tipa »El Kaher« uporabili tudi za izstrelitev prvega umetnega satelita domače proizvodnje.

kor več časa so jih bili pustili v barokomori.

Strokovnjaki so na podlagi takšnih ugotovitev sklepali, da potrošnja teh dveh snovi narašča zato, ker brani organizem pred škodljivimi posledicami pomanjkanja kisika. Iz tega so izvajali, da je obramba organizma uspešnejša in dolgotrajnejša, če so zaloge teh snovi večje.

VEČJE MOŽNOSTI ZA SPOČITEGA LETALCA

Glede na to, da psihična napetost, utrujenost in druge nevršnosti povzročajo povečano potrošnjo teh snovi v organizmu, se bo pilot, ki ga bodo morile vse te težave, v primeru okvare aparata za kisik znašel v neprimerno večji nevarnosti kot pa letalec, ki je spočit. Časovna rezerva spočitemu pilotu povsem zadostuje, da navzlic prekinjenemu dovajanju dodatnega kisika lahko gospodarja nad seboj in da se odloči za eno izmed naslednjih dveh možnosti: da popravi aparat za kisik ali pa da se spusti na višino 5000 metrov, kjer lahko diha brez pomoči aparata.

Naši letalsko-medicinski strokovnjaki sedaj stojijo pred nalogo, da proučijo vse tiste činitele, ki povzročajo pomanjkanje adrenalina in noradrenalina v človekovem organizmu. Le tako bodo lahko odstranili negativne vplive na psihofizično kondicijo letalcev. Je pa dejstvo, da so naši strokovnjaki s tem, ko so ugotovili nihanje količin adrenalina in noradrenalina v primerih pomanjkanja kisika, odprli novo področje za dejavnost letalske medicine.

Raymond Cartier, urednik največje francoske ilustrirane revije »Paris-Match«, je napisal zanimiv sestavek, kjer opisuje pet dni, v katerih se je odločila usoda druge svetovne vojne. Morda je včasih avtorjevo stališče drugačno od našega, vendar je zelo zanimivo, sestavek pa je napisan na podlagi dolgotrajnih raziskav in bogate dokumentacije.

5 USODNIH DNI druge svetovne vojne

1.

13. maj 1940
(Bitka pri Sedan)

DAN, KO JE BILA FRANCIJA STRTA

Morda vse še ni izgubljeno... Težki tanki hrume proti bojnemu polju. To so najmočnejši in najboljše tanki na svetu: tehtajo 35 ton, njihov oklep je debel šest centimetrov, imajo 75-milimetrski top, ki strelja v smeri vožnje in 47-milimetrski top pod kupolo. Največja vozila v nemških oklopnih divizijah, Panzer 4, jih ne dosegajo ne v masi ne v zaščiti ne v oborožitvi.

Posadkam so rekli: »Pojav vaših BI na bojnem polju bo sovražnika strahotno presenetil. Ste neuklonljiva sila, ki bo z vsem kar pometla...«

Posadke so to verjele, še verjamejo. Ko se peljejo v ognjeni krst, kar žarijo od zaupanja, ni jim mar za utrujenost, za vročino in za čudno vzdušje, v kaferega prodirajo. Bobnenje motorjev in ropotanje gosenic jih navdaja s surovim občutkom nepremagljivosti. »Neuklonljivi ste...« Jeklene plošče gosenic ropotajo ti besedi, ki sta tako močni, da lahko premagata strah pred strahom. Težki tanki drve proti bojnemu polju. Nič ni izgubljeno.

Seveda, nekje se je zgodilo nekaj resnega. Dokaz za to je nenadni nočni odhod in ropot na zatrpanih cestah, ki vodijo proti Argonemu in reki Meuse. Pred nekaj dnevi, bilo je 10. maja, ko se je naznanila nemška ofenziva z eksplozijami bomb na letališču, 3. oklopne divizije sploh niso alarmirali. Komaj da se rojeva. Niti šest tednov še ni stara. Sestavljali so jo južno od Reimsa, njene enote so bile zaradi inštruktajnega udobja raztresene vsepovsod. Tankovski inšpektor general Zeller je rekel: »Mislim, da je mogoče v mesecu dni to veliko enoto smatrati za gljivo...« Zdaj pa so jo na vrat' na nos poslali nad sovražnika!

Manjka ji vse protiletalsko orožje, vsa sredstva za popravila, del topništva, večino poveljniških in posredovalnih organov. Cel bataljon lahkih tankov — odličnih H 39 — je oborožen še s 37-milimetrskimi topovi iz I. svetovne vojne in čaka na topove, katerih granate imajo veliko začetno hitrost in zato lahko prebijajo sleherni sovražnikov oklep. Divizija nima niti vseh težkih tankov, ker jih je morala šest odstotki tri mesece starejši vrstniki, 2. D. C. R. (rezervna oklopna divizija), ki se na vlaklu pelje na bojišča v Belgiji. Sedeset drugih težkih tankov pa je še v garancijski dobi proizvajalca. Iz njih uhaaja olje ali bencin, v njih je polno občutljivih mehanizmov, kakršna je na primer merilna naprava Naeder, ki še zdaleč ni dokončno izdelana.

Se slabše kot z orožjem, je z ljudmi. Obljube, ki jih nosijo v sebi, so čudovite. Veliko jih je iz elite, vzora sloge in junaštva — žandarmerije. Ostali so poklicni vojščaki, aktivni vojaki, ki so jih v naglici sklicali skupaj. Na žalost pa nima nihče v hierarhiji, od generalov do prostakov, niti prakse niti pojma o tem, kako revolucionarna in velika enota je pravzaprav oklopna divizija. 3. D. C. R. ni imela niti enega skupnega manevra. Njen glavni štab se ni nikoli udeležil bojnih iger, tistega »Kriegspiela«, ki ga je nemška armada tako močno upoštevala in izvajala. V 3. D. C. R. niso nikoli proučevali problemov povejevanja, zveze, premestitve, oskrbovanja in popravljanja, ki so pogoj za delovanje. Tam, onstran Rena — toda zdaj ni več onstran Rena! — pa je »pancerski« general Guderian napisal v knjigi, ki se ni niti pojavila med francosko vojaško elito, da oklopne divizije ni mogoče improvizirati. V šestih tednih obstoja pa je 3. D. C. R. le začetek improvizacije.

Kaj zato! Ljudje zaupajo, nejasno vedo, kaj pričakujejo od njih. Proti koncu popoldneva 13. maja 1940 so Nemci »oškrbnili« francosko fronto, s čimer naj bi ob protinapadu zasleplili sovražnika. Tako akcijo naj bi opravile velike oklopne enote, katere so tako značilno poimenovali: rezervne oklopne divizije — D. C. R.

Najbolj žalostni pa so pogoji v naraščanju bitke. Fronta? Kje je fronta? Kje je zveneca ltnija, ki naj bi se z nočjo spreminila v žarečo črto, ki naj bi jo zarisale granate in rakete? Človek bi rekel, da se je bitka razdrobila, namesto da bi se lokalizirala in zvrstila po jarkih, kot je bilo v I. svetovni vojni. Šampanjska planjava in dolina Aisna drgetata od detonacij.

Dalje prihodnjic

Smrt jih je pokosila v letu 1963

Zločinska roka je z orožjem strla življenje J. F. KENNEDYJA, predsednika ZDA.

Smrt je pretrgala nit življenja ERICHU OLLENHAUERJU, predsedniku zahodnonemške socialnodemokratske stranke.

tudi v latinskoameriških deželah — nad deset milijonov ljudi, ki so se v letu 1963 rešili spon kolonialnega jarma, dolguje zahvalo za zmago predvsem duhovnemu in organizatorskemu vplivu v marksističnem duhu šolanih borcev za svobodo. Tega procesa ne bo zadržal nihče več; narodno-osvobodilna gibanja v portugalskih kolonijah in v Centralni Afriki so začela ofenzivo, ki jo po konferenci v Adis Abebi podpirajo vse afriške in arabske države. Voditeljem teh osvobodilnih armad se ni treba zanašati na mračne prekupčevalce z orožjem, kakor je bilo to med alžirsko vojno, marveč se lahko opirajo na narode vsega sveta. Že v kratkem bomo novi prijateljski državi čestitali k dnevu nacionalne osvoboditve — deželi Njasi, ki si bo privzela staro afriško ime Malivi.

Morda še pomembnejši pa je razvoj,

KI SE SNUJE V ZAHODNI EVROPI IN KI UTEGNE ZNATNO SPREMENITI RAZMERJE SIL PO SVETU:

komunizma iz povojnih let, poslala delegacijo v Moskvo in pristala na skupni boj s Komunistično partijo proti gaullizmu. Radikalni socialisti, neodvisna levica in deli katoliške ljudske stranke so voljni sodelovati s to republikansko, napredno unijo — izguba veljave in moči starega generala je v skladu z njihovimi tešnjami.

Vladajoči razred VELIKE BRITANIJE je v skandalu Profumo izgubil svojo moralno podobo; predvsem v severnih pokrajinah dežele naraščajoča nezaposlenost dokazuje, da konservativci z običajnimi sredstvi ne morejo več zajamčiti ljudske blaginje. Vodstvo Laburistične stranke je prevzel Harold Wilson, ki sicer ni mož levice, vendar se zavzema za razorožitev in za razpustitev vojaških zvez mnogo smejeje, kot se je njegov pokojni prednik Hugh Gaitskell. Morda že čez nekaj mesecev bodo imeli tudi Britanci socialistično vlado.

BELGIJSKI zunanji minister, nekoč vnet zagovornik in pristaš NATO, je spriču spremenjenih razmer prav tako spoznal to in ono: atomsko razorožitev Zahodne Evrope je treba po njegovem mnenju izpopolniti v tem smislu, da se vojaške enote v srcu Evrope odmaknejo vsaksebi.

Po 16 letih skorajda neomejene oblasti krščanskih demokratov je ITALIJA dobila vlado, ki v njej zavzema odločilne položaje socialisti, na primer Pietro

Smrt jih je pokosila v letu 1963

Prerano smo za vedno izgubili narodnega heroja IVANA KOVACICA-EFENKO.

Iz naše srede je smrt prerodaj iztrgala humanista-revolucionarja dr. JOŽETA POTRCA.

OD ZORE DO ZORE NOVEGA LETA

Šedemtrideset milijonov srčnih utripov se je zvrstilo v prsih vsakogar izmed nas v letu, ki se poslavlja; v kratkem presledku — malone trenutku — med dvema utripoma so v svetovnem povprečju prvič zavekali po trije novorojenčki. Jok iz drobcenih ust je izzvenel kot zahteva po vsem; kar je malčku dotlej dajalo mamino telo, torej hrano in bivališče in ljubezen in mir.

Toda svet, ki je postal ob vsakem srčnem utripu domovina treh novorojenčkov je drugačen:

● 1963: Štirje med desetimi novorojenčki v afriških deželah ne dočakajo prve obletnice rojstnega dne; prešibko razvita nasprotna telesa v nežnih organizmih teh malih zemljanov ne morejo kljubovati napadu klic nalezljivih bolezni — novorojenčki umro, še preden začno zavestno živeti;

● 1963: proteini, ki bi lahko znatno znižali število smrtnih žrtev med dojenčki in drugimi majhnimi otroki, zginejo kot sestavine pšenice in drugih žit bodisi na cestah, bodisi v kašah srednjezahodnih dežel ZDA, ker »ni kupca zanje«;

● 1963: le vsak drugi otrok, ki ostane na primer v Vietnamu, Indiji, Pakistanu ali v Iranu živ po tem prvem nevarnem obdobju, bo lahko kdaj kasneje listal po knjigah in bral časopise — zaradi nedohranjenosti so ti mladi ljudje obsojeni na to, da delajo na krhah družinske zemlje ali pa so bežali na cestah do natrpanosti polnih mest;

● 1963: če se ti izobčenci zberejo v združenjih s ciljem, odpraviti takšno stanje in razmere, jim grozi ječa ali nasilna smrt. Tako je bilo z 21-letnim iraškim komunistom Hamzez-al-Manom, ki ga je sodnik vprašal, ali je pripravljen priznati krivdo in izdati svoje tovariše, in ga je — ker je molčal — usmrtila krogla iz samokresa; tako se je zgodilo z nesrečnimi člani »Dijaško-studentske zveze za osvoboditev cone Saigon-Cholon«;

● 1963: morilci pa skušajo naprtiti krivdo žrtvam, kakor je storil barič in izdajalec dekleta Anne Frank gestapovec Karl Silberbauer, ki je bil med drugo svetovno vojno član »Odseka za Zide IV-B-4« v Lagesu pri Amsterdamu in ki zanj še ni bilo kazni, saj je do nedavnega delal kot policijski uradnik na Dunaju.

Nimamo razloga, da bi bili zadovoljni z letom 1963 — čeprav se je uresničila napoved, ki smo jo tvegali lani ob enaki priložnosti na tem mestu:

Vojne ne bo!

Premalo resen bi bil, kdor bi to ugotovitev, ki velja tudi za leto pred nami, utemeljeval zgolj s silnim razvojem modernega orožja, čeprav je dejstvo, da se je izpopolnilo »ad absurdum«. Mnogo odločilnejši za ohranitev svetovnega miru je močan razvoj mednarodnega komunističnega gibanja, ki tudi v tem letu ni doživelo zastoja. Medtem ko je bilo pred izbruhom druge svetovne vojne po vsem svetu samo 61 komunističnih in delavskih strank s 3,1 milijona člani (od tega samo 800.000 v kapitalističnih deželah), se zdaj zavzema za svetovni mir že nad 90 organizacij z več kot 40 milijoni članov, med katerimi jih je nad pet milijonov v nesocialističnih deželah. Če se že oziramo v preteklost, ne smemo pozabiti, da se večina teh organizacij in njihovih članov bori v skrajno neugodnih razmerah.

Uspehi, ki jih je treba omeniti posebej, so dosegli naši tovariši v azijskih in afriških kakor

Smrt jih je pokosila v letu 1963

Smrt ni prizanesla JEANU COCTEAUJU, pesniku in filmskemu umetniku.

Umrla je tudi EDITH PIAF, slavna pevka, imenovana pojoči »pariški vrbček«.

FRANCIJA je tik pred ustanovitvijo ljudske fronte, kakršna je že nekoč — pod vodstvom socialista Léona Bluma — zaustavila širjenje in prodor fašizma. Francoska sekcija Druge internacionale se je otresla togega anti-

Nenni. Razen vpliva na italijansko zunanjo politiko pomeni vstop Socialistične stranke Italije v rimsko vlado tudi uvod v demokratizacijo notranjepolitičnega življenja, ki se bo pokazala predvsem v razširjenih pravicah provinc. Potem je le še vprašanje časa, kdaj se bo začrtala čez apeniški škorenj »rdeča proga«, na katere območju bodo komunisti in socialisti skupno izvajali oblast.

Poslovil se je ZAHODNONEMSKI stari mož Adenauer, hkrati je odšel tudi morilec Zidov dr. Globke. Adenauerja je nadomestil prof. Erhard, ki zagotovo ni mož levice, vendar pa toliko bolj liberalen od Adenauerja, kolikor s pametjo presoja in upošteva dejanske okoliščine. Kot predstavnik velekapitala vidi Erhard edino možnost v iskanju tržišč na evropskem Vzhodu — s takšnimi nagibi in težnjami pa ni združljiva tista politika hladne vojne, ki se Adenauer do zadnjega diha bori zanj.

IZRAEL je izgubil nadarjenega Ben Guriona. Vodilni socialnodemokratski stranki MAPAI se zdaj ponuja priložnost za ponovno navezavo stikov z levo socialistično stranko MAPAM; ponovna združitev obeh socialnodemokratskih strank v letu, ki je pred nami, bi ne bila posebno presenečenje.

SVEDSKE meštanske stranke so se morale po kratkem obdobju zmag spet posloviti od oblasti. Ključni položaj v parlamentu ima zdaj mala Socialistična ljudska stranka, katere cilji se skoraj v celoti ujemajo z našimi zunanje-političnimi težnjami in stališči.

Z notranjim ministrom Ollahom je tudi v AVSTRIJI prišel v ospredje mož, ki je napovedal reakcionarnim silam odločnejši boj kot njegov prednik — skratka, kamorkoli se ozremo po Zahodni Evropi, povsod opazimo nagibanje na levo.

KENNEDY, mož brez doktrine v ZDA, je bil pripravljen upoštevati tak razvoj v Latinski Ameriki, Afriki, Aziji in Zahodni Evropi. Njegova dežela, ki bo — kakor kaže — izgubila zaveznike, naj bi skušala po njegovem mnenju upoštevati znosnejše stike in odnose s Sovjetsko zvezo. Sklenitev sporazuma o prepovedi atomskih poskusov v zraku, na zemeljski površini in pod vodo ter stalno obveščevalno-tehnično zvezo med Moskvo in Washingtonom je mogoče označiti kot prvi posledici nove uvidevnosti Bele hiše. Atentat na mladega in nadarjenega voditelja ZDA sicer ne more zaustaviti razvoja drugod po svetu, ni pa izključeno, da pomeni začetek naraščajoče izolacije v svetovnem merilu industrijsko najmočnejše države.

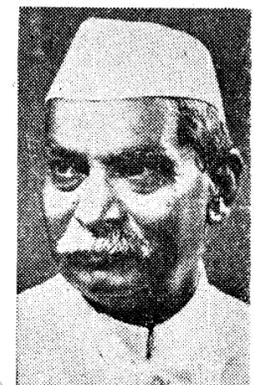
ne vojne, se utegne le še hitreje nadaljevati ločitveni proces, v katerem se ves ostali svet odmika od dosedanje vodilne države. Goldwater kot predsednik pa bi pomenil, da se končuje obdobje, ko je bila Amerika na prvem mestu in je imela vodilno besedo. (Mimogrede: začetki tega obdobja časovno niti ne segajo posebno daleč v preteklost!)

Mnogo bolj nevarni kot morebitna zmaga reakcije v ZDA so seveda čedalje bolj agresivni nastopi KITAJSKIH voditeljev. Spopad z orožjem — na območju Sinkiang na primer — bi skoraj avtomatično zapletel v vojno ves svet — v vojno, v kateri bi uporabljali bržkone vsaj večinoma klasično orožje (ker Kitajska še ni atomska sila, pa tudi zato, ker bi jo bržkone ne bilo mogoče premagati z atomskim orožjem), vendar bi se s tem ponudila kapitalističnim silam priložnost za ponovno osvojitve izgubljenega terena.

Naj nastopajo kitajski voditelji s takšnimi ali z drugačnimi argumenti, po vsej verjetnosti

Smrt jih je pokosila v letu 1963

Umrl je tudi prvi indijski predsednik dr. RAJENDRA PRASAD.

ANGELO RONCALLI — papež Janez XXIII. je umrl zaradi starosti.

Ze marca bodo imeli republikanci predvolilni kongres. Dokler je držal Kennedy vladne vaje v rokah, niso imeli republikanci nobene druge možnosti, kakor da so postavljali proti njemu Barryja Goldwaterja z radikalne desnice. Zdaj smejo upati, da bi lahko tudi z drugimi kandidati na volitvah premagali Demokrasko stranko, ki je izgubila izredno osebnost. Rockefeller, Romney ali kdorkoli bi že bil, bolj kot kateri koli voditelj Demokrasko stranke bo vsak republikanski predsednik Združenih držav izpostavljen pritisku reakcionarnih desničarskih sil, in če bi ta pritisk povrnili Ameriko na pot hlad-

imajo opraviti z zapletenimi notranjepolitičnimi problemi, med katerimi jih je nekaj starih že tisoče let — na primer lakota in naraščajoča prenaseljenost — in katerih rešitev je edina možnost za zmanjšanje agresivnosti številno najmočnejšega naroda, kar jih živi na svetu. Zato velja tudi za leto 1964 zahteva, ki jo podpiramo kljub vsem sovražnim dejanjem kitajske vlade:

TA DEŽELA MORA DOBITI MESTO V OZN! DOBITI MORA VSE MOŽNOSTI IN PRILOŽNOST ZA RAZVOJ INDUSTRIJE IN KMETIJSTVA, NE SME VEČ ZDETI V ZALJIVO PONIŽUJOČI ISOLACIJI!

H. P. R.

Smrt jih je pokosila v letu 1963

JULIAN GRIMAU — ustreljen kot sekretar KP Španije.

KRIM BEL KASEEM, predsednik Iraka, je bil ustreljen.

Partizanski obrabi

Josip Draksler — Povh

POISKAL SEM GA NA DOMU, ZA BEŽIGRADOM V LJUBLJANI V DNEVNI SOBI, ZALOŽENI S KNJIGAMI IN CASOPISI, SVA OBRNILA LISTE KOLEDARJA ZA DVE DESETELETJE NAZAJ. TAKOJ NA ZAČETKU SVA SE NEKOLIKO MOTALA V PAJČEVINAH ČASA, KI KOT VEDNO OVILJEJO DOGODKE IZPRED DVAJSETIH ALI TRIDESETIH LET S TENČICO POZABE. TODA KAJ KMALU JE BIL LED PREBIT IN NIT SPOMINA SE JE ZACELA LEPO ODVIJATI NA VRETENU ČASA.

Josip Draksler-Povh (67) je upokojen že osem let. S svojo življenjsko družico Barbaro se dobro razumeta in se je na mirno družinsko življenje že davno privadil. Kuhanje mu je še vedno užitek. Virtuozi na kuhalnici — vsa leta druge svetovne vojne je bil kot kuhar in intendant skrbel za železce in udobje partizanov — mi je žalostno pomežiknil, ko sem ga pobaral, kaj najraje kuha.

»Kuhal sem, kuhal z veliko ljubeznijo, ampak pred leti, ko sem bil še zdrav. Sladkorna bolezen mi marsikaj odreka. Kar hudo mi je, ko se spominam ješprenja s polento in zeljem. Če tega ni bilo na mizi vsaj enkrat na teden, sem se že čutil bolnega.« Povhov razoznani obraz s parom nemirnih in upornih oči, obraz, kjer vsaka zarezava pove majhen izsek iz njegovega življenja, je vzbudil še kopico drugih vprašanj.

● **Kdaj se vas je prišlo ime Povh?**

— Ko sem septembra 1941 kot sin hrastniškega rudarja prišel v stiško četo, sem imel polhovko na glavi. Tistega leta je zima že zgodaj pokazala svoje roge. Bojno ime, ki sem si ga takrat izbral, sem obdržal do konca vojne.

— Nedvomno ste pri kuharskem kotlu marsikatero uganeli?

— Res je. Spominjam se, da sem nekoč potegnil tiste, ki so zaradi boljše hrane, ki sem jo kuhal ranjencem, kaj radi »zboleli«. Tistega večera sem naznanil, da bodo bolniki, ki so tožili zaradi bolečin na železcu, dobili samo prežganko. Nenadoma je ozdravelo lepo število »bolnikov«.

● **Pravijo, da hudič v silil muhe. Gotovo ste kdaj na lastni koži občutili resničnost tega prepoveda?**

— Bilo je zgodnje pomladnega večera, ko so fantje ujeli ježa. Že štirinajst dni sem jim serviral samo nezabeljen krompir. Zato bi se takrat košček mesa močno prilagel. In kaj so storili fantje? Na vrh kupa krompirja v kotlu so položili ježa in kuhano meso je bilo tu. »Dober tek!« ob kopicah slajvih pripomb, saj smo mnogokrat morali seči v bisago humorja, ko pa so bile naše krušne torbe večkrat prazne kot polne...

● **Kot kuhar do leta 1942 in nato intendant Glavnega štaba ste si prav tako kot ostali borci izoblikovali svojo lastno misel o delavskem gibanju in partizanskem boju?**

— Verjel sem besedam Frana Levstika: »...in naklo bo padlo na kladivo...« Bil sem prepričan, da se bo položaj delavstva obrnil in da je napočil čas, ko bo naklo udarilo po kladivu.

● **Dandanes srečamo v vsakdanjem družbenem življenju vrsto napak, ki tako ali drugače vplivajo na naše življenje. Kaj menite o pomenu teh napak?**

— Kdor dela, dela tudi napake. Mi se teh napak zavedamo, jih javno priznavamo in jih po možnosti tudi odpravljamo.

● **Bi mi hoteli v enem stavku povedati eno izmed teh nepravilnosti, katero občutite vsak dan, na primer v potrošnji?**

— Preskrba z mesom in način prodaje, različne cene istovrstnega mesa, pomanjkljivost pri kategoriziranju mesa samo na prednji in zadnji del živine, ne pa tudi na boljše ali slabšo kvaliteto.

Najin razgovor se je zasukal že v podrobnosti, ki zadevajo gospodinje. Pogled mi je obstal na izvodu časnika »Narodna armija«.

● **Gotovo sledite tekmi veslesil v oboroževalni tehniki. Kakšen smisel ima to?**

— Nobenega. Sicer pa, zakaj to vprašate mene?

● **Pravzaprav je odgovor logičen, ne da bi kaj vprašal. Vprašati bi moral, kako ocenjujete dogajanja v mednarodni areni v duhu prizadevanja za mednarodno aktivno sodelovanje. Kdo je najboljši politik v tej smeri?**

— Tovariš Tito, takoj za njim pa Hruščov. Smrt predsednika Kennedyja je tudi mene prizadela, ker je svet izgubil politika, ki se je zavzemal za miroljubno rešitev mednarodnih sporov.

● **So srečanja bivših borcev in drugih udeležencev NOV dobro organizirana?**

— Mislim, da so. Prijetna novost na tem področju bo vsekakor društvo, ki ga bomo ustanovili v okviru občine Ljubljana Moste-Polje. Društvo bivših borcev druge grupe odredov bo imelo okrog 150 članov. Sestajali se bomo vsak mesec in med drugim obravnavali tudi položaj socialno šibkih udeležencev NOV.

Z. C.

NOVOLETNI POGOVORI Z UMETNIKI — PARTIZANI

LETO SE BLIŽA H KONCU IN NA DURI ŽE TRKA DEDEK MRAZ, KI NOSI KOLEDAR Z NAPISOM: 1964. STARO LETO JE PRINESLO MNOGO NOVEGA; SPREJELI SMO NOVO USTAVO, PROSLAVILI DVAJSETLETNICO KOČEV-SKEGA ZBORA IN ROJSTVO JUGOSLAVIJE. MNOGO NEPOZABNIH DOGODKOV BI LIHKO NAŠTELI IN KLJUB TEMU NE BI POZABILI NA TISTO, KAR SE JE ZGODILO ONSTRAN MEJA: POT MIRU PREDSEDNIKA TITA PO DRŽAVAH LATINSKE AMERIKE, SMRT PREDSEDNIKA KENNEDYJA ITD. IN KAJ JE PRINESLO LETO 1963 V NAŠEM DRUŽBENEM ŽIVLJENJU? O TEM BI LAHKO POPISALI STRANI NEŠTETIH ZVEZKOV. PA VJENJAR, POGLEJMO VSAJ NA ENO PODROČJE NAŠEGA ŽIVLJENJA, DEL, KI SPADA V ČLOVEKOVO OBMOČJE MISLJENJA, OBCUTJA, ETIKE; DEL PREPOTREBNEGA ZADOLJEVANJA ČLOVEKOVEGA HOTENJA — UMETNOSTI.

Naš reporter je obiskal štiri znane slovenske umetnike. V svojo beležnico je zapisal njihove spomine izpred dvajsetih let, mnenja o mestu in dejavnosti umetnosti pri nas in še kaj.

Jože Tiran

dramski režiser in igravec

— **Katerega dogodka iz NOV se najraje spominjate?**

— Mnogo je dogodkov, ki se jih spominjam; veselih in žalostnih, ko smo bili siti in takih, ko nas je mučila lakota. Gotovo pa je, da se bolj spominjam veselih trenutkov, kajti v človekovi naravi je, da žalostno hitreje pozablja kot veselo.

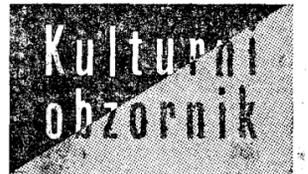
Predvsem mi je ostal v spominu majski večer v Zadrju, tik pred koncem vojne. Tisti večer smo se bili nastanili v bivši guvernerjevi palači še iz stare Avstrije. Nenadoma se je v luki pričel pekleški ogenj iz topov tamkaj zasidranih ladij. »Nemci so prodrili,« nas je prešinilo. Pograbili smo opremo, misleč, da bo zopet hajka. Kaj kmalu pa smo se nepopisno razveselili — salve iz topov so napovedale Hitlerjevo smrt in s tem bližnji konec vojne. Ko smo se vrnili v palačo, smo proslavljali. Takrat sem prvič deklariral na pamet »Andante patetiko« (povest o panterju Dingju ali povest o partizanu z zlomljeno usodo) Vitomila Zupana.

— **Kdaj ste osnovali prvo dramsko skupino?**

— Pred kapitulacijo Italije sta dve skupini slovenskih kulturnikov odšli k štaboma 14. in 15. di-

vizije. Vsaka skupina je štela okrog 10 članov. Na Kočevskem zboru smo igrali delo Milana Klopčiča »Mati«. Ta igra pomeni rojstvo partizanskega gledališča, čeprav smo takrat še vedno igrali ob partizanski improvizaciji. Kmalu nato, 12. januarja 1944, je bilo z odlokom SNOS ustanovljeno Slovensko narodno gledališče. Prvo zasedanje SNOS 19. in 20. februarja istega leta pomeni tudi za gledališče pomemben mejnik, kajti ob tej priložnosti smo prvič nastopili v pravih kostimih, s praviimi kulisami in že kot člani SNG v dramji »Kralj na Betajnovi«.

— **Drama je vrhunec življenjskega snovanja, kolikor se to snovanje izraža v tisti obliki, ki jo predstavlja besedna umetnost. Kaj bi po vašem mnenju dramatično postavilo še na ugodnejša tla?**

Ivan Minatti

književnik

— **Kje ste silvestrovali na večer pred zadnjim Novim letom druge svetovne vojne?**

— Zadnje Novo leto sem dočakal v nekem skritem bunkerju sredi zasnežene Jelovice. Ker se je pripravljala hajka, so nas, ranjence prepeljali iz Novakov na varnejša mesta. Spominjam se, da smo Novo leto preživljali v veliki tesnobi, ob skopu odmerjeni hrani in v najstrožji tišini. Vse okrog so se potikali Nemci in brskali za partizani. Po vojni sem zvedel, da so ob neki drugi priložnosti Nemci prišli v bunker, v katerem smo bili skriti, in ranjence poklali.

— **Vaša najljubša pesem?**

— Pesem »Pismo materi iz groba« mi je vsekakor najbolj pri srcu. Napisal sem jo decembra 1944 v Novakih, ko sem ležal ranjen v Pokretni bolnici XXXI. divizije. Motiv zanjo mi je dala smrt nekega našega tovariša, s katerim sva bila ranjena v istem boju.

— **Se vam zdi nujno potrebno, da pisatelj doživi dogodek, ki ga opisuje?**

— Morda poznate besede: »Zdi se, da je najboljšo povest o vstaji v varšavskem getu napisal Amerikanec, ki je vse to poznal samo iz tistega, kar je prebral in slišal.« Mislim, da ni nujno potrebno, da pisatelj doživi tisto, kar opisuje, na lastni koži, posebno še, ker je vsebina odvisna od tega, kaj sproži pisateljevo ustvarjalno domišljijo.

Novoletno srečanje s slovensko umetnostjo ● Obisk pri štirih slovenskih umetnikih

gih, ki so bili poleg svojega političnega pomena nadomestilo za koncerte, arhpa tudi v produkciji tolikega števila glasbenih del. V teh nekaj letih je vrsta kompozitov napisala celo biblioteko partizanskih skladb in si ustvarila idejni okvir za svoje bodoče delo v svobodi.

— **Kateri dogodek vas je navdahnil za vašo najljubšo uglasbitev?**

— Vprašanje je skoraj odveč, kajti »Illova gora«, prvi stavek simfonije, ki se je rodila iz doživljenj v tistih razviharjenih dneh, je s svojimi okoliščinami in vzroki, ki so me vzpodbudili k temu, da sem jo napisal, vsakomur tako poznana in blizu. Tistega dne 1943 leta smo šli mimo jase na Illovi gori, kjer je ležal partizan, ki mu je krogla prebila čelo ravno na sredini. Takrat sem si zaželel, da bi tudi jaz umrl tako lepo, brez bolečin, zakaj upanje, da bi prebili obroč desetkrat močnejšega sovražnika, je bilo zelo majhno.

Z. C.

Dore Klemencič

akademski slikar

— **Kaj menite o smereh likovne umetnosti v svetu?**

— Mnenje, da danes v svetu prevladujeta dva pola, eden, ki zagovarja abstraktno umetnost in drugi, ki brani realistični izraz umetnosti, sprejemam samo za zelo redke slučaje. Pojem »realizem« ne pomeni samo naravne podobnosti, ampak je univerzalen» izraz, ki vsebuje vse elemente likovne umetnosti. Razlika med temi elementi, ki se kaže v različnih usmerjenostih umetnikov, tiči bolj ali manj v različnosti značaja in načina življenja ter različni narodnosti in geografski pripadnosti človeka, ki umetnino ustvarja.

— **Kje ste v partizanih dobivali potrebščine za slikanje?**

— Do srede vojne sem dobival papir iz kočevske papirnice. Kasneje sem slučajno dobil platno in oljne barve pri nekem čevljarju iz Crnomlja, ki se je tudi ukvarjal s slikarstvom.

— **Kdaj je vaše življenje viselo na nitki?**

— Aprila 1942 so Italijani argtirah skupino petih aktivistov, ki je dobavljala orožje partizanom in jo obsodili na smrt s streljanjem brez uradnega sojenja. Med njimi sem bil tudi jaz. Sigurne smrti me je rešil izdajalec — bil je to neki dezertir iz partizanov — ki je iz neznanih vzrokov preklical svojo ovadbo.

Marjan Kozina

komponist

— **Kaj je po vašem mnenju potrebno za pravilno doživljanje muzikalnega dela?**

— Na splošno lahko vsa glasbo razdelimo na absolutno in programsko glasbo. Absolutna ni vezana na zunanji dogodek ter predmet in jo lahko ocenjujemo samo s čistih glasbenih vidikov. Programska glasba je vezana bolj na neko konkretno doživljanje kot na ustaljeno glasbeno obliko. Pri slednji je poznavanje, razumevanje in živitev v to, kar pripoveduje in nam mnogo pove že v naslovu, nujno potrebno.

— **Kakšno je bilo glasbeno življenje v partizanih?**

— Če se ozremo v leta našega revolucionarnega boja, si na prvi pogled težko predstavljamo, da se je v teh letih težkih borb, pomanjkajna in težav moglo razmahniti tako živahno glasbeno življenje in to ne samo na mitin-

Slavni pohod

(Nadaljevanje s 1. strani)

Sovražnik, ki je bil mnogo-krat močnejši in je imel spričo razmer vse prednosti v vojskovanju, je kanil divizijo uničiti kmalu po prihodu na Stajersko. S silovitimi napadi je začel že v hribovju med Savinjo in Sotlo. Toda vojaško preizkušeni in z revolucionarno zavestjo prekaljenim borcem; kot jih je imela Štirinajsta, sovražnik ni mogel do živega. Tomšičevci, Serčerjevci in Bračičevci so se borili kakor s čudežno močjo. Sneg, mraz, glad in nadčloveški napori so bili tako strahoviti, da je med ofenzivo poginilo 140 mul, le slovenski partizan je ostal nepremagljiv.

V začetku januarja po od začetka tega legendarnega pohoda minilo dvajset let. Junaske žrteve tega pohoda zahtevajo, da to obletnico dostojno proslavimo!

V ta namen se je pred časom osnoval v Ljubljani pripravljalni odbor preživelih borcev — udeležencev pohoda na Stajersko z namenom, da bi se za dvajsetletnico sešio čimveč preživelih borcev in da bi skupaj s hrvaškimi terenskimi in političnimi delavci ter vojaškimi funkcionarji, ki so pred dvajsetimi leti požrtvalno sodelovali pri omogočanju prehoda preko hrvaškega ozemlja, obujali spomine na doživljanje tega legendarnega pohoda, posebno pa na padle junake XIV. divizije.

Pripravljalni odbor za proslavo 20. obletnice pohoda na Stajersko je v ta namen zbral, s pomočjo vseh občinskih odborov v Sloveniji, seznam naslovov vseh udeležencev, da bo lahko slednjega udeleženca pohoda povabil na slavnosti v Ljubljani. Tako bo 4. januarja Mestni svet Ljubljane priredil za udeležence in ljubljansko občinstvo, ob sodelovanju lepega števila najbolj znanih slovenskih umetnikov, izvirno akademijo, posvečeno zgodovinskemu pohodu. Istega dne popoldne bo v Mestni galeriji odprta zanimiva razstava nanašajoča se na pohod XIV. divizije, medtem po bo zvečer po akademiji tovariško srečanje preživelih udeležencev v Klubu poslancev.

Naslednjega dne se bodo preživeli borci po takratnem sestavu enot divizije razporejeni po četah, bataljonih in brigadah, z avtobusi prepeljali v Belo krajino, da na predvečer zgodovinskega pohoda obiščejo prav tiste vasi in hiše v Suhorju in okoliških vaseh kot pred dvajsetimi leti, narkar bodo sledile v Metliki spominske kulturne prireditve v znamenju proslavljanja legendarnega pohoda slavne XIV. divizije na Stajersko, ki je zmagojoča obločilo sodelovala pri osvoboditvi Stajerske. 14. maja 1945 je izbojevala svojo največjo in odločilno bitko, zadnjo v drugi svetovni vojni.

Zahtevamo kazen za zločince

(Nadaljevanje s 1. strani)

Ivan Božičević ugotavlja v svojem pismu med drugim, da zahodnonemške oblasti se niso kaznovalne izvršilcev in organizatorjev zločinov — ustašev, preživelih pripadnikov ene najodurnejših in najbolj krvavih kvasiljskih formacij, ki je nastala pod Hitlerjevimi režimom. Še več, vlada Zvezne republike Nemčije ni odgovorila niti na noto jugoslovanske vlade, ki je zahtevala prepoved teroristične organizacije tako imenovane »Zveze združenih Hrvatov«. Več ko 20 sekcij te organizacije se ukvarja z odkriti nacistično ustaško propagando, z organiziranjem diverzantskih tečajev, akcij in špijonaže proti suverenosti Jugoslavije in proti varnosti njenih državljanov.

V pismu je o tem ravnanju zahodnonemške vlade rečeno, da takšno stržno stališče ustvarja ugodno vzdušje za nadaljnjo zločinsko dejavnost ustašev in drugih nacistov ter njihovih organizacij, tako da se ne boje več niti najbolj drznih provokacij.

»Ena izmed takšnih provokacij,« je rečeno nadalje v pismu Ivana Božičevića, »je te dni ponovno navdala z ogorčenjem jugoslovansko javnost, posebno pa milijonsko članstvo Zveze združenih borcev. Advokat Wilhelm Schöttler iz Recklinghausena, nacist, je predložil tožilstvu v Karlsruhe monstruozno prijavo proti državnemu sekretarju za zunanje zadeve Socialistične federativne republike Jugoslavije Koči Popoviću, češ da je kot komandant partizanske divizije »Sumadija« ukazal, naj pri Dobuju v Bosni okrog 300 nemških ujetnikov in civilistov žive zakopljejo v zemljo do glave, nakar da so čez zakopane vlekli brano, ki jim je potrgala glave.

Če pustimo ob strani vsa nesmiselnost te obdolžitve ter dejstvo, da te divizije sploh ni bilo, kakor tudi, da je bila zločinska dejavnost narodnoosvobodilni vojski popolnoma tuja, saj je nastala prav v boju za najvišje človeške ideale proti fašističnim zavojevalcem, ki so množično zločinstvo prakticirali kot metodo vojskovanja in iztrebljanja drugih narodov — ostane dejstvo, da je v Zvezni republiki Nemčiji, državi agresorjev, danes mogoče pred njenimi uradnimi organi začenjati postopke proti borcem za svobodo ljudstva, ki so bili žrtve te agresije.

Ivan Božičević je potem opo-

zoril na to, da je prav ta Wilhelm Schöttler pred nekaj meseci podal prijavo tudi proti antifašističnemu borcu, profesorju beograjske univerze Albertu Weissu, enemu izmed jugoslovanskih predstavnikov na nürnberskem procesu, zaradi dozvednega maščevanja nad nemškimi generali, in da na podlagi te prijave — kakor piše list »Nationalzeitung und Soldatenzeitung« — teče proti profesorju Weissu postopek pri državnem tožilstvu v Münchnu.

»Vse to ponovno potrjuje aktualnost resolucij splošnega sveta Svetovne federacije »Zakonite pravice udeležencev odporiških gibanj« in »Mednarodna definicija statusa borcev brez uniforme«, sprejetih na njegovem zasedanju v Bangkoku 21. marca 1962, kakor tudi aktualnost deklaracije Svetovne federacije z dne 8. novembra 1961, ki poudarja, da nobenega borca odporiškega gibanja ni mogoče preganjati zaradi njegove dejavnosti proti sovražniku.« je rečeno v pismu generalnega sekretarja.

V pismu opozarja Ivan Božičević, da v ZR Nemčiji tolerirajo delovanje fašističnih sil, ki je v nasprotju s sodobnimi prizadevanji za pomiritev in ohranitev miru na svetu. Zato zahteva od FMAC, da prouči vse potrebno, da bi zatrli teroristične in neofašistične organizacije in njihovo dejavnost v ZR Nemčiji.

Za uspešno delo združenj v občinah

(Nadaljevanje s 1. strani)

Iz poročil o tem, kako so izvedeni sklepi posvetovanja o skupnem poslovanju vseh treh združenj po občinah, posnemamo, da so se ponekod pri uvajanju tega poslovanja pojavile težave. Nekateri so mislili, da gre pri tem za združevanje organizacij v posameznih občinah, kar bi bilo seveda v nasprotju s statutom. Drugi so menili, da se da uvede skupno poslovanje z delno zaposlitvijo že zaposlenih administratorov, a ponekod so hoteli enostavno prevesti vse delo na skupnega tehničnega sekretarja.

Sekretar ZZZB NOV Slovenije Stane Bizjak je po poročilih predstavnikov okrajnih organizacij poudaril, da je v interesu združenj po občinah, da uvedejo čimprej skupno poslovanje in izdelajo tudi skupne proračune ter tako nastopijo z enotnimi stališči pri občinskih skupščinah. Zato je treba dosledno in čimprej izvesti sklep o skupnem poslovanju.

Skupno poslovanje združenj, ki pa ostanejo še nadalje povsem samostojna, se odraža tudi v tem, da imajo skupne komisije. To so predvsem komisija za prenos tradicij NOB, pa tudi stanovanske in druge. V te komisije naj vsa tri združenja delegirajo svoje predstavnike. Komisije za prenos tradicij naj bi izvajale mobilizacijske naloge, a operativna sodi v pristojnost ZROP. Le-to naj dela z mladino, za kar naj bo povezano s šolami, z odredi predvojaške vzgoje in s športnimi organizacijami. Za vse to delo je treba izdelati programe, v katere velja vključiti tudi predavanja borcev po šolah, predvajanje filmov s tematiko iz NOB, prirejanje mladinskih festivalov itd. Pospešiti je treba pisanje kronik dogodkov iz NOB po posameznih krajih ter skrbeti za razširjanje tiska s tematiko iz NOB.

To so misli, ob katerih se je razvila zelo živahna in obširna razprava. Med drugim so govorili o topografiji posameznih predelov, o pisanju življenjskih padlih borcev ter o doseganju uspešnih vsega tega. V tej zvezi je bil prebran tudi predlog imenovanja odredov predvojaške vzgoje, ki naj bi nosili imena partizanskih formacij in ki bi po občinah skrbeli tudi za sestavo zgodovinskih kronik teh formacij.

Vsa ta razprava je pokazala, kako nujno potrebno je povsod dokončati začetno delo sestave kronik, zgodovinskih operativnih enot, topografij in izdajanja zbornikov doživljanj borcev iz NOB. Toda

vse to gradivo je treba zbrati in uvesti res sistematično in strokovno — morda bi bilo umestno prirediti v ta namen celo poseben seminar. Za izvršitev vseh teh nalog bodo poskrbele komisije za prenos tradicij NOB.

Sledila je razprava o našem tisku: o »TV-15«, »Borcu«, »Vojaškem informatorju«. Vsaka krajevna organizacija ZB, ZVVI in ZROP naj bi določila posebnega poverjenika za naš tisk, ki naj bi imel pregled naročnikov »TV-15«, »Borca« in »Vojaškega informatorja« ter skrbel za pridobivanje novih naročnikov med člani združenj. Posebna naloga teh poverjenikov bi bila skrbeti za uveljavljanje načela, ki je bilo na posvetovanju še posebej naglašeno, naj bo vsak član ZB, ZVVI in ZROP tudi naročnik našega glasila »TV-15«.

Tudi o stanovanski problematiki borcev so se pogovorili na posvetovanju. Spričo dejstva, da je po najnovejših podatkih evidentiranih še 3100 primerov nerešenih stanovanskih zadev borcev, je predsedstvo ZZZB NOV Slovenije s posebno vlogo informiralo Izvršni svet SR Slovenije o dejanskem stanju reševanja tega perečega problema. Z vsebino te vloge bodo seznanili tudi vse občinske skupščine, ki bodo morale še nadalje reševati stanovanske zadeve upokojenih in nezaposlenih borcev in vojaških vojni invalidov. Sredstva iz Jugoslovanske loterije za graditve stanovanj za borce ostanejo tudi v prihodnje, potrebna pa bi bila večja pomoč republike, ker so se stroški graditve stanovanj močno zvišali.

V nadaljevanju je predsednik Janko Rudolf seznanil prisotne s sklepi Zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije, a o osnutku novega pokojniškega zakona je poročal sekretar Stane Bizjak.

Prisotni predstavniki so bili nato seznanjeni z dvema akcijama v novem letu. Prva akcija: izpolnjevanje anketnih listov popisovanja članov vseh treh zdru-

ženj ob razdeljevanju novih enotnih legitimacij. Druga: popis vojnih žrtve, ki zaradi tehničnih in finančnih ovir ni mogel biti izveden jeseni 1963, kot je bilo predvideno.

Sledila je še razprava o programih dela v letu 1964. Pri tem naj se organizacije ne zapirajo same vase — v programih naj pride do izraza povezanost ZB, ZVVI in ZROP z vsem družbeno političnim dogajanjem v občini. V njih naj bodo predvidene tudi vse proslave in prireditve v občini, pri katerih bodo sodelovala združenja.

Sledila je še razprava o statutih občinskih skupščin ter gospodarskih in delovnih organizacij. Pri tem se je naglašala predvsem potreba po sodelovanju pri razpravah o teh statutih in dolžnost združenj skrbeti za to, da bodo v statutih in zadostni meri in konkretno zaščitene tudi pravice borcev. Pri vsem tem pa moramo nastopati s polno mero razumevanja za obstoječe možnosti.

Iz razprave o krajevnih konferencah in občinskih skupščinah se je izluščilo enotno stališče, da je na njih potrebno obravnavati tudi družbeno politične probleme in zavzemati pri tem tudi svoja stališča. Naše konference in skupščine naj torej ne obravnavajo samo socialnih problemov članstva, saj se ne moremo izločiti iz splošnega življenjskega ritma. Poskrbeti je tudi treba — tako pri predstavitvi krajevnih organizacij kakor tudi pri združenjih po občinah — za rotacijo vsaj 50 % tistih članov, ki so se pri svojem delu v organizacijah že izžrnali.

Konference in skupščine naj bodo vsestransko dobro pripravljene.

Posvetovanje, ki se je začelo ob 9. uri in se zavleče skoraj do 15. ure, je bilo vsebinsko bogato in te zahtevalo jasno notni delu in niemu aktivnemu udeleževanju organizacij borcev v naši družbeni skupnosti.

V. M.

Mednarodno sodelovanje bivših borcev

V programu dela Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije za leto 1964 je predvideno tudi nadaljnje razvijanje sodelovanja z nacionalnimi združenji in mednarodnimi bojovniškimi organizacijami. Po tem programu bo Zvezni odbor ZZZB NOV v letu 1964 navezal vrsto novih stikov s tujimi bojovniškimi združenji. Tuji s Svetovno federacijo bivših borcev (FMAC) in Mednarodno federacijo udeležencev odporiških gibanj (FIR) bo ZZZB NOV Jugoslavije še nadalje aktivno sodelovala.

Zaradi čim uspešnejšega sodelovanja v okviru mednarodnih organizacij borcev je v programu nakazana tudi potreba po iskanju možnosti ožjega sodelovanja z združenji borcev iz drugih evropskih dežel. Še posebno važno je nadaljevanje razvijanja sodelovanja z združenji novovsvojenih dežel, ki še niso članice mednarodnih organizacij borcev, kot so Alžir, Kenija, Tanganjika, Uganda, Sudan, Kongo, Etiopija in druge. Predvideni so tudi medsebojni obiski predstavnikov Združenj borcev.

Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije, ki je članica FMAC, bo pri vodstvu Federacije vztrajala pri zahtevi po izvajanju resolucij X. generalne skupščine v maju 1963, o miru, o razoružitvi, ustavitvi atomskih poskusov, neonacistični nevarnosti, o konferenci OZN o trgovini in razvoju in o rasni diskriminaciji, kakor tudi o nadaljevanju akcije glede določitve statusa udeležencev odporiških gibanj.

V okviru mednarodne dejavnosti se bo naša Zveza zavzemala za sprejem novih nacionalnih združenj borcev v FMAC. Kot doslej bo tudi v prihodnje ZZZB NOV sodelovala pri delu vseh teles Svetovne federacije bivših borcev.

Aktivnost naše Zveze se odraža tudi pri krepitevi sodelovanja z bojovniškimi organizacijami neangažiranih dežel v okviru FMAC po načelih zunanje politike, ki jo vodijo vlade njihovih dežel, in po delovanju v okviru Federacije za nadaljnji razvoj ekonomsko socialnega položaja bivših borcev.

ZZZB NOV bo istočasno sodelovala tudi z mednarodno federacijo udeležencev odporiških gibanj (FIR).

Naša zveza bo sodelovala na mednarodnem področju pri reševanju vseh zadev iz problematike bivših borcev. Še nadalje bo vsestransko podpirala iniciativo Državnega sekretariata za zunanje zadeve SFRJ za odškodnino ZR Nemčije jugoslovanskim državljanom — žrtvam nacizma.

Na strokovnih mednarodnih konferencah, ki prispevajo k napredku varstva bivših borcev in žrtve vojne, bo sodelovala tudi ZZZB NOV Jugoslavije.

NAMESTO OSMRTNICE

V nedeljo, 8. decembra, so v Sentvidu pri Ljubljani pokopali partizanskega prvoborca in spomeničarja Staneta Mrharja. Ker je bil pokojni Stane eden izmed prvih organizatorjev partizanstva na Korškem, objavljamo namesto osmrtnice odlomek iz partizanskih spominov Karla Prušnika, ki se nanašajo tudi na pokojnega Staneta.

Ure mojega bivanja v Železni Kapli so bile dolge kakor večnost. Zdelo se mi je, da me vsi opazujejo. Priljil sem bil čakati v gostilni Kolar na denar, ker sem prodal ovce. Dve mizi so zasedli orožniki, ki so tam običajno obedovali. Jaz pa sem sedel skupaj s starimi znanci in prijatelji. Med njimi je bil tudi Tavčmanov Jurij, s katerim sva bila pred nekaj dnevi na sestanku, ki ga je vodil Stane Mrhar. Jurij je bil stalno o vsem poučen, z njim sva se vedno pomenila najbolj zaupne stvari. Vendar tudi on ni takrat vedel nič natančnega o dogodku, o katerem so pripovedovali po Železni Kapli.

Vse je namreč razburila vest o spopadu pri Golobu in o mrtvecu, ki je ležal v mrtvašnici v Železni Kapli. Ljudje so govorili, da je ustreljen po postavi velik, ima črne lase in nove gozdarje. Kakor težka mōra je leglo name: Morda je to Stane; vendar on ni nosil novih čevljev!

Kamen se mi je odvalil od srca, tako sem bil srečen, ko sem dobil denar od kupca. Hiti sem domov, kakor da bi mi gorelo pod petami. Doma pa me je že čakalo novo presenečenje.

Za mizo je sedela tujka ženska, mlada in lepo oblečena. Dejala je, da je pobegnila iz izseljenskega taborišča, ter me prosila, da bi jo skrtil pri nas. Povedala je, da je doma iz Galicije in da ji je ime Kavhova Micka. Vse to se mi je zdelo sumljivo. Nič prav ji nisem zaupal.

Nekaj dni kasneje (bilo je to 15. novembra 1942) mi na večer pove žena, da me nekdo čaka zunaj pri hlevu. Res opazim tam temno postavo. Ko stopim bliže, nisem spoznal neznanca. Bil je ves obtolčen po obrazu in po glavi. Šele ko je spregovoril sem ugotovil, da je to Stane Mrhar.

»Hvala bogu, da si le živ! Kje je Johan?«

»Živ je in na varnem...« mi je povedal Stane.

Nato mi je začel pripovedovati, kako je bilo 11. novembra zvečer pri Golobu na Obirskem.

Olipova Micka, ki je bila vzdrževala zvezo med Stanetom in Johanom ter nami ilegalci, je dobila obvestilo, da sta prišla dva partizanska kurirja iz Jugoslavije, ki se hoteta na vsak način sestati s Stanetom in Johanom. Micka spočetka ni nič kaj zaupala tema kurirjema; ko pa sta ji natančno opisala Staneta in Johana ter ji odkrila tudi nekatere druge podrobnosti naše organizacije, se je le vdala. Organizirala je sestanek ob osemih zvečer pri Golobu. »Partizanska kurirja« sta že čakala, ko sta prišla Johan in Stane. »Kurirja« sta bila silno radovedna in sta hotela zvedeti o naši organizaciji vse podrobnosti. Stanetu je to vzbudilo sum, pa je pripovedoval le o vsakdajnih političnih dogodkih. Nekake pol ure so presedeli v takem razgovoru, ko začujejo trkanje na vežna vrata. Gospodinja je šla pogledat, kdo je. Začula se je nemška govorica; bili so orožniki. Ti so takoj vdrli in hišo in žandar Orlitsch iz Železne Kaple je jel takoj streljati z brzostrelko. Petrolejka je ugasnila, začulo se je stokanje in vzdihovanje nekega obstreljenca.

Vendar sta bila Stane in Johan medtem že v sosedni sobici, kamor sta se umaknila takoj, ko sta začula nemško govorico. Hotela sta pobegniti iz kamre skozi okna. Šele v temi sta tipaje ugotovila, da so zamrežena. Pognala sta se v vežo med orožnike, se prebila mimo njih proti izhodu in izginila v noč. Na begu sta se oba potokla po glavi, vendar sta jo srečno izmaknila.

Kasneje sta izvedela, da je tedaj žandar Orlitsch namesto njih dveh po nesreči zadel enega izmed obeh »kurirjev«. Oba sta bila namreč gestapovca, ki sta imela nalogo zvesti v past Johana in Staneta. Težko ranjenega gestapovca je morala Olipova Micka nositi v Železno Karlo. Na strmi poti pa je spustila ranjenca na tla in pobegnila v gozd...

Stane Feuš

Manj teorije, več prakse

Letni občni zbor ZROP v Križevcih pri Ljubotomeru so letos skrbno pripravili, kar se vidi iz analize, ki so jo slišali udeleženci, pa tudi iz živahne razprave ter konkretnih predlogov za nadaljnje delo.

Kot o enem izmed glavnih vprašanj so razpravljali o vzgoji rezervnih oficirjev in podoficirjev. Mišljenje večine je, da je za to potrebno več praktičnih vaj in poučnih filmov, manj pa teoretskih razprav in predavanj. Količnik se le da naj bo strokovni pouk izven zaprtih prostorov in povezan s prakso. Za uresničitev programa pa so potrebna znatna sredstva.

Obsežen načrt dela in izobraževanja rezervnih oficirjev in podoficirjev v letu 1964 zahteva večjo dejavnost vseh članov, posebno pa še vodstva ZROP.

V bodoče naj bi nekatere praktične vaje bolj povezovali s praznovanjem krajevnih praznikov in raznih obletic. Pri tem naj bi še tesneje sodelovale ZROP, ZVVI in ZZZB.

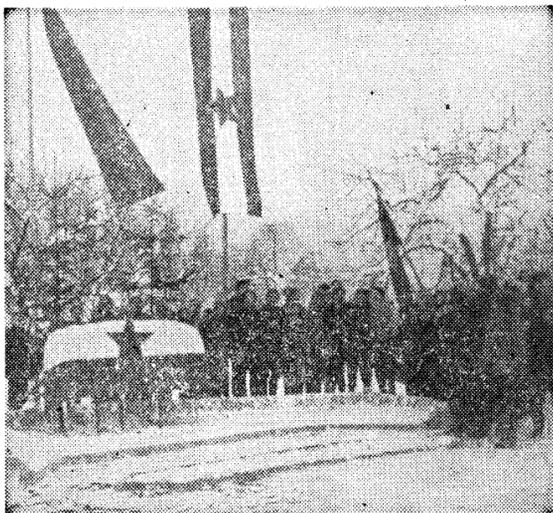
Na občnem zboru so govorili tudi o liku rezervnega oficirja in podoficirja in o vključevanju članov v razna društva, važna za izvenarmadno vzgojo. Sem spadajo strelska društva, radioklubi, avtomoto društva, planinci, lovci itd. Predvsem pa je potrebno, da rezervni oficirji in podoficirji ne prestando prenašajo svoje znanje na mladino, ki se zbira v teh družtvih.

Prav tako je zbor ugotovil, da večina rezervnih oficirjev in podoficirjev deluje v SZDL in drugih političnih organizacijah.

Na občnem zboru so tudi precej govorili o praznovanju 22. decembra, dneva JLA. Sklenili so, da bodo organizirali skupno akademijo s prosvetnim društvom in pionirji osnovnih šol ter pomagali pri organizaciji šolskih proslav.

V tovariški pomini

Vitezu, Fazanu in Grogčetu

Dve pomembni obletnici so proslavili občani Škofjeloške komune v okviru svojega občinskega praznika — 18. decembra.

Pred 22. leti so partizanski borci osvobodili zapornike v Škofji Loki, nato pa so se prebivalci Poljanske doline uprli okupatorju ter skupno s partizanskimi enotami napadli nemške posadke v teh krajih. Nemci so napeli vse sile, da bi uničili osvobodilno gibanje. Udarne moči partizanskih enot pa je kljub temu naraščala. Na Rovtah so uničile nemško policijsko enoto, a Dražgoše so ostale Nemcem za vedno nezopazen opomin.

V drugi polovici 1942. leta pa se je narodnoosvobodilni

boj na Gorenjskem vse bolj širil in dobival organiziran značaj. Vrstile so se hajke za hajko in Nemci so poskušali vse bolj strahovati uporno prebivalstvo Poljanske in Selške doline. Partizanske enote pa so pod vodstvom prekaljenih revolucionarjev, kot so bili narodni heroji Žagar, Kebe in drugi, branile vsako ped našo zemljo.

Med borci, ki so padli v Poljanski dolini za našo svobodo, so bili tudi narodni heroji Franc Ravbar-Vitez in njegova tovariša Slavko Starc-Fazan in Gregor Rupnik-Grogčec. 14. januarja leta 1943 so zaradi izdajstva v bunkerju nad vasjo Srednja vas nad Škofjo Loko izkrcavali v neenakem boju z nemškimi okupatorjem.

Imena teh treh hrabrih borcev so vklesana na nagrobniku, ki so ga odkrili v Srednji vasi na dan svojega občinskega praznika.

Pravni nasveti

Telesne okvare druge stopnje so:

5. amputacija dveh ali več ekstremitet, ki je posledica bolezni in je zato nekdo 100 % vojaški vojni invalid.

6. amputacija vseh prstov na obeh rokah.

7. amputacija ene noge pod kolenom, ki je posledica rane, poškodbe ali bolezni.

ki je posledica rane, poškodbe ali okvare.

Ker ste le 50 % vojaški vojni invalid vam, kakor je razvidno tudi iz seznama telesnih okvar, ne gre ortopedski dodatek. O pravici do ortopedskega dodatka odloča upravni organ za invalidske zadeve občinske skupščine na podlagi strokovnega mnenja zdravni-

OBVESTILO

Upravni odbor Invalidskega kluba obvešča vse člane, da prireja Silvestrovanje v vseh prostorih Invalidskega kluba v Malenski ulici števil. 1 dne 31. decembra 1963 s pričetkom ob 20. uri.

Brezplačne vstopnice se dobe pri občinskih organizacijah Zveze VVI na območju Ljubljane.

8. amputacija ene roke v komolcu ali nad komolcem in je posledica rane, poškodbe ali okvare.

Telesne okvare tretje stopnje so:

9. amputacija roke pod komolcem, ki je posledica rane, poškodbe ali okvare.

10. obojestranske amputacije ali kombinacija teh amputacij,

ške komisije. Kljub temu povprašajte o tem še pri referentu za vprašanja invalidov in borcev občinske skupščine.

Menimo pa, da imate pravico do splošnega invalidskega dodatka, seveda le, če so vaši podatki točni. Svetujemo vam, da vložite zahtevek za splošni invalidski dodatek, ki vam pripada z ozirom na to, ker ste stari 73 let in nimate nobenih rednih stalnih dohodkov.

Udeležencem pohoda XIV. divizije

Prihodnje leto bo minilo 20 let od pohoda XIV. divizije na Štajersko. Odbor za proslavo tega jubileja pripravlja osrednjo proslavo v Ljubljani 4. januarja 1964. leta z otvoritvijo razstave XIV. divizije in z umetniško akademijo na Gospodarskem razstavišču. Dne 5. januarja 1964 pa bo partizansko srečanje v Beli krajini, odkoder je XIV. divizija začela svoj slavni pohod.

Te proslave se bodo udeležili vsi preživeli borci pohoda XIV. divizije na Štajersko in tovariši iz Hrvaške, ki so pomagali diviziji pri prehodu preko njihovega ozemlja.

Pripravljalni odbor zbira imena udeležencev pohoda, da bi lahko vsem pravočasno poslali vabila. Zato prosimo vse udeležence pohoda XIV. divizije na Štajersko, ki so krenili 6. januarja 1944 iz Bele krajine, da pošljejo svoj točen naslov z navedbo enote, v kateri so se nahajali ob pohodu, in čas, ki so ga prebili v diviziji. Omenjene podatke pošljite Predsedstvu Zveze združenj borcev NOV Slovenije, Ljubljana, Beethovnova 10,

Za novo leto na pohodu

S neg, ki je čez noč zapadel za ped na debelo, se je po prisojnih strminah Zumberačke gore tajal v soncu. Nepokošeni šopi trave so rot otokci samevali po grvinah med bleščajočo belo odejo, pot pa je bila razmočena in blato je oteževalo slaterni korak.

Kolona osemdesetih partizanov se je pomikala med osamljenimi kočami. Oficirji na čelu so ubirali hiter korak. Obetal se je eden tistih pohodov, ko se ni bilo biti srečanja s sovražnikom in je bilo mogoče prehoditi veliko daljavo. Kapetan Silni, proslavljen komandant, ki ga je v Beogradu čakalo odličje narodnega heroja, je bil videti zadovoljen nad spešnostjo naših nog.

Za nami je ostala Bela krajina, prijazne gorice pod Semičem, zaradi bližine Glavnega štaba Slovenije živahen Črnomelj in pod hribe stisnjena Metlika. Daleč proti severu pa so ostali Mozirski hribi, Menina in Pohorje. Nismo vedeli, da se fantje treh brigad Štirinajste divizije v tem času na življenje in smrt prepeajo s Svabi, ki so hoteli očistiti Zgornjo Savinjsko dolino partizanskih borcev.

Nekje za bregom je potrkaval zvon dvanajsto uro in mi smo se ustavili ter posedli okoli revne bajte k opoldanskemu počitku. Vse okoli hiše je dišalo po dimu, ki se je valil skozi okajena vrata pod napušč slamnate strehe. Morda je komu vonj iz črnih kuhinj neprijeten. Partizanom ni bil nikoli, kajti pomenil je toploto, ognjišče, ki po navadi ni bilo nikoli prazno.

Medtem ko so nam pripravljali obed, na žalost spet neslan, smo se kot mravlje razlezi po zavrtnju in se greli na slabotnem zimskem soncu. Dolgo ni nihče sedel. Preznojene srca se so čez peča neprijetno ohlajale in silile h gibanju. Sele vroča krompirjeva juha nas je ogrela. Le preredka je bila. Od malih hlebcev koruznega kruha, ki smo ga dobili za popotnico, v Črnomlju, je ostalo boro malo, komaj kakšna drobtina, ki smo jih polovili po žepih in nahrbtnikih.

Pod bregom se je v nešteti vjugah vila Kolpa. Z ravnine na njeni desni so nam v soncu mežikale velikanske luže — velike kot ribniki. Tedaj je nekdo, ki je bil iz teh krajev, na ves glas povedal:

— Fantje! Tisto močvirje tam spodaj je letališče! —
— Vragal!

Izbujli smo oči v ravnino in pogledovali od strani tovariša, ki je to povedal. Toda njegov obraz ni kazal hudomušne želje, da bi nas potegnil. Torej tisto naj bi bilo letališče? Bilo nam je pri prči jasno, čemu so našli upi na letalski prevoz tako dobesedno padli v vodo...

O tem je treba seveda nekaj povedati... Polna dva tedna smo posedali in poležavali po senikih v Petrovi vasi pod Semičem. Vsak dan znova smo ugrabili, zakaj neki ne krenemo na pot? In kadar človek nima opraviti kaj pametnejšega, sanjari. Mi pa smo bili vsi mladi in toliko bolj razgibane domišljije. Tako se je v tistih dneh porodila najbolj optimistična raca, kar sem jih slišal v partizanih: v letala da nas bodo zbasali, v Italijo nas bodo peljali. V Barju naj bi nas preblekli v enotne gardijske uniforme in v letališče spet peljali v Beograd... Kdo ve, če je ta misel živela, razen v naših, če je v kateri glavi. Najmanj pa v glavah mož, ki so odločali v Glavnem štabu.

Naj je bilo še tako otročje, toda želja v meni je bila močnejša od trene resnice. Drobeno upanje sem pa je imel, da bo zdaj zdaj podrsnil po tistih mlakužah razkošen štirimotornik. Da nisem bil sam teh misli, mi je potrdil krotot, ki je bušnil iz vseh nas ob naslednjem prizoru... Od neke se je priklatlja cela jata vran, zakročila nad tistim letališčem in pristala v vejevju golih vrb ob Kolpi.

Sam zase sem se pomiril z mislijo, da bodo noge še najbolj zanesljivo prevozno sredstvo. Zato sem se sezul in si popravil ovojnice v čevljih, kajti na tako dolgi poti si lahko nakopljem še prenekateri žulj.

Spet smo vzeli pot pod noge, spet smo mešali blato in sneg.

Sonce v teh zadnjih decembrskih dneh ni dolgo potovalo z nami. V rdečkastem sijju je naglo zašlo za črnimi hostami onstran Delnice. Brozga se je polagoma strjevala v ledene ostričve, v hrbte nam je silil mraz, preko strmin je pihal neprijeten veter. Mrak nas je zblizeval, ožil je naš razgled in kmalu smo videli le še svojega predhodnika v gosji vrsti. Utrujenost smo premagovali s hitro hojo, ki jo je povzročal mraz. Navkreber... navzdol... po samotni... med bajtami... med senožetmi in vinogradi. Naprej, vedno naprej.

Osemdeset nas je bilo na poti. Morda kateri več — nikoli mi ni prišlo na misel, da bi prešel kolono. Pred menoj je hodil čokat Primorec, za menoj tršat Gorenjec. Iz vseh vetrov smo bili zbrani in menda iz vseh slovenskih brigad. Osemdeset mladih juristačev, skojevcev in komunistov.

Na čelu kolone so korakali oficirji: Jože Boldin-Silni, Jože Novak-Miha, Mirko Zdešar, Mirko Miner. Doma na Stajerskem, kjer sem bil osební kurir komandanta Silnega, sem hodil vedno z njim. Tu pa sem bil nekje v sredini kolone in vendar sem ga imel vedno pred očmi. Tak je bil kot vedno. Čokat z rokami globoko v žepih, ob boku pa mu je ople-

tala brzostrelka. Od potu zlepljeni svetli lasje so mu silili izpod titovke, drzno potisnjene na desno uho.

Silni je ta del poti poznal. Prehodil jo je pred letom, ko je Štirinajsta šla na svoj veliki pohod. Že drugič so ga skozi mala okna revnih zumberačkih koč pozdravljale drobne, slabotne lučke.

Sam zase sem kilometre prehojene poti odračunal od onih, ki so nas še čakali. Nikoli še nisem bil v Beogradu. Toda vedel sem, da je daleč, neizmerno daleč. Ob misli na to daljavo se me je oprijemala malodušnost. Zdelo se mi je, da se ne premaknem nikamor.

M raz, ki je vedno bolj pritiskal, in veter, ki se je zarotil zoper moja lahka oblačila, mi je mislil kmalu speljal na ozko področje samoočitek. Najbolj me je jezilo, da za svoje nezavidljivo stanje nisem mogel kriviti nikogar. Med vsemi v koloni sem bil najbolj sočutja in zasmehovanja vreden. Bil sem verjetno najbolj prizadeta žrtev letalskega optimizma in avtor ene najbolj lahkomišelnih kupčij. Tako le je bilo:

V Belo krajino sem prišel v plašču švabskega oficirja, narejenem iz umetnega polusnja in podloženem s krznom. V Beli krajini je bilo marsikaj takega, kar si na Stajerskem nisem mogel niti predstavljati. V Črnomlju so imeli celo kino in električno luč. Ni pa bilo soli. Nisem se mogel navaditi na neslane umetneje naših kuharjev in sem jedel le, ko me je lakota zares prisilila k temu.

Nekoga dne smo šli iz Petrove vasi v Črnomelj, kjer so nam pokazali neki sovjetski vojaški film. Po predstavi sem se odločil za prvi trgovski podvig v svojem življenju. Priznati moram, da se nisem odločil lahkega srca. Toda ko sem že bil v izbi kmetije in se zapletel v poslovni razgovor, nisem mogel več nazaj. Sikel sem plašč, ki sem ga dobil pri napadu na švabsko kolono pri Sentandražu pri Velenju in ga zamenjal za dobro možko pest soli. Ni je bilo niti pol kilograma.

Nazaj grede v Petrovo vas sem si dopovedoval, da sem sicer slabo zamenjal, toda tolažila me je misel na letalo, na sončno Italijo, na toplo gardijsko uniformo...

Zdaj po nekaj dneh sem se do kraja prepričal, da v trgovskih zadevah nikoli ne bom naredil kariere. Lahko sem samo še z oslajenim prstom stikal po žepih za zadnjimi zrnci soli, pomešanimi s smetini.

V dan v neljubo usodo sem pobiral stopinje za tovarišem pred menoj in ugibal, kaj vse mi bosta še prinesla vojna in neizkušnost. Odkar mi je na Dolenjskem dolžnost osebnega kurirja pri komandantu Silnem odmrla, sem bil precej na slabšem. Včasih sem vsaj zvedel, kod in kam vodijo naši pohodi, kdaj bomo tam in kaj nam je pričakovati. A zdaj? Znan je bil samo končni cilj — ta pa je bil še tako daleč.

V trdi temi smo prišli v vas. Razporedili so nas po hišah k večerji. Domači so jedli z nami svojo skromno večerjo. Hruščino sem sicer razumel, toda jezik se mi je zatikal, če sem hotel govoriti z njimi. Zato sem se hitro pobral v hlev, da bi zadržal urico do druge straže, za katero sem bil določen. V jasnih, pred začuden belko sem v razmišljanju o neznanah jutrisnjega in prihodnjih dni krepko zaspal.

Ko so me zaspangela in v sposojnem plašču postavili na stražo, sem se seznanil z izrekom: tuji kraji, drugi običaji!

M eril sem svojo stražarsko pot med zasulimi hišami. Izračunal sem si, kolikokrat bom šel gor in dol, da bom spet smel deliti ležišče z belo bušo v zatohlem toplen hlevu. Moje misli so odplivale čez Gorjance proti severu v domačo hišo, kjer je moralo biti prijetno toplo, če že spričo praznikov ni bila na mizi vsaj skromna potica. V tem premišljevanju me je z one strani vasi zdramil rezek »Stoj!« Obstal sem kot vkopan. »Kdo gre?« se je oglašila straža. Najbrž se vrača v vas patrolja, sem pomislil! Trenutek zatem pa sem že ležal zrakovan v snegu in s prstom na sprožilcu razvozlal skrivnost ob spremljaj ostrih rafalov iz brzostrelke. Precej pozno se mi je posvetilo, da v teh krajih ni sovražnik samo tisti, ki vpije »halt!« K sreči se je ustaška patrolja hitro pobrala v spoznanju, da v vasi nima pričakovati toplega sprejema.

Zadnji dan v letu štirinajstidesetem je pretekel na pohodu. Prvi mrak nas je zalotil v nekoliko večji vasi nekje nad Ozljem, ko smo se ravno razporejali po hišah. Globoko pod nami je čez ravan polzela megla. Širnih gozdov in hribov vajeta slovenski hostarji smo se nezaupljivo ozirali tja čez. Iz daljave je odjeknil vrisk lokomotive in ko se je stemnilo, so se v megli svetlikale lise nad razsvetljenimi vasmí. Obraz silnega se je potegnil v zaskrbljene gube, ko se je tiho pogovarjal s terenci in vodiči. Zato so bila naša uganjanja tem bolj glasna:

— Najbrž ne bomo šli tu čez?
— Bomo. Samo odpočili si bomo tu in preživeli novo leto na toplem. Saj ne bo sile... Hudirjevo dober tobak sem staknil pri Hrvatih, — je nekdo pravil.

Ko smo že stali s skledami in pliskri v rokah pred kotlom, je bilo že temno. Nenadoma iz ravnine švistišni snop rakete. Prisluhnjil smo. Nič streljanja... Torej ni borba? Kaj potlej?

— Zlomki praznujejo novo leto! Kaj drugega?

Tisti, ki je to pogruntal, je imel sicer prav, a žal je imela ta resnica svoje nadaljevanje. Da je tam dol v ravnini sovražnik, je bilo jasno kot nebo, ki je razpredlo nad nami nešteto zvezd.

Po večerji smo spoznali, da ne bomo deležni gostoljubnosti v zakurjenih izbah. Razporedili so nas po vezah, senikih in hlevih. Preveč smo bili utrujeni, da bi spraševali, zakaj? Samo zato, da bi bili prijazni Zumberčanji sami na Silvestrovo, gotovo ni bilo. Jaz sam pa sem imel najmanj razloga godrnjati, ker sem ta večer dobil darilo, ki ga nisem pričakoval. Intendant je nekje staknil oguljen balonski plašč in mi ga prinesel. Zaril sem noge v slamo, čez glavo pa sem potegnil plašč. Ko sem nadihal podenj dovolj toplote, me je zvelo.

Kdo nas je zbudil, ne vem. V hipu smo bili na nogah, si otepalí slamo in že smo lezli s senika. Odkar smo legli, se zvezde niso premaknile daleč. Od strehe so visele debele in dolge ledene sveče, a iz dimnikov se je še vedno kadilo. Na kolovozu pred hišami je stala dolga kolona voz. Vpreženi konji so hrzali, volí so puhali oblake sopare. Ob vpregah so stali brkati možje, žene, dekleta, otroci. Iz hiš so nosili ranjence. Po dva in dva so polagali na vozove, jih skrbno pokrivali z odejami, čakljivo in senom. V zakurjenih izbah siromašne vasi so bili to noč gostje ranjenci.

N aše napovedi so bile napak. Ravno na novoletno noč bomo šli v ravnino! Nemci in ustaši praznujejo. To noč ne bodo pripravljali. Morda so celo pijani in jim ne hodi na misel, da bi stikali za nami! Zaskrbljene črte na čelu Silnega so mi bile zdaj bolj razumljive. Samo mi bi se lahko prebili čez zloveško ravnino ob Kolpi. Osemdeset juristev in probejov vajenih ljudi. Toda ranjenci... Ko bi jih le mogli nositi, toda bilo jih je preveč...

Zvrstili smo se k vozovom. Potem se je nenadoma kolona premaknila. Bili smo zdaj uprti v lojtnice v klančih navzgor, zdaj spet zadrževali kolosa v klančih navzdol. Čez dan razmočeni kolovozí so čez noč zmurnili. Kolesa so škripala čez ostre kolesnice. Ranjenci so tiho ječali, živali sople, nas vse pa je zalival pot kot v največji vročini. Čevlji so se nam zatikali v zamrznjene sledi koles, spodsavalo nam je, vrh vsega pa so nam bili živci zaradi hrušča, ki ga je kolona povzročala sredi noči, napeti kot strune. Tu je klecnil konj, tam se je zgrudil vol. Tekali smo od voza do voza, včasih smo ves voz dobesedno prenesli na rokah, vmes pa za počitek izmenoma dirjali v predhodnico, ali po celem snegu v botnih patroljah. Strm svet se je zliil v ravnino. Zivina je vlekla laže, toda po ostristih smo morali zaščititi. Hrup, ki ga je povzročala kolona voz, je bil izdajalski. Kilometer v polkrogu so v noč tipale patrolje. Razvlečena vrsta voz se je potem zblila na kratke razmake. Pri ranjenih in vozovih so ostali le nekateri, drugi smo se v gosji vrsti neslišno blazali proti. Ob križišču, kjer je čez peljala poljska pot, je kot strašilo strlela v noč požgana čuvajnica. Vse je bilo tiho, le v telefonskih žigah je venomer brnelo. Kdo bi uganil kaj? Morda novoletne čestitke, morda povelja, ki nanzanjajo našo prisotnost? Ko bi bili mi sami? Prerežali bi žice sredi besed. Tako pa smo tiho in neopazno morali čez — zaradi ranjencev. Kako smešno in oddaljeno se nam je zdaj zdelo tisto sanjarjenje o letalih, ko so morali celo ranjenci na tako težko in nevarno pot.

Razdelili smo se na trih. Eni v smeri proti Zagrebu, drugi proti Karlovcu. Kak streljaj od prehoda smo legli na tračnice in po nastipu v sasedo. Nedaleč spredaj so minerci pod tračnice polagali mine, mi pa smo napeli oči v noč in oprezali za sumljivimi sencami, če bi se nam morda približevali!

Zdaj se je v hrastovem gozdu pomaknila kolona voz...

Tiho sem ležal v snegu in pred seboj s kepami gradil kritje. Če bi prišla patrolja, nas ne bi smela gledati prehitro. Čim večja bo pravila na koncu mušice, tem bolje. Uiti ne sme nihče! Varnost ranjencev je bila v naših rokah.

Mislil so mi šinile za osem let nazaj... Tu po teh tračnicah je takrat vozil vlak našo živahno družino. Kot osemletni šolar sem se z Jadransko stražo prvič peljal na morje. Takrat nisem mogel dočakati, kdaj bo minila noč in se bo pred nami razgrnil pogled na sinjo gladino...

Zdaj pa sem bil spet tu, prisluškoval sem tračnicam, zloveščemu ropotu voz za seboj, brnenju telefonskih žic in globoko v duši rotil sonce, naj nikar ne vziđe prezgodaj. Rotil sem noč, naj traja čim dlje, čim dlje...

Pritajen žvižg nam je naznanil, da je končano. Kolona voz je bila čez. Dohitevi smo jih v temnem hrastovem gozdu, skozi katerega je polj-

se z ranjenci prebijemo nazaj v Zumberaško hribovje, tja kakor sovražnik s svojimi tanki, topovi in oklopniki ne more, tja, kjer bi bil naš boj moža proti možu enak, čeravno s sovražnikovo premočjo!

Končno smo dosegli progo. Levo in desno so minercí iz šopov ročnih granat že polagali mine. Puskarjenje in rezki rafali mitraljezov za nami so bili vedno bližji. Že so se puške oglašale tudi z naše strani. Sovražnik se nam je obesil za pete. Kakšna je neki sila, ki se valja za nami, smo ugibali v napetosti?

Potegnil sem si vajeti čez ramo in v teku vlekli konje za seboj. V hipu smo bili čez progo in čez nekaj trenutkov preko glavne ceste. Brez sapa sem vlekli par konj po poljski poti proti mostu, ko so se levo in desno že razletavale granate in mine... Most se je nevarno tresel in majal pod težo voza, ko smo diravali čez. Se sreča, sem si mislil. Takle most ne bo vzdržal težkega vozila, kaj šele tank, če so za nami morda tudi take pošasti.

Ko je bila kolona voz onstran Kolpe, smo vprege prepustili domačinom, mi pa smo zaostali. Vsa četica je bila v zaščiti. Sovražnik se je obtavljaval. Njegovi topničarji so merili brez reda in sistema. Zlodeji so bili verjetno še omamljeni od novoletnega popijavanja. Počasi smo se tudi mi umikali med hoste in bregove Zumberačke gore. V eksplozijah in ognju se je porajalo tudi jutro. Nenavadna budnica za novoletno jutro!

Cas je bil na naši strani. Sovražnikovo se je izmuznilo na osvobodeno ozemlje. Bili smo spet v objemu Zumberke. Takrat seveda še nismo vedeli, da je naš bodoči poveljnik, komandant gardijske brigade, narodni heroj Milan Željaj, sin teh gora.

Preveč utrujeni, preveč razočarani, premrzli, lačni in nerazpoloženi smo bili, da bi si to jutro voščili novo leto.

Se danes mi ni jasno, pozvedoval pa tudi nisem, kako je bilo mogoče, da smo naslednjo noč spet šli čez prav na istem kraju! Seveda nas tokrat v spremstvu ranjencev ni bilo več samo osemdeset. Priključili so se nam fantje, ki so za nami potovali proti Madžarski in proti Splitu. Bilo jih je najmanj dvesto. To so bili prostovoljci za letalsko šolo. Nekaj jih je šlo v Rusijo, nekaj v Italijo.

Ali se sovražnik ni nadejal našega ponovnega poskusa takoj drugo noč, ali pa so enoto, ki je prejšnjo noč zasedala področje Črna lesa prestavili drugam?

D rugega januarja 1945 smo srečno prišli v Pisarovino. Ta velika vas je kazala sledove hudobnih bojev, toda bila je svobodna. Preobvezali so ranjence, ki so morali prepotovati še Liko in Velebit vse do Dalmacije. Mi pa smo se v Pisarovini odpočili. Razen enega letala, ki je prišlo mitraljerat kraj in je odvrnilo bombo, ni nihče motil našega počitka. Tu, v Pisarovini, so nam postregli, kolikor so je mogli. Slovenskih partizanov v teh krajih niso videli pogosto. Sele tu smo se spomnili na novoletne praznike in upanje, da bomo le dosegli naš cilj, se je povedalo.

Dosegli smo ga med dvajsetim in petindvajsetim januarjem, potem ko smo pri Sisku prešli Savo, premerili vso Moslavino vse do Virovitice, vasi in mesta ob Dravi do Batine skele, od tu pa preko Novoga Sada prišli v Beograd. Marsikaj smo doživeli vmes. Prebiti smo se morali skozi fronto pri Virovitici, ki so jo že držali naši in Rusi, pred tem pa smo se otepalí ustaških in domobranskih patrolj. Toda dogodek za novo leto ob prehodu čez proggo Zagreb—Reka je bil najtežji in domala za nas tudi usoden.

U ačela se je tekma s časom, Sluhtli smo, da čez polja in po potih rotnijo tanki in orjejo zmurno zemljo. Svetlobna granata je osvetlila vso pokrajino... Vozovi so drdrali, konji hrzali, ljudje, zlasti pa otroci so pri vpregah puščali povodce in se pogajali v beg. Izsek v gosti hrastoví hosti, po kateri je bila speljana pot, je bil nenavaden kakšni nevarni soteski, pripravni za sasedo. Kam bi se naj umaknili z ranjenci? Tam spredaj ni bilo nič manj nevarnosti. Kaj če je iz bližnjega Karlovača že na poti oklopní vlak? Z njim bi nam presekal pot, zdaj pa je že hrumelo in bobnelo. Utrujenosti naenkrat nismo čutili več. Kakor da niso za nami dnevi maršev in neprespanih noči! Misel na osvobodeni Beograd je bila tako daleč, ko da naš cilj sploh ni resničen. Zdaj je bilo važno samo to, da

Sovražnik nas je odkril. Ko so vozovi ropotali čez železnico, je v daljavi začelo zloveščé bobneti. V noč so šinile rakete... ne kot svečanovoletni ognjemet, temveč kot bojní signali.

N ačela se je tekma s časom, Sluhtli smo, da čez polja in po potih rotnijo tanki in orjejo zmurno zemljo. Svetlobna granata je osvetlila vso pokrajino... Vozovi so drdrali, konji hrzali, ljudje, zlasti pa otroci so pri vpregah puščali povodce in se pogajali v beg. Izsek v gosti hrastoví hosti, po kateri je bila speljana pot, je bil nenavaden kakšni nevarni soteski, pripravni za sasedo. Kam bi se naj umaknili z ranjenci? Tam spredaj ni bilo nič manj nevarnosti. Kaj če je iz bližnjega Karlovača že na poti oklopní vlak? Z njim bi nam presekal pot, zdaj pa je že hrumelo in bobnelo. Utrujenosti naenkrat nismo čutili več. Kakor da niso za nami dnevi maršev in neprespanih noči! Misel na osvobodeni Beograd je bila tako daleč, ko da naš cilj sploh ni resničen. Zdaj je bilo važno samo to, da

Jure Krašovec

Pred leti smo Slovenci dobili pretresljivo knjigo »Pisma na smrt obsojenih« — pisma je zbral in uredil znani slovenski publicist Franček Sajce. V Italiji pa je nedavno izšla že druga izdaja knjige »Pisma na smrt obsojenih borcev evropskega odpora«. Tej knjigi, ki sta jo zbrala in uredila dva italijanska zgodovinarja, je napisal uveljavljen pisatelj Thomas Mann.

Iz te knjige bomo na tem mestu objavljali najbolj značilna pisma obsojenih na smrt, najbolj pretresljive izpovedi človeškega dostojanstva na robu življenja in nasilne smrti.

Jože Kerenčič se je rodil 9. marca 1913 v Jastrebičih pri Ljutomeru. L. 1937 je diplomiral na filozofski fakulteti v Ljubljani. Kot študent je sodeloval v naprednem študentskem gibanju, pozneje pa je postal pobudnik delavsko-kmečkega gibanja v Slovenskih goricah in organizator Osvobodilne fronte. Nemci so ga zaradi izdajstva zaprli in ga 27. decembra 1941 ustrelili v Mariboru v skupini 40 talcev, med katerimi je bil tudi njegov brat Slavko.

To je moje in Slavkovo pismo. Teško je o tem misliti. Danes popolne končamo in vendar dar sem ta trenutek mnogo mirnejši kot včasih prej. Ničesar posebnega vam ta trenutek ne vem povedati. Vse, kar ni bilo povedano, bo šlo z menoj. Za mojo ženo, ki ji ne morem poslati sporočila neposredno, naj velja vse, kar sem ji kdaj povedal, posebno v zadnjih sporočilih.

Naj žene to ne zlomi. Kadar bo obupana preveč, naj pogleda Jelko in v njej bo videla svojega Jožka. V Jelki živim za Piko, za vso svojo družino in narod. To imej pred očmi, draga moja tovarišica-žena! Jaz bi rajne zate in za drugo živel, pa tudi umreti se ne bojim. Vzgaaj Jelko, da bo vredna spomina svojega očeta in vseh, ki jih je povezala usoda.

In za Jelko, ko bo zmogla brati:

Mamica Ti bo tudi namesto atka! Bodi mi vredna hčerka!

Z vročimi poljubi se poslavljaj od vseh

Vaš Jožek Slavko

UKAZ

PRESEDENIK SOCIALISTIČNE FEDERATIVE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

na podlagi člena 217, točke 4 ustave Socialistične federative republike Jugoslavije in člena 4 zakonika o odlikovanjih odloča, da za dosežene uspehe pri delu v Zdruzeni rezervnih oficirjev in podoficirjev prejmejo naslednja odlikovanja

RED ZA VOJAŠKE ZASLUGE Z ZLATIMI MEČI:

Rezervni podpolkovnik: 1. Peškir Nikoče-Grigor.

Rezervni major: 2. Gregorič Anton.

RED ZA VOJAŠKE ZASLUGE S SREBRNIMI MEČI:

Rezervna majorja: 3. Golob Jožeta-Nace, 4. Tratnik Antona-Anton.

Rezervni kapetani I. klase: 5. Vidmar Jožeta-Stanislav, 6. Gams Leopolda-Leopold, 7. Gačnik Ivana-Jože, 8. Dolenc Guida-Guido, 9. Zumič Dragice-Dusan, 10. Djurić Leopold, 11. Zupančič Janeza-Ljilje-Zivko, 12. Majcen Karla-Vinko, 13. Marinič Jožeta-Ivan, 14. Mlakar Valentina-Valentin, 15. Prezelj Janeza-Janez, 16. Siokan Filipa-Her-

man-Zmago, 17. Urbanc Alojza-Janko, 18. Fele Antona-Vladimir.

Rezervni kapetani: 19. Baloh Janeza-Ivan, 20. Zigon Jožeta-Matjaž, 21. Svetina Ivana-Jože, 22. Sluga Viktorja-Viljem.

Rezervni poročniki: 23. Vinkšič Martina-Martin, 24. Zivkovič Marka-Duško, 25. Maver Franca-Justo, 26. Mežan Jožeta-Henrik, 27. Tratnik Franca-Janez, 28. Trčič Janeza-Bogomir, 29. Turk Matije-Milan, 30. Hvala Jožeta-Alfred, 31. Cimperman Antona-Mati-ja, 32. Čebrown Ignaca-Izidor.

Rezervna podporočnika: 33. Joši Borisa-Dušan, 34. Rebec Andreja-Zdravko.

Rezervni st. vodnik: 35. Zirovnik Jože.

Rezervna vodnika: 36. Krivec Alojza-Franjo, 37. Peilcon Franca-Rafael.

MEDALJA ZA VOJAŠKE ZASLUGE

Rezervni kapetani: 38. Bernard Antona-Ivo, 39. Brezovar Matije-Vlado, 40. Lazar Martina-Stefan.

Rezervni poročniki: 41. Balazević Katarine-Janez, 42. Verčkovnik Alojza-Franc, 43. Vučajnik Ane-Alojz, 44. Gorjup Ivana-Vladimir, 45. Deberšek Jožeta-Jože, 46. Zduvo Jurija-Vinko, 47. Jerala Filipa-

Marijan, 48. Kadunc Franca-Srečo, 49. Kert Ivana-Božidar, 50. Kravina Franca-Franc, 51. Laznik Janeza-Janez, 52. Leskovešek Franca-Ivan, 53. Mastnak Andreja-Zlatko, 54. Felis Antona-Joze.

Rezervni podporočniki: 55. Bavec Antona-Anton, 56. Bric Alojza - Marjan, 57. Debeljak Ivana-Drago, 58. Damjan Kolomana-Ludvik, 59. Jelen Matije-Jože, 60. Kocmur Antona-Jože, 61. Pogačar Staneta-Stane, 62. Savenc Franca-Joze, 63. Sašek Jožeta-Joze, 65. Čeligoj Leopolda-Vojko.

Rezervna st. vodnika: 66. Muziča Draga-Drago, 67. Skušek Frančiška-Slavko.

Rezervni vodniki: 68. Božič Svetozarja Milojko, 69. Zelnik Milana-Joze, 70. Zupančič Antona-Stanko, 71. Keber Franca-Franc, 72. Lupino Alojza-Ernest, 73. Matič Jovana Jevrem, 74. Mezeg Jurija-Jože, 75. Ploj Franca-Franc, 76. Plohi Franca-Franc, 77. Rajh Franca-Aleksander, 78. Roškar Franca-Alojz, 79. Senič Alojza-Danijel, 80. Trifunović Miodraga-Milorad, 81. Semrov Jerneja-Miro.

Beograd
22. decembra 1963

PRESEDENIK REPUBLIKE
Josip Broz Tito I. r.

KOMUNALNA BANKA

LJUBLJANA
ŠUBIČEVA 2

ZEEI

VSEM VLAGATELJEM, DELOVNIM LJUDEM IN KOLEKTIVOM
VSO SREČO IN NAPREDEK V LETU 1964

DELOVNI LJUDJE!

PRIHRANKI, KI JIH BOSTE NALOŽILI PRI NAS, SE VAM BODO
OBRESTOVALI — Z VARČEVANJEM POMAGAMO SEBI IN
SKUPNOSTI

OBVESTILO!

Vsem novim naročnikom na »Vojaški informator« bomo poslali prvo številko tednika TV-15 na vpogled. V kolikor nam prve, ni druge številke ne vrnejo, jih bomo smatrali za redne naročnike. Organizacije ZROP, ki nam pošiljajo sezname, odnosno denar za »Vojaški informator« naprosamo, naj nam istovrstno pošiljajo oboje. Ker je mnogo sprememb pri članih ZROP, obstaja možnost, da kdo prejme po dva izvoda »Vojaškega informatorja«. Prosim, naj nam enega zavrne s pripombo »dvojnik«.

Kot smo že sporočili, bo letna naročnina za TV-15 800 dinarjev, ki bo s 1. januarjem 1964 postal tednik. Ker se je pristojbina za pobiranje naročnine občutno dvignila, bomo v sporazumu s Skupnostjo PTT podjetij SRS naročnino pobirali le ENKRAT LETNO. Mesec, v katerem bodo postarji pobirali naročnino, bomo pravočasno sporočili našim naročnikom. Do takrat nam lahko naročniki nakazujejo celoletno naročnino na naš tekoči račun št. 600-11-608-29.

Prijateljem in znancem sporočite, da bodo lahko kupovali TV-15 v kolportaži pri podružnicah »Dela« v Ljubljani, Celju, Jesenicah, Kopru, Kranju, Mariboru, Novem mestu in Trbovljah.

UPRAVA TV-15

Belokranjska
trikotažna industrija

»BETI«
METLIKA

Z OBRATOM V ČRNOMLJU

INDUSTRIJA TRIKOTAŽE, PLETENIN IN ČIPK

POSLOVNIM PRIJATELJEM IN DELOVNIM LJUDEM
SREČNO IN ZADOVOLJNO NOVO LETO 1964

SEMESADIKE

MENGES

Sedež podjetja: MENGES
Prešernova 35

Brzjavni: Semesadika Menges
telefon 713

Obrati: Semenarna Menges — Drevesnica Menges — Drevesnica Preddvor — Drevesnica Radvanje pri Mariboru — Drevesnica Tisina pri Murski Soboti

Nudimo gozdna semena in semena eksot, sadike za pogozdovanje, sadike za park, okrasne nasade, žive meje, vetrobrane, zaščitne nasade itd. Oglejte si naše obrate, prepričajte se o kvaliteti naših sadik!

Zahtevajte naše posebne ponudbe!

Medobčinska
zavarovalnica

Novo mesto

Zavarovanje proti požaru, vlamu, uničenju stekla, proti toči, zavarovanje živine, avtojamstvo — regres — civilna odgovornost, lom strojev, montaža, gradbena dejavnost — transport — nezgodna zavarovanja — življenjska zavarovanja

GRADBENO
OBRATNO PODJETJE

»REMONT«
PETROVCI

Opravlja vse vrste
gradbenih del

GRADBENO PODJETJE

»UNIVERZAL«

LJUBLJANA

● OPRAVLJA IN IZVRŠUJE
● VSA GRADBENA DELA

DELOVNIM LJUDEM JUGOSLAVIJE
SREČNO IN ZADOVOLJNO NOVO LETO 1964

TRGOVSKO PODJETJE

»Perutnina«

PTUJ

● nudi vse vrste mesa in mesnih izdelkov, perutnino in jajca. Priporočamo prvovrstne piščance iz lastne vzreje po znižanih cenah
Poslovnim prijateljem srečno in uspehov polno novo leto 1964

ELEKTRO
LJUBLJANA

OBRAT NOVO MESTO

— Distribucija električne energije,
— Instalacije električnih naprav
— Vzdrževanje električnih naprav

VSEM POTROŠNIKOM
ZELIMO SREČNO IN USPEŠNO
NOVO LETO 1964

LEPIS

METLIKA

Zaga, mizarska delavnica —
izdelki drobnega pohištva

Kmetijska
zadruga
»ZELENO POLJE«

MARTJANCI

USPEŠNO NOVO 1964. LETO

NORD FILTER

Na dopustu, ob morju ali v planinah, naj vas spremlja osvježujoča cigareta
NORD filter
TOBAČNE TOVARNE
V LJUBLJANI

NORD FILTER

KO-MET

I.Z.

METLIKA

Izdelki otroške
in damske konfekcije
— galanterija

Zanke na Donavi

Iz obveščevalčevih zapiskov

V polsnu sem razmišljal o ukazu, ki se je glasil:

Poiskati nemško špijonsko-diverzantsko skupino S-33, ki se zadržuje nekje na črti Fruška gora — Petrovaradin — Novi Sad.

Mežikal sem z očmi, ki so bile vnete zaradi neprespanosti, hladnih vetrov, dima in snežne beline. Ko sva prišla v Petrovaradin, sem začel dremati. Pogled mi je zdrnil na sivo obzidje, pokrito s snegom, nato sem omahnil na sedež. Lovil me je spanec, k čemur je pripomoglo nekaj kozarcev vina, ki sem jih zvrnil na kratkem postanku v Sremskih Karlovcih.

Vzdramilo me je škripanje zavor, šofer je godrnjal. Pogledam naokrog: obstala sva v gneči vozil, ki so zajezila vse dohode k Donavi.

— Kaj je, ne moremo dalje? — sem vprašal Vaso.

Skomignil je z ravnimi in stopil na cesto, da bi videl, če bi se dalo kako potegniti do broda. Preden se je vrnil, je pripela kolona ruske artilerije in zagodila prehod od zadaj. Nekim motociklistu s prikolico je skušal zvoziti zraven avtomobila. Ni mogel mimo, na kolanjastih tleh mu je zdrnilo in toliko, da se ni prekopicnil. Jezno je pogledal nazaj, kjer so mu druga vozila zaprla izhod. Kot midva je bil tudi on stisnjen v gneči okrog prehoda. Pomislil sem, kako prav je, da je slabotno nemško letalstvo skoraj povsem izginilo iz našega neba, ker bi sicer lahko napravilo tu pravcat golaž.

Šofer se je vrnil z nasmehom, ki je govoril: »Na, tudi midva sva se ujela.« Tega šoferja je bilo res težko pripraviti, da bi kje obstal in se zagodil. Bila sva skupaj že od tistega dne, ko me je z desetimi borci prepeljal na kamionu s sto-kilometrsko brzino skozi nemške položaje pred Beogradom.

Spominjal sem se najinih skupnih doživetij. Vse te slike pa so se mešale v glavi — kakor v čudnem kaleidoskopu — in me zibale v polzavestnem sanjarjenju.

Zdramilo me je kričanje. Nekim ruski oficir je kričal na traktorista, ki je vlekel težko havbico in zaradi nepazljivosti zmečkal nekakšen kmečki voz, natovoren s sodi vina. Dva soda sta počila, vino je curelo ven, vojaki pa so ga urno lovili v porcije, nekateri tudi v čelade. Stopil sem na cesto, da se malo razgledam.

Eskačron bolgarskih vojakov, ki so nosili namesto plaščev kratke kožuhe, je krožil okrog zgradbe blizu porušenega mesta. Vojaki so gonili konje, da bi jim bilo topleje in da bi tudi sami sebe ogreli z gibanjem. Malo dalje so bile ruske enote. Nekaj artileristov je prineslo platnena vedra, napolnjena z vinom. Delili so ga borcem, ki so stopicali s svojimi sivimi telečnjaki okrog topov. Kolona kamionov in tankov, ki so stali, se je raztezala tja do zgradb, ki so zapirale razgled. Vozniki so kdaj pa kdaj vžigali motorje, da se ne bi ohladili in da ne bi voda v hladilnih napravah zmrznila.

Povprašal sem, kdaj bo moč dalje, in zvedel, da bomo čakali najmanj še tri ure. Sklenil sem se povzpeti na petrovaradinsko jrdnjavo, da bi odondod pregledal »linijo Fruška gora — Petrovaradin — Novi Sad«.

Vzpel sem se ob cerkvi in šel po obokanem hodniku do ploščadi vrh trdnjave. Vzpenjanje me je ogrelo in radovedno sem se začel razgledovati po pokrajini, ki je ležala pred mano.

Porušeni so mostovi na Donavi, brodovi vlačijo vozila in vojsko. Tam doli onkraj reke je Novi Sad, pokrit s snegom. Ze se kadi iz nekaterih tovarniških dimnikov...

Vendar pa je trdnjava najbolj zanimiva za človeka, ki si v sanjah rad oživi minulost in pričara prihodnost... Stoletja stoje ti zidovi, ki so vsrkali vase pripovedi o bitkah in obleganjih, o neki ženski v trdnjavi, zaradi katere so tri milade kadete vrgli čez stene in jih zapisali kot »ponesrečence zaradi pijanosti«, o podzemskih hodnikih, o sužnjih...

Misli so mi pretrgali strelci. Razlegel se je truš. S konca stene sem opazil majhnega moža, ki je tekel. Skočil je iz zaklona in spustil iz avtomata rafal v vojake, ki so mu bili za petami. Če bi se potrudil, bi mu lahko presekali pot, toda moj avtomat je ostal v avtomobilu. Stekel sem ob steni. Videl sem, kako je mož izginil v prehodu, od katerega me je ločil globok jarek. Pogledal sem naokrog, da bi ga kako obšel, in tedaj sem uzrl človeka, ki me je opazoval iz odprtine v bližini mesta, kjer je izginil begunec. Opazovalec je bil v senci in ga nisem mogel dobro videti; on pa me je videl.

Sklonil sem se v krogelje. To me je rešilo, kajti ta trenutek se je razlegel rafal iz mitraljeza in krogelje so se zarile v steno nad mano. Z nasprotni strani so se bližali naši vojaki. Streljanje je poenjalo in vse je utihnilo. Prišel je vodja patrolje.

— Tovariš kapetan, odkod strelja mitraljez? — je vprašal deseter in počenil k meni.

— Ne morem ugotoviti natančno. Nekoga sem bil opazil v tisti odprtini, ampak mitraljez je streljal z one strani; to se vidi po zadetkih v steni! — sem odgovoril, ogledujoč stene.

— Pogledali bomo, kdo je streljal. Naš vod je v zgradbi na koncu trdnjave, toda obzidja še nismo preiskali. Tu je nič koliko prehodov, hodnikov, kleti in lukenj, da se vrag ne bi vsega pregledal. Pa mimamo niti načrta trdnjave.

— Koga pa ste lovili? — sem vprašal.

— Opazili smo ga, ko je gledal skozi strelno lino, in skušali dognati, kdo je; pa je začel streljati in izginil nekje med stenami — je odvrnil deseter, vodja patrolje.

(Nadaljevanje)

Ob spominu na zborovanje mladine v Bihaću

Zadnje dni decembra 1942 se je zbralo na svojem prvem kongresu v Bihaću 365 odposlancev protifašistične mladine Jugoslavije. Delegati so zastopali okoli 100.000 mladincev in mladink in poudarili sodelovanje mladine v osvobodilnem boju. Na kongresu je bila osnovana Zveza protifašistične mladine Jugoslavije (USAOJ). Ob tem pomembnem dogodku se spominimo enega izmed svetlih likov slovenske mladine, Danile Kumar-Andreje.

Po rodu je bila Danila iz Kojškega v Brdih, kjer se je rodila 13. novembra 1921. Fašistično nasilje ni dopustilo, da bi narodno in razbodo zavedna Kumarjeva družina živela v rojstnem kraju. Leta 1927 se je preselila na Ježico pri Ljubljani. Tu je Danila končala meščansko šolo in se začela boriti za vsakdanji kruh. Njeni napredni nazori pa se niso skladali z voljo gospodarjev. Iz tovarne nogavic je bila že po dveh mesecih odpuščena, nakar se je kot vajenka zaposlila v papirnici Tičar. Zdjaj je bila že skojevka in v vodstvu napredne mladine. Kot nalašč pa ji je njena služba v papirnici prila prav po italijanski zasedbi Slovenije. Iz papirnice je začela dobavljati razno gradivo za ilegalne tiskarne. Zdjaj je imela polne roke dela, od skrivanja ilegalcev do zbiranja orožja. Kot izredno zanesljiva je postala kurirka CK KPS. Junija 1942 jo je zasa-

čila italijanska policija, toda iz zapora je pobegnila in odšla v partizane. Najprej je bila bolničarka v Tomšičevi brigadi, nato je postala borka, namestnik četnega in bataljonskega političnega komisarja. V bataljonu je zaslovela zaradi hrabrosti in organizacijskih sposobnosti.

V nekem spopadu pri Litiji so njeno četo Nemci docela obkolili. In ko je padel komandir je Andreja prevzela vodstvo ter se s četo prebrila iz obroča. Toda takih junastev je bilo še več; to in pa tovariški odnos sta jo uvrstila med najbolj priljubljene v Tomšičevi brigadi.

Ker se je odlikovala v organizacijski sposobnosti je bila

Andreja poslana januarja 1944 za aktivistko na Gorenjsko, kjer je postala članica tajništva v pokrajinskem odboru SPZZ. Dela se je oprijela z vso vnemo, toda sredi te vneme jo je doletela smrt. Na poti preko Lubnika nad Skofjo Loko 18. marca 1944 je za trenutek postala ob grobu padlega partizana. Tedaj je izza zasede odjeknil gestapovski strel in upihnil njeno mlado življenje.

Lik Danile Kumarjeve-Andreje je izoblikovala naša ljudska revolucija in je med najlepšimi v nizu mladih deklet, ki so se uvrstile v boj iz zvestobe in nezlomljene vere v zmago pravic človeka in ljudstva.

Znašel se je... V Bejrutu so prepovedali lastniku nekake nočne kabareta oglašiti, da nastopajo v njegovem kabaretu popolnoma nage ple-salke. Mož se je hitro znašel in priobčil v časniku takle oglas: »Naše pesalke plešajo bosonoge — do vratu.«

24-letna Muriel Home, hči britanskega premiera, se je odrekla plemenitaškemu naslovu (lahko bi bila »lady«) in se zaposlila kot prodajalka v londonski knjižnici. Misli, da je s tem dejanjem blizkajala ljubezen in spoštovanje, ki ju je dolžna do staršev.

Vojvoda Edinburški in mož angleške kraljice Filip se je pred kratkim udeležil dvestote-ga kosila Združenja britanske premogovne industrije. Ob tej priložnosti je Filip, ki je znan po ostrem jeziku, rekel: »Ko bi povežal vse govore s teh kosil, bi dobili nad milijardo dolg trak.«

Kitajci so hudo načelni. »Parish Match« pravi, da je kitajsko veleposlaništvo v vzhodnem Berlinu naročilo v zahodnem Berlinu nove ključavnice za vsa svoja vrata in blagajne. Nekim predstavnik tega veleposlaništva je izjavil, da veleposlaništvo ne zaupa več ključavnicam v Vzhodni Nemčiji...

Bilo je v dobrih starih časih avtomobilizma. Na nekem banketu je nenadoma vstal fanatičen ljubitelj novega prometnega sredstva in zavpil: »Pijem na zdravje tistega, ki bo prvi dosegel hitrost šestdeset kilometrov na uro!« Nekim stari gospod je šepnil sosedu: »Na koncu kosila se vedno najdejo ljudje, ki blebetajo neumnosti.«

Hitlerjev posebni Mercedes, krepko zavarovan za primere napada, so predali avtomobilskemu muzeju v francoskem mestu Le Mans. Avtomobil je bil narejen za veliko hitrost — 200 kilometrov na uro. Muzej je lahko res »ponosen« na najnovejšo pridobitev...

Pravijo, da v ZDA že od leta 1921 niso imeli tako suhe jeseni kot letos. V nekaterih predelih je pomanjkanje vode tako veliko, da so oblasti apelirale na prebivalstvo, naj kar se da varčuje s to dragoceno tekočino. Tako je neki newyorški restavratorek sklenil, da gostom slipeh ne bo stregel z vodo, maršvet s šampanjcem. Gorje šovinistom!

Navsezadnje niso niti kazni-nci kot potrošniki od muh! Združenje proizvajalcev perutnine v Veliki Britaniji je poslalo ministrstvu za notranje zadeve petičijo, v kateri predlaga, naj bi vsak katej- nedec v Veliki Britaniji dobil tedensko po eno jajce. Predlagatelj poudarja, da bi sprejetje njegovega predloga pomembno povečalo povpraševanje po jajcih in olajšalo sedanjo krizo proizvajalcev perutnine v Veliki Britaniji.

Na Nizozemskem so snemali film. Režiser se je hudoval: »Ta preklemani veter kar naprej pihaj!« »Nič čudnega,« se je oglašila zvezdica, ki je igrala glavno vlogo. »Pomislite samo, koliko mlinov na veter je v tej deželi...«

Na sprejemu v New Yorku je bujna italijanska filmska igralka Sophia Loren nagovorila nekoga diplomata iz Organizacije združenih narodov: »Veselji me, ker sem vas spoznala. Bi lahko kaj storili tudi zame?« »Na žalost, tega ne bi mogel,« je odgovoril diplomat. »Sem namreč strokovnjak za nerazvita področja.«

Mož vpraša ženo: »Dragica, kaj bi raje: potovanje v Kanado ali krznen plašč?« »Kaj bi šla v Kanado, ker so tam kožuhi skoraj zastojni,« odgovori prebrisana žena.

18-letni ameriški študent Brian Leen je bil obtožen »žaljenja in poškodb organa javnega reda«. Takole je bilo: Brian je na sprehodu po mestu zagledal policijskega psa. Legel je na tla in se začel po vseh štirih plaziti proti psu. Ta je planil proti njemu, vendar je bil Brian hitrejši in ugriznil ga je. — Sodišče je ugotovilo, da Brian ni kriv...

Ameriška milijarderka Barbara Hutton, ki je doslej ne-nehno menjavala moze, se je zdaj predala intelektualni zabavi: sestavlja križanke, ki jih objavlja neki tednik — in brez strahu sprejema honorarje...

S kljuke in klina

V Angliji so sprejeli odlok, po katerem ne sme tobakna industrija pri reklamiranju izdelkov uporabljati slavni ali znanih filmskih igralcev. Mislijo, da bodo s tem preprečili premočno širjenje cigarete med mladimi kadilci, ki obožujejo filmske igralko in igralce.

Iz zapisknika na sodišču: »Ko je lo mož zapustil, je imela zakonsko posteljo za rešilno desko.«

»V Nemčiji negujejo vse, razen humorja,« je napisal nemški humorist Walter Fink v odgovoru na neko anketo o humorju. Finkova ugotovitev velja ne samo za Nemčijo, pač pa tudi za veliko število drugih dežel.

Mark Antonij je ime kročilu v živalskem vrstu v Cincinnatiju. Pred kratkim je imel prebavne težave in moral so ga operirati. V želodcu so našli šestindvajset steklenic različne velikosti, nekaj kamnov, nekaj tulcev od nabojev in piščičo s podobo Liz Taylor v vlogi Kleopatrate.

Tako je bila Kleopatra spet usodna za Marka Antonija... Norišnica za — cele narode... »Ko bi se ljudje vedli kakor nekateri narodi, bi jih zaprli v norišnico,« je rekel v neki razpravi o mednarodnih odnosih ameriški pisatelj T. Williams.

V lekarno pride silno debela ženska in prosi, naj jo steh-tajno. Uslužbenec stopi k tehtnici, ne ve pa, da je pokvarjena. Ko stopi ženska na tehtnico, se kazalec ustavi pri številki: 45 kg. »O, hudiča!« zavpije uslužbenec. »Votla je!«

Naša armada naša varnost

NADALJEVANJE S 1. STRANI

Naša armada je prav tako tudi po vojni, kakor že med vojno, ostala neločljivo povezana z našim ljudstvom. Pot graditve socializma v naši državi je težavna, vendar pa naša armada najaktivneje sodeluje pri tej graditvi. Naša armada je povezana s svojim ljudstvom s številnimi vezmi. Ni samo oboroženi činitelj zavarovanja socialistične države, ampak tudi velik politični činitelj v naši državi.

Smisel obstoja naše armade je bil prav od začetka v tem, da je šlo za branitelja pridobitve naše ljudske revolucije; njena vloga je bila prav od začetka usmerjena k izgonu okupatorja in likvidaciji domačih kvil-lingov, polte pa k ohranitvi tistega, kar je bilo pridobljeno. Kot oboroženi činitelj socialistične države je imela prav po svojem značaju branitelja, čeprav oborožena sila, v nekem pomenu tudi veliko miroljubno vlogo v svetu.

Naši narodi prispevajo velike gmotne žrtve za krepitev naše obrambne sposobnosti, dajejo jih prostovoljno, ker vedo, da se da varnost in neodvisnost v današnjem svetu ohraniti le, če je ljudstvo trdno, enotno in sposobno, da brani samega sebe.

Med služenjem vojaškega roka mora imeti vsak borec in starešina vse možnosti za vsestranski kulturni razvoj. Vojašnice morajo biti šole, kjer se bodo mladi sinovi s kmetov in mest razen v vojaških znanostih vzgajali za koristne državljane v civilnem življenju.

Da, to je lik naše armade. Ni samo oborožena sila naše socialistične države, ampak je tudi sama graditelj socializma. Je najbolj množična šola za vzgajanje naših ljudi v duhu socializma. Zato je resnično ljudska in revolucionarna armada.

Odlomki iz govorov maršala Tita, vrhovnega poveljnika JLA

Junak Stanko

Riše: Evgen Sajovic

Piše: Ivan Jan

1. Daleč so že tisti časi, ko je imel Stanko iz Senčurja deset, njegov brat Janko pa dvanajst let. Jugoslavija je bila tedaj kraljevina, ki so jo varovali surovi žandarji. Kdor se je upiral njihovi oblasti, so ga preganjali in zapirali. Tak je bil tudi nju oče Janez, tovarniški delavec, in tako je vzgajal tudi Janka in Stanka. Zato sta že v otroških letih veliko slišala o krivicah, ki jih je prinašala kraljevska oblast.

A fantiča sta bila kljub temu otroka, kot vsi drugi in sta se še vedno brezskrbno potikala po senčurjskih gozdovih in travnikih ali pa posedala okoli hiše.

2. Senčur je bil, kot je še danes, kmečka vas, vendar je na njenem robu stalo nekaj delavskih hiš in bašt. Tudi hišica njunega očeta je bila ena takih. K njemu so večkrat in na skrivaj prihajali neki neznani ljudje, ki so se za dolge ure zapirali v hišo. Fantiča pa sta razmišljala: Gosposki niso, čeprav so oblečeni bolj po mestno, a navadni delavci tudi ne, ko govorijo tako učno! In ker sta bila še otroka, so se pred njima nekaj časa skrivali. Toda, onadva sta že vedela, da ne smeta nikomur zaupati kaj takega, kar bi radi slišali žandarji, ko se večkrat hodili okoli hiše. Tako je bilo tudi tistega junjskega dne leta 1935.

3. V hiši so se spet zbrali neznani možje, ki sta jih na videz že poznala. Delala sta se, ko da jima niso nič mar, dejansko pa sta bila radovedna, kaj se bodo moške pogovarjali. V tem ju je s praga poklical oče in jima zaupal: »Zdaj sta že kar velika fanta in tudi znano vama je, kakšni ljudje so v hiši. O tem ne sme nihče ničesar zvedeti. Naš pomenek je važen, pri čemer bi nama vidva lahko pomagala!« Fantičema so se zaiskrile oči, oče pa je nadaljeval: »Naša strazarja sta lahko! Če bi se približal kak tuj človek ali celo žandar, naglo pritecita povedat!«

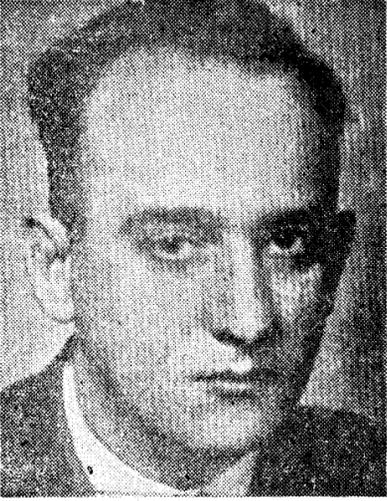
Na jugoslovanskem obmejnem bloku se je ustavil mercedes najnovejšega modela z zahodnonemško evidenčno tablico. Šofer je urno izstopil, uslužno odprl vrata zajetnemu možaku in mu pomagal izstopiti. Mož je namreč imel protezo namesto desne noge.

Ko sta gospod Otto von Weber in njegov šofer opravila za devne obmejne formalnosti, sta se odpeljala dalje.

Gospod von Weber je bil lastnik nevelike, a zelo donosne tovarne. Uprava slovenske tovarne TOPLUZA bi rada nabavljala njegove polizdelke, ki jih je nujno potrebovala za svojo proizvodnjo. Gospod von Weber je bil pripravljen sodelovati s TOPLUZO in je pred nekaj dnevi brzojavil, da pride osebno na razgovor o tej zadevi. In zdaj je njegov avto brzel proti mestu N., kjer je bila omenjena tovarna.

Ob prihodu v upravo tovarne so ga direktor in njegovi najožji sodelavci sprejeli kar se da slovesno. Direktor tovarne, komercialni direktor, tehnični direktor in njihovi pomočniki so kar tekmovali med seboj, kdo bo gospodu von Weberu izkazal več uslug. Gospod von Weber je veliko potoval po tujih deželah, toda tolikšnega, naravnost lakajskega slinjenja okrog sebe ni še doživel v nobeni drugi deželi. Čeprav je bil vajen, da so se mu drugi klanjali, je bilo zdaj toliko tega, da mu je že postalo nerodno. Vendar je to dopuščal in se tiho smehljaj, mencaje si roke, kakor trgovec, ki sluti dobro kupčijo.

Tisto popoldne so začeli poslovne razgovore. Gospod von Weber ni imel nobenih težav pri tem. Vodstvo tovarne je brez pridržkov sprejelo vse njegove pogoje. Gospod von Weber je bil zelo zadovoljen s pogodbo o sodelovanju s TOPLUZO. Ze lep čas ni sklenil tako imenitnega posla.

Pred kratkim so se jugoslovanski kulturni krogi spominjali sedemdesetletnice rojstva hrvatskega književnika Avgusta Cesarca (1893—1941), ki je bil med dvema vojnoma ena največjih osebnosti v hrvatskem javnem življenju. Zaradi njegovega naprednega mišljenja in nepopustljivosti so ga v bivši Jugoslaviji preganjali in zapirali. Padel je med prvimi žrtvami ustaskih zločincev julija 1941. Cesarčeva književna in publicistična dejavnost sta zelo raznovrstni. Pisal je pesmi, novele, romane, potopise in veliko število razprav in člankov iz književnosti, znanosti in politike. — Katera njegova dela so med drugimi prevedena v slovenščino?

Na svojem prvem kongresu v Bihacu od 27. do 29. dec. 1942 je jugoslovanska protifašistična mladina zborovala pod geslom: »Naša prihodnost bo delo naših rok!« Ta misel je vodila kongres in boj, ki ga je mladina častno zastopala. Preprosto in brez public so mladi delegati, junaški bombaši in neustrašni mitraljezi, borci proletarskih brigad in mladinskih udarnih bataljonov, ki so skozi hude boje zrasli v komandante in komisarje, govorili o strašnih bojih proti premočnemu sovražniku, o množičnem junaštvu mladine, o podobi mladega rodu, ki se je učil v šoli revolucije... — Kaj je osnovala mladina na tem kongresu?

Po poklicu je bil trboveljski rudar in po razredni zavednosti in delavnosti je Fric Kersič-Gal postal član odbora Zveze jugoslovanskih rudarjev. Razen v delavskem gibanju je tudi v vso vneto sodeloval v sindikatski ter v kulturno-umetniškem društvu »Svoboda«. Zaradi svoje revolucionarne aktivnosti je že leta 1932 postal član KP. Tedanje oblasti so ga preganjale in zapirale. Se z večjo vneto se je lotil dela po nemški okupaciji leta 1941. Umaknil se je v ilegalo in vse svoje sposobnosti posvetil osvobodilnemu gibanju. Toda septembra 1942 se je našla izdajalska duša in ga izdala gestapu. Zajet v spopadu z gestapovci je zaradi zverinskega mučenja umrl v zaporu 21. decembra 1942. — Kdaj je bil proglašen za narodnega heroja?

Ivan Skvarča-Modras je bil iz delavske družine v Spodnji Idriji in tudi sam se je izučil za kovača. Ker tedaj, v od tujca zasedeni Primorski, ni bilo kruha, se je družina Skvarčevih preselila v Zagorje. Tu in v Celju, kjer je bil zaposlen, se je mladi Ivan kmalu uveljavil v naprednem mladinskem gibanju, v raznih naprednih športnih in prosvetnih društvih. Kaj kmalu je postal tudi politični delavec in bорец za pravice delavskega razreda. Kot znan komunist in revolucionar je odšel že junija 1941 v I. celjsko partizansko četo in v Stajerski bataljon. Poslej se je odlikoval v številnih bojih po Stajerskem, zlasti na Kozjanskem. Padel je kot komandir Kozjanske čete 20. decembra 1943. — Kdaj je bil proglašen za narodnega heroja?

GOSPOD Otto von Weber

Tisti večer je vodstvo tovarne priredilo banket na čast gospodu von Weberu. Le-ta je bil spričo uspelega posla dobro razpoložen in je večkrat trkal ob kozarec komercialnega direktorja, ki je vneto nazdravljaval slovensko-nemškemu bratstvu.

»Gospod von Weber,« je čez čas rekel komercialni, ki je bil že ometen od močnega vina, »ali vas smem nekaj vprašati?«
»Prosim, prosim!«
»Gotovo ste nogo izgubili med vojno, kaj?«
»Da,« je rekel gospod von We-

ber, vidno pripravljen, da pojasni še ostalo. »In to malo pred koncem vojne, marca petinštiridesetega leta. Takrat sem kot poročnik Wehrmachta služil v Münchenu. Veste, zmerom sem bil proti vojni, toda Hitler je nazadnje pahnil vanjo milijone ljudi in med njimi sem bil tudi jaz. Ker pa sem se, da odkrito povem, izmikal fronti, sem si s pomočjo nekega polkovnika zagotovil službo v zaledju. Toda to sem drago plačal, gospodje moji, Če bi bil odšel na fronto, bi morjal kljub vsemu še danes imel

Nekaj časa ga je pazljivo ogledoval, potem pa ga je spet položil kraj sebe.

»Ko prideva do druge ceste na desni, zavij nanjo,« je rekel šoferju.

Kmalu je šofer z glavne ceste zavil na stransko cesto, ki je držala v hribovsko vas Polica. Nekaj časa sta se vozila skozi smrekove hoste, končno pa so se izgubile in pred njima je ležala prostorna dolina. Na koncu doline, tam, kjer se je cesta jela vzpenjati v hrib, je stalo nekaj ostankov treh domačij, ki so bile požgane med vojno. Temu kraju ljudje pravijo Podberg. Kakih dve sto korakov od ostankov razdejanih domačij je ob cesti stal nizak, skromen kamnit spomenik.

»Stoj!« je ukazal gospod von Weber, ko je avto privozil do spomenika.

Šofer je ustavil in pomagal svojemu gospodu izstopiti. Gospod von Weber se je nameril

Nagradna križanka

Vodoravno: 1. slovenski partizanski dirigent (Bojan), 7. član ladjskega mostva, 13. pomembno vojaško transportno, napadalno in obrambno vozilo, 14. moderna vrsta izstrelka, 15. števniki, 16. ime morilca Kennedyja Oswald, 18. vrsta plesa z zvočniki, 20. od dneva plačan zaslužek, 22. osebni zaimek, 23. prva in četrta črka v abecedi, 24. povratno-osebni zaimek, 25. vrsta pluga, 27. kemični znak za erbij, 28. partizansko ime legendarnega komandanta, 30. namizno pregrinjalo, 32. skupina atmosferskih pojavov, od katerih je zelo odvisen način in uspeh vojaške akcije, 33. mesto v severozahodni Bolgariji na Donavi, 25. orientalski prašek za lase, 36. strokovnjak za miniranje, 38. različna soglasnika, 40. narodno žensko ime, 42. ime črke n, 43. nemški osebni zaimek, 44. moško ime, 46. makedonski ansambel narodnih plesov, 48. velika tovarna v Mariboru, 49. jutranja padavina, 51. nabirek, vrsta, 52. krepčilna pijača, 53. italijanska pisava besede Othello (v Verdijevi operi), 55. častnik, 57. pomembno vojaško prevozno sredstvo, 58. eden idejnih vodij revolucije naših narodov.

Navpično: 1. pripadnik starega germanskega plemena, po katerem Francozi še danes imenujejo Nemce, 2. naslednik, 3. očka, 4. otok med Veliko Britanijo in Irsko, 5. italijanski spornik, 6. prevozno sredstvo na potokih, rekah in morju, 7. opna, membrana, 8. tuj dvo-glasnik, 9. kratica za »Rdeči križ Slovenije«, 10. čista teža, 11. glavno mesto Grčije, 12. vojaško poročilo, 17. izvirni naziv za Irsko, 20. najtrši drag kamen, 21. pianinski vojak, 24. zid, 26. odlikovanje, 28. kratek požarek tekočine, 29. nikalnica, 31. tračnica, 33. osebni zaimek, 34. kdor »vidi prihodnost«, 36. po veri starih Rimljanov dobri duhovo umrlega, 37. vrsta plodov, ki se

- Za nagradno križanko v 24. št. »TV-15« smo prejeli 437 rešitev. Zreb je nagrade, ki jih bodo nagrajenci dobili po pošti, razdelil takole:
- nagrada (2000 din): **Vine Vilfan**, Vidovdanska 14, Ljubljana;
 - nagrada (2000 din): **Franc Prelec**, Šalovci 165, Prekmurje;
 - nagrada (2000 din): **Poide Novak**, Zupančičeva 43 a, Maribor;
 - nagrada (1000 din): **Anica Feldin**, Naklo 151 pri Kranju;
 - nagrada (1000 din): **Ljotz Goljuš**, Lucija 67, Portorož;
 - nagrada (1000 din): **Viktor Kolarič**, Neratova 6, Maribor;
 - nagrada (1000 din): **Karolina Knavs**, Zeljne 31, Kočevje.

Reševalce križank obveščamo, da bomo v prihodnjem letu, ko bo »TV-15« tednik, prinašali nagradno križanko v vsaki prvi številki v mesecu. Primerno temu pa bomo tudi zvišali število in višino nagrad.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
13						14					
15				16	17			18			
19			20					21		22	
23			24					26		27	
		28						30		31	
		32						33			
34		35						36			37
38	39		40					42			43
44		45		46				47			48
49			50					52			
53				54				55	56		
57								58			

nogo, tako pa sem obno. Nekega dne so namreč zavezniki bombardirali München, in pri tem mi je kos bombe odsekal nogo. Tako, vidite, sem jo izgubil,« je zaključil in srknil požarek prvovrstnega rizlinga.

Komercialni direktor ga je pogledal z izrazom globokega sočutja.

Naslednje jutro se je gospod von Weber poslovil od vodstva tovarne. Direktor je ponovno izrazil svoje zadovoljstvo nad sklenjeno pogodbo o sodelovanju s tovarno gospoda von Webera in gospod von Weber je zagotovil, da bo storil vse, kar bo v njegovi moči, da bi kar najbolje ustregel potrebam TOPLUZE. Nato so si stisnili roke in se razšli.

Gospod von Weber je svojemu šoferju že prej rekel, da se domov ne bosta vračala skozi Stajersko, marveč skozi Gorenjsko. In zdaj je šofer vozil proti Gorenjski.

Gospod von Weber si je s takim zanimanjem ogledoval gorenjsko krajino, da bi človek sklepjal, da jo že nekoliko pozna.

Čez čas je čez kolena razgrnil nemški zemljevid Gorenjske.

proti spomeniku. Opiraje se na palico, je počasi vlekkel za seboj umetno nogo. Ko je prišel do spomenika, se je ustavil in uprl pogled v napis na plošči. Potem je prenesel pogled na ostanke treh domačij in jih nekaj časa opažoval s pomračnim čelom. Ko si jih je ogledal, se je počasi ozrl po bližnji okolici. Pogled mu je obstal na poraščenem griču, ki je stal na drugi strani ceste. Nekaj minut je zrl v tisto smer in nekaj razmišljal. Slednjič je zaklical šoferju, ki je še vedno stal zraven avtomobila.

»Pridi sem, Walter!«

Ko je šofer prihitel h gospodu von Weberu, je le-ta s palico pokazal proti tistemu griču, rekoč:

»Vidiš, s tistega griča so banditi napadli mene in moje fante takrat, ko so me ranili v nogo. Dolgo smo se otepal s komunistično svojatjo, nazadnje pa so moji fantje z vso silo navallili nanjo in jo razgnali. Vtem pa me je zadel kos mine...« Gospod von Weber je umolknil in ihtavo škrtnil z zobmi.

Walter Klein je vse ostalo, kar je bilo v zvezi s tem spopadom, že vedel iz pripovedvanj svoje-ga gospodarja, gospoda von Webera.

Anekdote

ČEPINOV MINOMETALEC

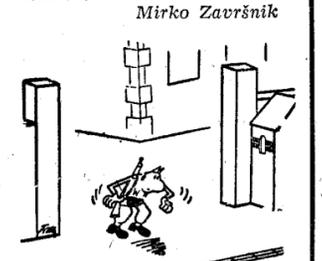
V Muzeju NOV v Brezicah se nahaja partizanski minometalec, izdelek partizana Frančka Cepina iz Bistrice ob Sotli.

Kozjanski odred je jeseni 1944. leta blizu Kozjega zaplenil Nemcem dva zaboja min. Toda takšnega minometalca, da bi lahko uporabil te mine, odred trenutno ni imel. Kako tedaj uporabiti mine? Da bi se rešili zadrege, so naročili Čepinovu Frančku, ki je bil po poklicu ključavničar, in je bil tedaj v odredu, naj izdela primeren minometalec, s katerim bi lahko izstrelili zaplenjene mine.

Po dolgem iskanju je Franček naposled našel v Kozjem primerno vodovodno cev in jo seveda takoj odžagal. Iz te cevi je v nekaj dneh postal minometalec, ki ga je Franček s svojim pomočnikom Mihom Robekom in s skromnimi pripomočki izdelal. Končno je napočil čas, ko je bilo treba minometalec preizkusiti.

V hosti nad Kozjem sa je zbrala večja skupina partizanov, predseme komandantov, da prisostvujejo tej preizkušnji. Toda na žalost, kljub prizadevanju vseh navzočih, minometalec mine ni vžgal. Franček strokovno ugotovi, da je vzmet pri udarni igli prešibka, zato udarna igla premalo udari. Tedaj pa je iznajdljivi Miha s ključvom kljunil po udarni igli in mina je s čudnim pokom odfrčala v krošnjo bukve, pod katero je stal minometalec. Med vešami se je zapletla in obrnila ter padla v neposredno bližino skupine partizanov, na srečo v jarek, kjer se je razpočila, a nikogar ni poškodovala.

S tem je minometalec pre-stal svoj ognjeni krst in odromal v četo. Iz njega je nato zletelo še vseh preostalih 23 zaplenjenih min na sovražnika, vendar vedno le s pomočjo kladiva.

— Pero se je integriral s kuharjem

— Oprostite, ali bova mogoče motila, če bova poslušala prenos?

— Oprostite, ali bova mogoče motila, če bova poslušala prenos?

Maló pred osvoboditvijo naše domovine so nemški fašisti na tem mestu ustrelili 19 tukajšnjih prebivalcev.

Gospod von Weber ni razumel pomena teh besed, razumel pa je, kaj pomeni številka 19. Dobro se je namreč še spominjal števila ljudi, ki jih je dal ustreliti na tem kraju.

»Pojdiva!« je rekel naposled. Sepaje je odšel k avtu in zlezel vanj; šofer ga je obrnil in pognal nazaj proti glavni cesti.

Ko se je gospod Otto von Weber vozil proti avstrijski meji, je še nekaj časa mislil na dogodke, ki so se marca 1945 dogodili v Podbregu. Potem pa je spet pričel misliti na čedne dobičke, ki mu jih je obetalo sodelovanje s TOPLUZO.

Alojz Ravbar

»Pankrac in njegove žrtve.«

»Novelce.«

Zvezo protifašistične mladine Jugoslavije (USAOF).

Za narodnega heroja je bil razglašen 27. nov. 1953.

Za narodnega heroja je bil razglašen 15. jul. 1951.

ODGOVORI NA »Znanje in spomin«

»Pankrac in njegove žrtve.«

»Novelce.«

Zvezo protifašistične mladine Jugoslavije (USAOF).

Za narodnega heroja je bil razglašen 27. nov. 1953.

Trgovsko podjetje
»Merkur«

MURSKA SOBOTA

Priporoča obisk trgovskega podjetja,
posebno novoodprto samopostrežno
trgovino »Samopostrežba«

Občinska skupščina
Lendava

Z DRUŽBENO-POLITIČNIMI
ORGANIZACIJAMI

želi našemu delovnemu človeku,
delovnim organizacijam
mного uspehov
v nastopajočem 1964 letu

**KOMUNALNI ZAVOD
SLOVENSKA BISTRICA**

AVTOPREVOZI, VZDRŽEVANJE VODOVODA IN INSTALACIJ,
VZDRŽEVANJE CEST IN OSTALE KOMUNALNE USLUGE

Čevljarstvo »Rožnik«
LJUBLJANA

Izdeluje vse vrste kvalitetnih
čevljev.

Vsem našim odjemalcem
srečno in zadovoljno novo leto

Trgovsko podjetje
»Vesna«

LJUTOMER

Zalaga trg z vsem trgovskim blagom
Cenjenim potrošnikom srečno
novo leto

Trgovsko podjetje »Planika«

SLOVENSKA BISTRICA

NUDI V SVOJIH POSLOVALNICAH POTROŠNIKOM BOGATO IZBIRO
RAZNOVRSTNEGA BLAGA PO KONKURENČNIH CENAH IN V SO-
LIDNI POSTREŽBI

Kmetijska zadruga, Škofja Loka

KMETIJSKA PROIZVODNJA, KOOPERACIJA, MLEKARNA,
MESARIJA, AVTOPARK

MNOGO USPEHOV V NASLEDNJEM LETU

Trgovsko podjetje
»Ravenka«

BELTINCI

nudi v svojih poslovalnicah
bogato izbiro
najrazličnejšega blaga

»Kladivar« Žiri

KVALITETNA SESTILA
VSEH VRST,
IZDELKI IZ PLASTIKE

OBRITNO KOVINSKO PODJETJE

»KOVINAR«

POLJČANE

IZDELKI IZ ALUMINIJA, MEHANIČNA DELAVNICA

Trgovsko podjetje
»Potrošnik«

MURSKA SOBOTA

ZALAGA TRG
S TRGOVSKIM BLAGOM
NA VELIKO IN MALO

Obrtno komunalno
podjetje - Lendava

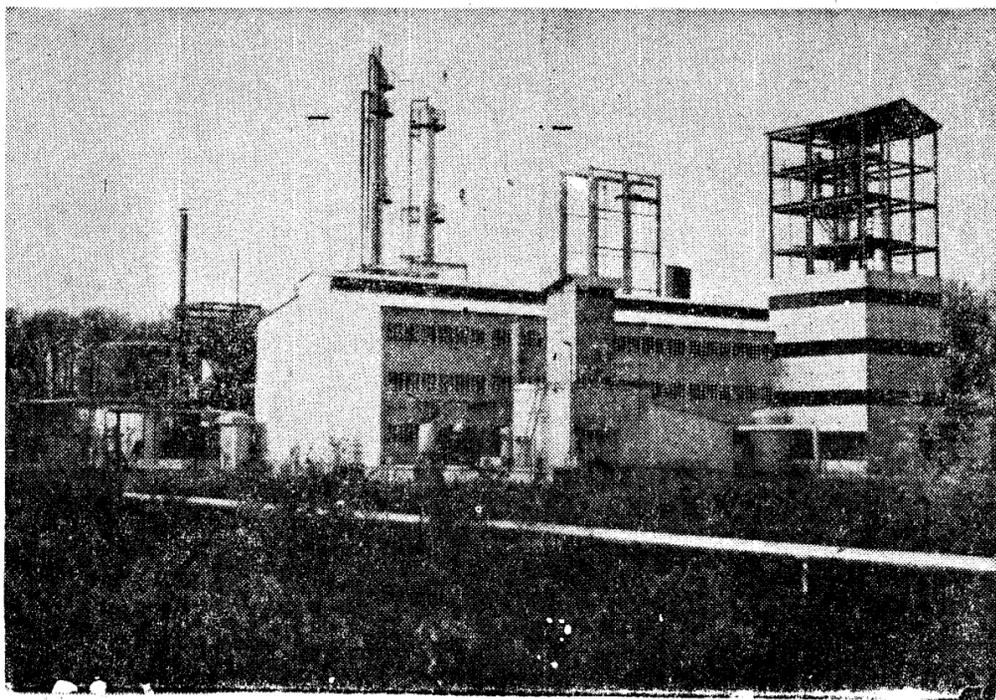
Cementni izdelki, elektroinstalacija,
mehanična delavnica, vzdrževanje
vodovoda in plinovoda

Najboljše želje v letu 1964

NAFTA LENDAVA

Srečno,
zadovoljno
in uspešno
novo
1964. leto
želi vsem
delovnim
ljudem
in kolektivom
ves kolektiv
podjetja

Proizvodnja nafte in naftinih de-
rivatov — proizvodnja metanola

TOVARNA GLINICE IN ALUMINIJA

»BORIS KIDRIČ«

Kidričevo

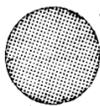
PROIZVAJAMO:

- Surovi aluminij v valjarniških formatih in ingotih,
- kalcinirano glinico Al_2O_3
- in aluminijske legure

Telefon: 23-12 in 27-69 Maribor
Teleks: Kidričevo 03316
Pošta: Kidričevo
Železniška postaja: Kidričevo

Kmetijska zadruga Puconci

Z ODSEKI

ŽELI VSEM KMETOVALCEM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
SREČNO IN ZADOVOLJNO
NOVO LETO 1964

KMETIJSKA ZADRUGA

»ŽABNIK«

HRPELJE-KOZINA, z odseki

želi vsem delovnim ljudem srečno in
zadovoljno novo 1964 leto

Oblačila Rogaška Slatina

Izdeluje kvalitetno moško, žensko
in otroško konfekcijo.

Delovnim ljudem srečno novo leto
1964

GOSTINSKO PODJETJE

»ISTRA«

Ljubljana, Ul. Moša Pijade 2

Obiščite naše gostišče v Ulici Moša
Pijade in Resljev hram v Slomško-
vi 9., kjer vas bomo solidno postregli

RIŽANSKI VODOVOD KOPER

čestita vsem delovnim ljudem in po-
slovnim prijateljem srečno in zado-
voljno novo leto

TRGOVSKO PODJETJE

»ISTRA-BENZ«

KOPER

želi vsem poslovnim prijateljem in
delovnim ljudem, posebno pa še
voznikom motornih vozil: Srečno in
zadovoljno prihajajoče 1964 leto

»LESOGRAD« KOZINA p. HRPELJE-KOZINA

Podjetje proizvaja lesne opečne iz-
delke in vrši gradbena dela.
Kvalitetna opeka

SREČNO NOVO 1964. LETO

KMETIJSKI KOMBINAT PTUJ

EXPORT

PTUJ, MUZEJSKI TRG 2 ■ SLOVENIJA ■ JUGOSLAVIJA

čestita vsem sodelavcem, delovnim ljudem, delovnim kolektivom
in poslovnim prijateljem srečno novo leto 1964.

Poljedelska, živinorejska, vinogradniška in sadjarska proizvodnja.
Mlekarna, gozdarstvo, lesna predelava, mizarstvo, klavnica z mesnicami, kletarstvo
»Slovenske gorice«.
Izvoz vina in ostalih proizvodov.
Priporočamo svoje kvalitetne proizvode!

GOSTINSKO PODJETJE

HOTEL »PLANINA«

SLOVENSKA BISTRICA

V gostinskem podjetju hotel »Planina«
vam nudimo topla in mrzla jedila, na raz-
polago so tudi tujske sobe. Enake usluge
nudimo v ostalih gostinskih obratih v Slo-
venski Bistrici, Oplotnici in Polskavi.

Trgovsko podjetje »TIMAV«

HRPELJE-KOZINA

se priporoča cenjenim strankam z
dobro postrežbo in prodajo vseh vrst
trgovskega blaga

Vsem — srečno 1964. leto

MESNA INDUSTRIJA ZALOG

»EMONA«

obrat KOPER

nudi sveže meso in mesne izdelke v
prodajalnah

Našim potrošnikom srečno in uspe-
ha polno novo leto 1964

GOSTINSKO PODJETJE PIVKA

s svojimi obrati Kolodvorska restavracija, ka-
varna »Kras« Pivka in gostišče »Javornik« v
Prestranku nudi cenjenim gostom priznana top-
la in mrzla jedila, na razpolago so tujske sobe.

PEKARNA IN SLAŠČICARNA ROGAŠKA SLATINA

Sveži kruh in pecivo
Prisrčne čestitke na pragu novega leta

Kmetijsko gozdarska zadruga

»SORA« ŽIRI

čestita in želi vsem delovnim ljudem
srečno novo leto
Kmetijska proizvodnja, živinorejski-
gozdarski odsek

Kmetijska zadruga Šalovci

čestita delovnemu človeku
želeč v novem letu 1964
novih pobud in delovnih zmag

Proizvodnja kremenčevega peska

Puconci

*Poslovnim prijateljem
in delovnim ljudem
srečno in zadovoljno
novo leto 1964*

Občinska
skupščina
Ormož

Z ORGANIZACIJAMI

POŠILJA PRISRČNE NOVOLETNE
ČESTITKE KOLEKTIVOM IN DE-
LOVNIM LJUDEM, ŽELEČ MNO-
GO DELOVNIH ZMAG V NASLED-
NJEM LETU

INDUSTRIJSKO PODJETJE
GRADBENEGA MATERIALA

»IMGRAD«
LJUTOMER

IZDELUJE IN PRODAJA
ELEMENTE ZA MONTAŽNE HIŠE,
OPEKO, OPEČNE IZDELKE
ZA GRADBENIŠTVO.

MNOGO DELOVNIH USPEHOV
V NASTOPAJOČEM 1964. LETU

STROJNE DELAVNICE PTUJ

Proizvodnja vseh listnatih in navojnih vzmeti za motorna vo-
zila, tehnične gume, vijaki in matice po individualnih naročilih.

Servisna služba TAM, TOMOS, PRETIS.

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ŽELI-
MO SREČNO IN USPEŠNO NOVO LETO 1964

GRADBENO
PODJETJE

»OGRAD«

ORMOŽ

OPRAVLJA
VSA GRADBENA DELA
NA VISOKIH
IN NIZKIH GRADNJAH,
TER IZDELUJE OPEKO

VSEM GRADBINCEM
USPEŠNO 1964. LETO

OBRTNI SERVIS
ŽIRI

KLEPARSTVO, KLJUČAVNICAR-
STVO, MEHANIČNA DELAVNICA,
MIZARSTVO, CEVLJARSTVO,
PLESKARSTVO, AVTOPREVOZNI-
ŠTVO IN RAZNE USLUGE

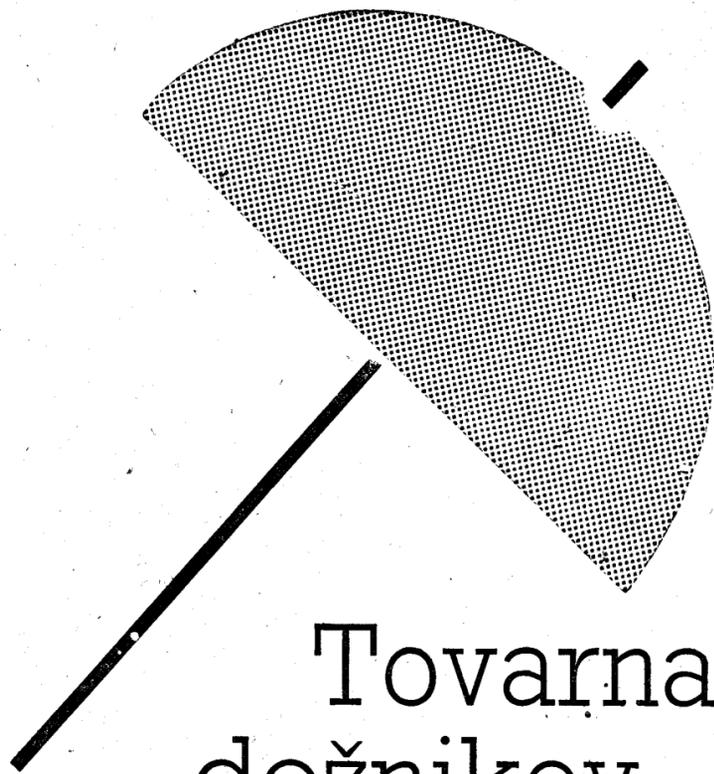
Trgovsko
podjetje
»GORIŠKA«
Šempeter pri Gorici

prodaja trgovskega blaga
živilske stroke — drogerija —
galanterija

»TRANSAVTO« POSTOJNA

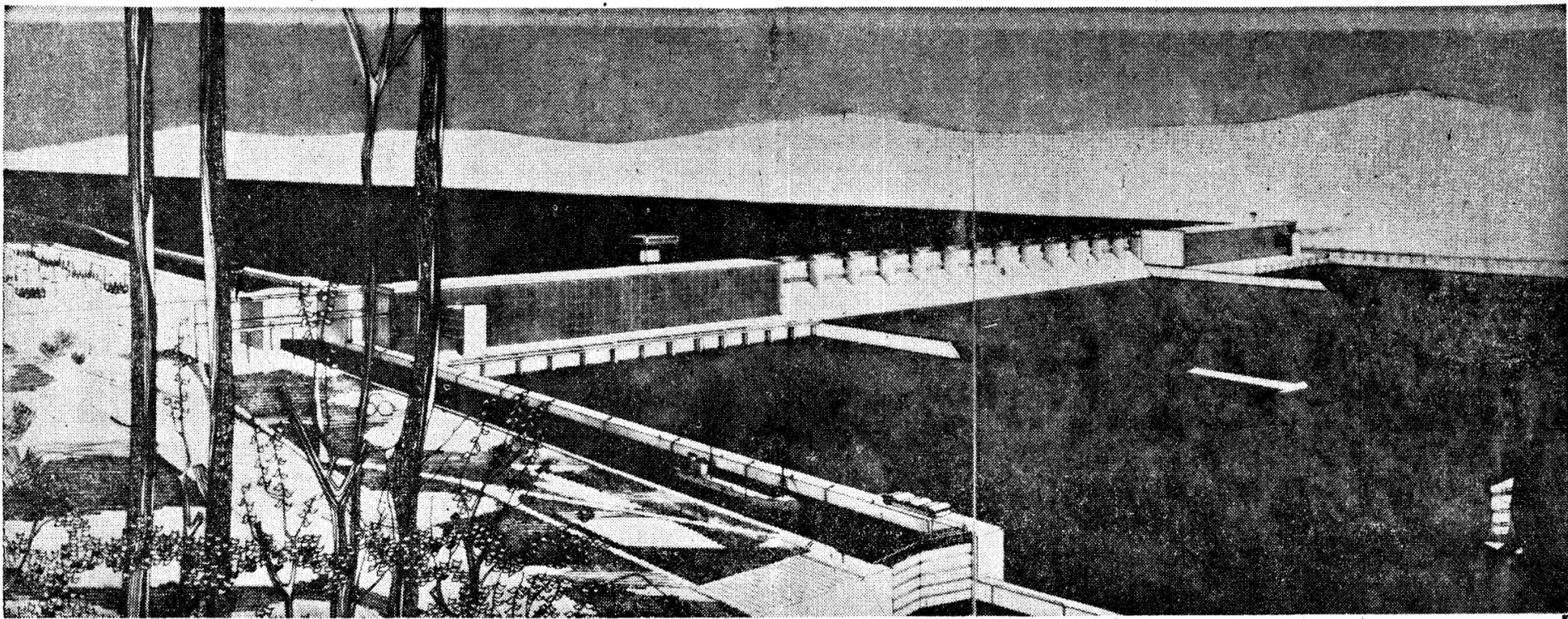
AVTOMOBILSKI TOVORNI PROMET IN POPRAVILA
AVTOMOBILOV.

POSLOVNIM PRIJATELJEM IN DELOVNIM LJUDEM
ŽELIMO VSO SREČO IN NAPREDEK V NOVEM LETU

Tovarna
dežnikov
in pletenin
LENDAVA

IZDELKI VSEH VRST DEŽNIKOV —
VOLNENA TRIKOTAŽA V MODNIH VZORCIH

Pismo o jugoslovanskih partizanih v Italiji

Kot partizanski oziroma sedaj rezervni oficir sem naročen na glasilo Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije »TV-15«.

V tem listu z dne 8. VIII. t. l., številka 16, sem zasledil poleg ostalega gradiva, ki ga prebiram od prve do poslednje črke, tudi članek pod naslovom »Bratstvo med Pesarom in Ljubljano«. Ta članek, ki ga je napisal Giuseppe Mari za časopis »Patria Indipendente«, je povzel in prevedel Polde Vrbovšek.

Resnično je, da se je največ beguncev iz taborišča Renicci, katerega interniranec sem bil pred pobegom tudi jaz, pridružil italijanskemu osvobodilnemu gibanju. Je pa precej primerov, in to ravno v pokrajini Ascoli Piceno, Macerata, Ancona in Pesaro, katerih prve formacije osvobodilnega odporniškega gibanja proti ostankom fašizma in hitlerjevske nacistične Nemčije so, kot pobudniki in prvi organizatorji, sestavljali ravno Jugoslavlani. Največ je bilo takih, ki so bili že pred internacijo povezani z osvobodilnim gibanjem, z ilegalci iz prave domovine.

Posebno so mi poznane borbe iz pokrajine provinc Ascoli Piceno in Macerata.

V posebno zadovoljstvo mi je opis mesteca San Ginecio, kjer sta na občinski palači vzdani spominski plošči dveh hrabrih črnogorskih borcev. Posebno Djura Radovanovića, ki je padel v borbah za osvoboditev teh provinc. Ker drugi niso imenovani, morda zaradi izgubljenih podatkov, bi želel napisati imena sledečih naših borcev, ki so bili v teh edinicah.

Poleg pokojnega Radovanovića se je v teh edinicah boril tudi njegov sin Aleksander, klicali so ga Aleks. Po vsej verjetnosti je sedaj v vrstah JLA kot aktivni višji oficir Jugoslovanskega vojnega letalstva. Poleg teh dveh se spominjam Miloraga Prentića, dalje Črnogorcev Velimira in Radomira, katerih priimkov se več ne spominjam. V isti ednici je bil poleg mene tudi, sedaj že pokojni, Janez Safar ter še živeča Franč Petras in Viktor Pečnik.

Ker se borbe med seboj bistveno ne razlikujejo, ne bi opisoval zavzetja mesta San

Ginecia. Ukrep, ki smo ga postavili pri zavzetju, je bil, da smo fašistične elemente spravili za varne rešetke. Vodstvo pa se je postavilo v sporazumu z vodstvom italijanskega ilegalnega osvobodilnega gibanja. Ker pa ta peščica Jugoslovancev ni mogla sama obdržati popolnega reda ter predati mesta anglo-ameriški armadi, ki je prodirala proti severu Italije, smo ponovno zaposlili bivše neomadeževane, poštene karabinjerje ter zrele in predane aktiviste na njihova službena mesta.

Ker ima morda vaše uredništvo ali kdo drug tesnejši stik z naprednimi silami v Italiji, bi želel izraziti v imenu vseh svojih soborcev, ki smo aktivno delovali proti fašizmu na njihovem ozemlju, tople pozdrave z najboljšimi željami v napredku in razvoju. Izrečno pa »il comandante« (Cap. no. Vera) iz mesta San Ginecio, province Mace Macerata, od katerega imam še danes originalno izdano partizansko legitimacijo z njegovim lastnoročnim podpisom ter verodostojnim žigom.

S tem mojim obvestilom že-

lim, da prenesete toplo zahvalo ljudem, ki so nam v težkih in kritičnih trenutkih z vsem srcem priskočili na pomoč, ne glede na situacijo ter s tem doprinesli velik delež pri uničenju fašizma.

Pred leti, ko sva se v domu JLA srečala z Aleksandrom Radovanovičem, sva imela skupno željo, da bi vsi še živeči Jugoslavlani iz te ednice prenesli posmrtno ostanke njegovega očeta v domovino.

S tem sem želel povedati nekoliko skromnih besed v zahvalo italijanskemu naprednemu ljudstvu za pomoč v težkih vojnih časih in da z zadovoljstvom in veseljem sledim razvoju prijateljstva med Pesarom in Ljubljano.

Janko Prek

Ljubljana, Česnikova 28

PRIPOMBA:

Pismo je dragocen prispevek k osvetljevanju borbe naših partizanov na področju Mark. O podatkih, ki jih vsebuje, bo obveščen prof. Giuseppe Mari, katerega delo o odporniškem gibanju v tej deželi in o doprinosu Jugoslovancev bo izšlo v kratkem in upamo, da bo prevedeno tudi v slovenščino.

DONAVSKI VELIKAN V ŽELEZNIH VRATIH

Nedavno je bila na obisku v naši državi romunska vladna delegacija, ki jo je vodil sekretar romunske delavske stranke in predsednik državnega sveta Romunije Gheorghiu G. Dej. Ob tej priložnosti sta romunski državnik in predsednik Tito podpisala sporazum o gradnji orjaške hidrocentrale v Železnih vratih na Donavi. Stroški bodo znašali okrog 300 milijard dinarjev, zmogljivost hidrocentrale bo okoli 11 milijard kWh na leto, torej toliko, kolikor je znašala celotna jugoslovanska proizvodnja električne energije v letu 1961. Po zmogljivosti bo ta elektrocentrala druga v Evropi in četrta na svetu.

Po poteh partizanske Ljubljane

Odbor za pripravo praznovanja »osvoboditve Ljubljane« bo tudi v letu 1964 priredil tradicionalni spominski pohod pod geslom »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«.

Prireditev, ki bo imela manifestativni in tekmovalni značaj, bo 10. maja prihodnjega leta. Priprave za to pomembno prireditev so že v teku. Pohoda se bodo lahko udeležile vse družbeno-politične in strokovne organizacije, šole, ustanove, zavodi, podjetja in osvobodilne enote JLA, LM ter obvezniki predvojaške vzgoje. Tekmovanje v manifestativnem in tekmovalnem pohodu bo moštveno, vrsto pa bo lahko sestavljalo po pet tekmovalcev ali tekmovalk. Sodelovale bodo lahko tudi šfatefe, medmestne, občinske in krajevne reprezentance, ki jih bodo prijavile občinske zveze za telesno kulturo in razne šole. Tekmovalne proge za vse kategorije bodo potekale po cestah in mestnih ulicah, pa tudi po poljskih in kolovoznih poteh. Pripravljani odbor pa bo sprejemal prijave do 30. aprila 1964.

Zmagovalne vrste obeh kategorij tekmovalnega pohoda, prvoplasirane vrste ZB NOV in zmagovalne šfatefe dobe naslov: ZMAGOVALEC POHODA PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE ZA LETO 1964 in plaketo zmagovalca. Člani zmagovalnih vrst in reprezentanc dobe zlate, drugoplasirani srebrne in tretjeplasirani bronaste plakete.

Vsi udeleženci pohoda pa dobe spominske značke. Vsa pojasnila v zvezi z razpisom tekmovanja in organizacijo daje Pisarna odbora za proslavo praznika osvoboditve Ljubljane, Ljubljana, Komenskega ulica 7.

POZIV

Hude izgube med partijskimi aktivisti na Gorenjskem v l. 1941-1942 in 20-letna italijanska okupacija na Primorskem so povzročile v teh dveh deželah občutno pomanjkanje v partijskih in političnih delavcih na teh območjih zlasti v letu 1943, ko se je vstaja silovito razmahnila. Zato je pokrajinski komite KPS za Primorsko ustanovil partijsko šolo. Po prvih dveh uspešnih tečajih so prišli v šolo tudi Gorenjci. Razumljivo je, da je sovražnik napel vse sile, da bi to šolo uničil, saj so se tam izobraževali mladi komunisti, ki so svoje znanje prenašali na druge. Zgodaj zjutraj 27. januarja 1944 so Nemci šolo, ki je bila tedaj v Cerknem, napadli. Padlo je 47 tečajnikov in partizanov.

Vsako leto na obletnico tragičnega poraza sta krajevna organizacija ZB Cerkno in Združenje borcev občine Idrija organizirala v Cerknem žalne svečanosti. Prihodnje leto, ko

bo poteklo od usodnega 27. januarja 1944 že dvajset let, bo ta proslava posebno slovesna. Razen proslave bodo priredili tudi razstavo o partijskem šolstvu ter priredili ustrezno monografijo. Ustrezno gradivo bo prenašala tudi naša televizija, posebno oddajo pa bo priredil tudi radio v okviru oddaje »Se spomnite, tovariši!«

V zvezi z razstavo prosi organizacijski odbor za proslavo preživele tečajnike in svoje v Cerknem in drugod padlih bivših tečajnikov kakor tudi vse druge, ki imajo kakršnekoli predmete ali fotografije, naj jih pošljejo na okrajni komite ZKS Ljubljana, Komenskega 11 (Organizacijski odbor za proslavo 20-letnice partijske šole na Gorenjskem in Primorskem). Prav tako naj pošljejo vsi bivši tečajniki svoje naslove. Zaželeni so tudi pisani spomini bivših tečajnikov ali drugih, ki vedo karkoli o delovanju te partijske šole.

»TV 15« izhaja vsak teden. Izdaja ga predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije - Zavod »Borec«, Ljubljana, Titova 17. - Tisk in kličje: CZP »Ljudska pravica«, Ljubljana. - List ureja uredniški odbor. Letna naročnina znaša 800 dinarjev, posamezna številka stane 20 dinarjev. Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj., p. predal 598/XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 600-11/608-29 - Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik »TV 15« 21-901, tajništvo in novinarji »TV 15« 22-313, uprava »TV 15« 22-607. Rokopisov ne vračamo.

POIZVEDBA

Rad bi vedel za naslova dr. Stanka Pestotnika-Lojzeta, sanitetnega referenta, in Albinca, bolničarke Tomšičeve brigade. Upam, da se udeležita proslave 20-letnice odhoda XIV. divizije NOV na Stajersko 5-7. XII. v Suhorju.

Anton Rus
Gor. Lukovica 31,
p. Metlika

Dr. Stanka Pestotnika-Lojzeta v XIV. diviziji ni bilo. Verjetno je mišljen »dr. Lojzec«, tj. dr. Stanko Pirc, polkovnik, Ljubljana, Vojna bolnica, Zaloška cesta, ki je bil v času pohoda XIV. divizije načelnik sanitete v Tomšičevi brigadi. Edina bolničarka z imenom »Albinca« v Tomšičevi brigadi pa je bila Albinca Mali, narodni heroj, Maribor, Fochova 11, ki pa se pohoda XIV. divizije ni udeležila, ker se je tedaj, hudo ranjena, zdravila v zavezniški bolnici v Bariju.

Dr. Stanko Pirc bo 5. I. prišel na proslavo na Suhor in boste lahko z njegovo pomočjo zvedeli, če dejansko ne iščete kako drugo bolničarko.

Zadnje ure

Philipsove baterije

Ko se je 8. decembra 1941 po Singapuru razširila vest o japonskem izkrcanju na malajskem polotoku, je takrat bilo v njegovi luči razen številnih trgovskih ladij tudi precej britanskega vojnega ladjevja. V singapurskem pristanišču sta se v teh dneh zadrževali tudi dve največji in najlepši britanski vojni ladiji, ki ju je britanska admiralska tja poslala že pred več meseci. To sta bili ladiji »Prince of Wales« in »Repulse«. Prva od njiju je bila hkrati tudi admiralska ladija in je z nje poveljeval Tom Philips, komandant britanske eskadrilje na Daljnem vzhodu.

Bojna ladija »Prince of Wales«, ki ji je poveljeval kapetan bojne ladje Leach, je bila težka 35.000 ton, njen oklep na bokih pa je bil debel 350 milimetrov. Oborožena je bila z dvanajstim topovi kalibra 356 milimetrov, razen tega pa je imela še šestnajst topov kalibra 132 milimetrov, 32 protiletalskih topov kalibra 40 milimetrov in 16 težkih protiletalskih mitraljezov.

Medtem ko je bila bojna ladija »Prince of Wales« nova ladija, je bila njena sosedica »Repulse« zgrajena že med prvo svetovno vojno, vendar so jo neposredno pred drugo svetovno vojno popolnoma modernizirali. »Repulse« je tehtala 32.000 ton, oborožena pa je bila s šestimi topovi kalibra 380 milimetrov, dvajsetimi topovi kalibra 102 milimetra in dvajsetimi protiletalskimi topovi kalibra 40 milimetrov.

Ko je admiral Philips zvedel za japonsko izkrcanje, je z dvema bojnim ladjama in tremi rušilci nemudoma krenil Japoncem nasproti, da bi razbil njihove desantne ladje. To se je zgodilo 8. decembra ob petih popoldne.

Ceprav je britanska eskadrilja plula ponoči, jo je v bližini otoka Anadasa opazila neka japonska podmornica in o tem takoj obvestila svoj štab. Naslednjega dne so britanske eskadrilje preletela tri japonska izvidniška letala. To je bil za britanskega admirala zadosten dokaz, da Japonci vedo za njegovo pot in da jih

ne more več presenetiti. Zato je velel, naj se eskadrilja obrne in vrne v Singapur.

Japonska letala pa so medtem z vso prizadevnostjo preiskovala morsko gladino, vendar britanskih ladij dolgo niso mogli odkriti. Sele 10. decembra dopoldne so jih ponovno opazila in jih napadla iz zraka. Izkuseni britanski topničarji so prvi zračni napad z lahkoto odbili.

Tedaj pa sta se nenadoma pojavili dve japonski torpedni letali in se spustili nizko nad britanske ladje. Medtem ko so Britanci usmerili vse svoje protiletalske topove nanju, je pričela druga skupina japonskih bombnikov nemoteno obmetavati britanske ladje z bombami iz višine 5000 metrov. Tako so Japonci ukrali britanske mornarje. Kmalu so se pokazali prvi rezultati: ena izmed bomb je eksplodirala v hidroavionskem hangarju na ladiji »Repulse«. Vendar so se tudi britanski topničarji znašli in sestrelili eno izmed japonskih torpednih letal.

Uro kasneje je sledil nov, še hujši japonski napad. Tokrat so letala napadla v nizkem poletu, usmerila pa so se predvsem proti bojni ladiji »Prince of Wales«. Vsi britanski topovi so bruhali ogenj. Grmenje je bilo tako strašno, da se mornarji niti z vpitjem niso mogli sporazumevati med seboj. Nebo je bilo polno črnih oblakov, ki so jih povzročale eksplozije protiletalskih izstrelkov.

Komandant britanske eskadrilje je dobro vedel, kakšna nevarnost grozi njegovim admiralskim ladjam in je zato ukazal, naj sovražnikova letala začno obstreljevati tudi ladijski topovi. Topove so obrnili proti boku, takoj nato pa se je vsa ladija stresla: iz topovskih cevi je zletelo japonskim letalom nasproti prvih dvanajst tisočkilogramskih granat.

Japonci pa ko da se na vse to niso ozirali. Njihova letala so v strnjeni formaciji prihajala čedalje bliže. To pa je britanske oficirje močno zmedlo, saj so se dotlej že pogosto srečavali z nemškimi letali, vendar kaj takega še niso videli. Navzlic najhujšemu zapor-nemu ognju, ki si ga je moč zamisliti, so Japonci leteli v takšni formaciji, ko da bi bili na manevrih. Nobeno njihovo letalo ni niti za hip spremenilo smeri. Britanci so bili tako presenečeni, Japonci pa so leteli tako nizko nad morskno gladino, da so skoraj vse britanske granate zletele visoko nad njihovimi aparati.

Japonska letala so se že toliko približala, da so piloti že lahko videli, kako britanska ladija podrtava ob topovskih salvah lastne artilerije. Tedaj pa je izpod kril nekega japonskega letala švignil prvi torpedo. Kmalu nato je britansko ladjo pretresla strahovita eksplozija, ki je poškodovala ladijski vijak. Ker ladje ni bilo moč več upravljati, ni bilo več sile na svetu,

ki bi mogla preprečiti japonskim torpedom, da se ne bi drug za drugim zadirali v njen trup.

Bojna ladija »Repulse« je dotlej tako uspešno manevrirala, da ni pretrpela nobenih poškodb. Pač pa so njeni mornarji lahko videli, kako se je »Prince of Wales« tako močno nagnil, da so se granate protiletalskih topov kar kotilile po njegovem krovu.

Japonskega napada še ni bilo konec. Japonska letala so se razdelila v dve skupini in vsaka od njiju je napadla po eno britansko bojno ladjo, medtem ko na rušilce niso obračala pozornosti. Ze v prvem napadu so Japonci zadeli obe ladji z novimi torpedi. Japonsko letalo, ki so ga ob tej priložnosti Britanci sestrelili, se je započilo v bok bojne ladje »Prince of Wales« in tam zgorlelo. Isto se je zgodilo še z enim japonskim letalom. Vendar se je tudi »Prince of Wales« medtem tako nagnil, da se je krov že približeval morskni gladini.

Japonska letala še niso odnehala. Zračni gararji se tudi tokrat niso ozirali na izgube, kajti britanske ladje so se branile z obupno odločnostjo.

»Repulse« je prejel še nekaj udarcev. Prišel se je potapljal. Pokazalo se je, da je manj odporen od pred kratkim zgrajene bojne ladje »Prince of Wales«, ki se je še kar dobro držal nad vodo.

Ceprav je bilo vsem jasno, da se boj približuje koncu, so topovi še vedno grmeli. Tedaj pa je japonski torpedo tako zadell ladjo »Repulse«, da je v njeni notranjosti povzročil močno eksplozijo. To je bil konec: nekaj hipov kasneje je ladja kot kup starega železja za vedno izginila z morske površine.

Enaka usoda je čakala tudi ladjo »Prince of Wales«. Ker je Japoncem medtem že zmanjkalo torpedov, so jo začeli obmetavati z letalskimi bombami. Japonski piloti so se tako zagrizeno zaletavali ob ladjo, da so lahko različno videli britanske vojake ob topovih, ki so navzlic hudim izgubam še nadalje obstreljevali napadajoča japonska letala. Bombe so padale v vodo, ali tudi na ladjo; v nekaj minutah so japonski letalci petkrat zadeli ladjo.

Ko je komandant britanske ladje Leach videl, da ladji ni več rešitve, je ukazal, naj jo posadka zapusti. Tako so mornarji začeli skakati v morje, ki ga je pokrivala debela plast nafte. Ladja se je čedalje bolj nagibala, dokler se ni krma potopila, premec pa se je dvignil visoko v zrak. Nekaj hipov kasneje je bilo vsega konec.

Ko se je ladja potopila, ko se tudi japonska letala izgubila na obzorju, medtem ko se je na vodni površini na stotine hrabrih britanskih mornarjev borilo z morskimi valovi. Veliko izmed njih so jih britanski rušilci rešili, vendar med temi ni bilo niti komandanta eskadrilje niti komandanta bojne ladje »Prince of Wales«.